

מאמר קורן על מה נבדל... (מאמר קורן על מה נבדל...)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה
לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"י
מיסודה של עמותת
"משולי ערימת"
רחוב שיאת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עלית
ארץ ישראל

גליון מספר 493

הוצאת ע"י פנח הנח"י
הד"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי בתר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, יא תשרי התשע"ד. מסכת פסחים דף פז – דף קא

פרק שמיני – האשה

דף פ"ז ע"א

(א) מתני', שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה תאכל משל בעלה. כתב השפת אמת דמשמע קצת דאם לא שחט עליה בעלה אלא אביה תאכל ממנו, דכל מה דאינה אוכלת מאביה היינו משום דניחא לה בבעלה טפי, דהוי כמיחתה בפירוש, וכמבואר לקמן (פח.). דאדם שוחט עבור בנו ובתו הגדולים בסתמא כל זמן שלא מיחו בפירוש.

(ב) גמ', שמעת מינה יש ברירה. הקשה הצ"ח דאי מתני' אתא לאשמעינן דיש ברירה, א"כ קשה מאי קא משמע לן בסיפא דיתום ששחטו עליו אפוטרופסין יאכל במקום שהוא רוצה, ואי אין ברירה ואיירי ברוצה בשעת שחיטה אתי שפיר, דהא קאמר בגמרא לקמן (פח.). דקטן אין צריך לברירה, אבל אי בכל גוונא יש ברירה קשה מאי קא משמע לן ותירץ, דקא משמע לן דלא נימא דדוקא בגדול שהוא בר דעת אמרינן דמדדחוינן דרוצה בשל אחד מהם, שמע מינה דמתחילה היתה דעתה לכך, אבל ביתום קטן הוה אמינא, כיון דאין דעתו שלימה אין מתברר למפרע.

(ג) שם. הקשה רבינו דוד דאי איירי שגילתה דעתה בשעת שחיטה קשה, אמאי איתא במתני' דשחט עליה כשהיא בבית בעלה תאכל משל בעלה, הא איירי גם באמרה בשעת שחיטה שרוצה משל אביה, ויכולה היא למחות, כמבואר לקמן (פח.), ותירץ, דהכי קאמר בזמן שהיא בבית בעלה ושחטו עליה שניהם, תאכל משל בעלה, דסתמא כך דעתה, ואינם רשאים לשאול לה כלום בשעת שחיטה, ובהלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה, ושחטו עליה שניהם, צריכים לשואלה בשעת שחיטה מה היא רוצה כיון דאין סתמה בשל בעלה.

(ד) גמ', א"ר יוחנן זו עולם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד. הבן

יהודיע תמה אמאי נקט עילם, ולא אמר דדניאל בעצמו זכה ללמוד ולא זכה ללמד, וביאר דכינה הכתוב לדניאל בשם עירו שנקראת עילם לשון התעלמות, לרמוז שיש בו חסרון זה שנתעלמה חכמתו בקרבו ולא לימדה לאחרים. נויש להעיר דרש"י בקידושין (מט:): בד"ה זו עילם כתב, דקאי גם על מרדכי ולפי זה שפיר נקט עילם כי היא לא גידלה חכמים שילמדו לאחרים].

(ה) גמ', א"ר יוחנן אני חומה זו תורה וכו'. הרי"ף (בעין יעקב) ביאר, שמגדל מגין על העיר יותר מהחומה, דבמגדל מצויים שומרי העיר המקדמים פני האויב באבנים ובליסטראות, והחומה היא רק למחסה ולמסתור מפני האויב, ולכך אמר ר' יוחנן אני חומה זו תורה שמגינה כחומה. ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים שמגינים יותר, שאם תבוא הצרה הרי הם מבטלים אותה. ורבא אמר שדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, לפי שכתוב ונטעתיו ושכן תחתיו ולא יוסיפו בני עולה לענותו, ודרשינן בברכות (ז:): כל הקובע מקום לתפילתו אויביו נופלים תחתיו.

(ו) גמ', אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. הבן יהודיע ביאר דיש רואה קרי מחמת הרהור וזהו טעם חטא, אבל יש רואה קרי מחמת טורח או ריבוי אכילה או חולי ואין בו טעם חטא, וזה ישנו גם בבחורי ישראל, וילפינן ממגדלים בנעוריהם, דהיינו שאף על פי שעתה הם מגדלים דהיינו גדולים בשנים חשיבי כאילו הם עדיין בנעורתם שאינם מהרהרים.

(ז) גמ', אלו בתולות ישראל שאגדות וכו'. רש"י ד"ה שאגדות וכו', בפרוש השני פירש, דקאי על פתחי נדה שמגידות לבעליהן שיפרשו מהן. וצ"ע לפי"ז הלשון "בתולות" ישראל, שמשמע שעדיין לא נבעלו, ואתי שפיר עם פירושו הראשון של רש"י

(ג) גמ', לאחר שנולדו לו שני בנים ובת. העיון יעקב ביאר, שהקב"ה אמר לו בדול עצמך ממנה לאחר שנולדו לו שני בנים ובת, דאז יוצא ידי פריה ורביה בין לב"ש ובין לב"ה כמבואר ביבמות (סא.).

(יד) גמ' אמר לו הקב"ה להושע לא היה לך ללמוד ממש רבך וכו'. העיון יעקב הקשה, הא שאר נביאים לא פרשו מנשותיהם, וכמו שאמר הקב"ה לאהרון ומרים לא כן עבדי משה, ותירץ, דצריך לומר דמה שנשא משה רבנו בת יתרו שהיה כומר לעבודה זרה, לפי שידע שהקב"ה יתן תורה על ידו ויצטרך לפרוש מן האשה. ולא רצה לעגן בת ישראל, נבזה א"ש דכתיב בקרא (במדבר יב.א.) על אודות האישה הכושית אשר לקח ולא אשר פירש, דעיקר הטענה היתה על הלקיחה שעבר על לא תחרוש על רעך רעה זה הנושא אשה ודעתו לגרשה, ולכך צוה הקב"ה להושע ליקח בת זנונים לפי שרצה שיגרשנה ולא יעגן אשה כשירה, וזה שאמר לו היה לך ללמוד ממש. והרא"מ הורוויץ ביאר, דאמר לו שהיה לך להמתין רק לב' ילדים כדי לקיים ציוי ה' שאמר ילדי זנונים, ומיעוט רבים שנים ולא יותר, (עין באות הקודמת).

(טו) גמ', והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חיי. הכתב סופר (על התורה בהפטרות במדבר) ביאר, דכשיושבים ישראל על אדמתם והנם עליון על כל גויי הארץ אין ניכר אהבתם למקום, דמה שעובדים את ה' הוא מחמת שרואים תמיד ניסי ה', אבל כשגולים לבין האומות והם במצב של הסתר פנים, ואפילו הכי מחזיקים באמונתם, נראה לעין כל שאהבתם אינה תלויה בדבר אלא כאהבת בן לאביו, וזה שאמר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, דהיינו שנידחים מה' יתברך, יאמר להם בני אל חיי, שאהבתם את ה' היא כאהבת בנים אל אביהם.

(טז) גמ', א"ר יוחנן אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה. המהרש"א בברכות (נה.) ד"ה המנהיג עצמו ברבנות ביאר, דמצינו בדוכתי אחריתי דצריך הרב לנהוג עצמו ברבנות כדאיתא כתובות (קג:) נהוג נשיאותך ברמה. אלא דהתם איירי בשררה שקבלוהו העם עליהם, ומה דאיתא שם בברכות שמת יוסף קודם לאחיו על שהנהיג עצמו ברבנות, וכן הכא שמקברת את בעליה, היינו שהנהיג עצמו ברבנות בעל כרחם של העם.

(יז) גמ', א"ל גפא דרומאי בהא נחתנין ובהא סלקינן. בעין יעקב הגירסא בהא סלקינן ובהא נחתנין. ופירש רש"י במחשבה זו אנו עסוקים תמיד, הבן יהוידע ביאר כפל הלשון סלקינן ונחתנין, וכן מה שהקדים סלקינן לנחתנין, דאיתא במדרש שיש למינים יום אחד בשנה שעולים לבית הועד ומתקבצים שם אנשים רבים לתקן עצה איך לעקור את ישראל, ולאחר שעמלו וטרחו כל היום והסכימו ביניהם על עצה הוגנת, יבוא זקן אחד שנראה כאחד מהם וסותר דבריהם בדברי טעם, ויוצאים משם בלא כלום. והנה

שסותמות פתחיהן. אמנם בעירובין (כא.) הגירסא היא "בנות" ישראל ושפיר. (א.ל.)

(ח) גמ', אלו ואלו מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה היכל בימיהן, העיון יעקב ביאר, דהא איתא בנדרים (צא.) מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, ולכך אלו שאינם רוצים בביאת עבירה, ומזדווגים לנשותיהם כראוי, חשיב כנבנה היכל בימיהם, וולדבריו צריך לומר דגם בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא היינו כדברי הבן יהוידע (הובא באות הקודמת), דגם כשהם גדולים בשנים והיינו אפילו לאחר שנישאו עומדים בנערותם שגם כשטועמים טעם ביאה עושים אותה בלא שום סרך עבירה. (ג.מ.פ.)

(ט) תוס' ד"ה אמר, ממה שאמר לו לקחת אשת זנונים דריש וכו'. המהרש"א ביאר דלכך הקדים בתחילת המאמר בפרק אחד נתנבאו ד' נביאים וכו', למימר דחוינן מהא דלא אמר לכל נביאים לשון זה קח לך אשת זנונים וכו' אלא להושע, דהושע אמר לו העבירים באומה אחרת והקב"ה השיב לו כדלקמן. נוכמבואר ברש"י

(י) גמ', אמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה. הבן יהוידע ביאר דקראו בשם זקן ללמד עליו זכות, שהואיל שהוא זקן טבעו להיות רוחו קצרה ואין לו אריכות אפיים להתמתן ולהעמיק לחפש ולמצוא צד זכות לעם ישראל, נוכמבואר בסנהדרין (לז:) אין מושיבין בסנהדרין זקן וכו', ופירש רש"י זקן ששכח צער גידול בנים ואינו רחמני. (א.ג.) ועוד ביאר מהו הלשון זקן זה, דלכאורא קשה הא מצינו בשבת (פט:) כהאי גוונא אצל האבות, שהקב"ה יאמר להם לעתיד לבוא ישראל חטאו, ויענו אברהם ויעקב ימחו על קדושת שמך, אלא דהתם נמצא יצחק שמלמד עליהם זכות, והקב"ה מטה כלפי חסד אפילו בשנים מחייבים ואחד מזכה, אבל הכא איכא זקן אחד שהוא לבדו מחייב ואין מזכה כנגדו, והמהרש"ל כתב, דלהכי נקט זקן זה, דהא איתא בקרא קח לך אשת זנונים וילדי זנונים, ופירש רש"י שתלד לך בנים זנונים ספק שלך ספק של אחרים. וקשה דהא רוב בעילות אחר הבעל, אלא הכא שהיה זקן שאני.

דף פ"ז ע"ב

(יא) גמ', שנאמר כי אבדם מלך ארם וכו'. המהרש"א העיר דפסוק זה נאמר בימי יהואחז בן יהוא, שהיה ב' דורות קודם לירבעם בן יואש, שהיה בן בנו של יהואחז שבימיו נאמר קח לך אשת זנונים. (יב) גמ', ויאמר ה' אליו קרא שמו זרעאל, ופירש רש"י, יזרעאל, שעתידי אני לזרעם ולזרותם בגולה, וכן פירשו התוס', וביאר המהרש"א דתלה השבת מלכות ישראל לבבל בבית יהוא, משום דמלכות יהוא היתה על פי הדיבור שנמשח על ידי אלישע וכן בניו נמלכו על פי הדיבור, אבל מלכי ישראל שלאחר מיכן מלכו בעצמם.

הדרג היוזמי

מסכת פסחים דף פז – דף פח

יא תשרי – יב תשרי התשע"ג

נאמר ציון שדה תחרש, ויעקב אמר בית היה מתחילה והוא כאוהב השלישי שזכר שהיה בית בנוי קודם בריאת העולם, (כדאיתא לעיל נד). וזה הבית ישאר לעולם ואליו ילכו עמים רבים.

כא) שם. כתב הקרית ספר (בית הבחירה פרק ה'), דאיכא במקום המקדש ג' קדושות, הבית (ההיכל), העזרה, והר הבית, וחלוקים בדיניהם. וקדושת הר הבית נתקדשה על ידי אברהם שקראו הר, קדושת העזרה על ידי יצחק שקראו שדה, (דהעזרה כשדה כי אינה מכוסה), וקדושת הבית עצמו על ידי יעקב שקראו בית.

כב) תוס' ד"ה שה לבית מ"מ. פי' משום דשה לבית לאו דאורייתא וכו' וא"ת וכו'. **המהרש"ל** ביאר דקושית התוס' דווקא לפי כוונת פירושם, דהיינו דמדאורייתא אין אדם יכול להפריש על בניו ובנותיו הקטנים שלא מדעתם, אבל לתוס' **בנדרים** (לו.) ד"ה **יבוא אדם**, וכן להר"ן שם ד"ה **א"ר זירא**, שפירשו דמדאורייתא אין הקטנים צריכים להמנות, ואם אוכלים מן הפסח לא הוי כנאכל שלא למנויו, דלא אסר רחמנא אלא הנהו דאיתנהו במצות תכוסו, אבל בקטנים דלא שייך בהו לא איירי קרא, לא קשיא קושית התוס'. אבל בספר **שלמי נדרים** (נדרים לו.) ד"ה בקטן), כתב, דדעת תוס' דידן דמדאורייתא אין צריכין מינוי, [כתוס' נדרים ודלא כמהרש"ל] אבל מדרבנן צריך מינוי, והקשו היאך ספינן ליה איסורא דרבנן בידים. [ולפי זה תוס' פליגי **ארשב"א בשבת** (קכא.) ד"ה **שמעת מינה**, שכתב דאיסור דרבנן ספינן לקטן בידים היכא דהוא לצורך עצמו (נ.מ.פ.)] **והמנחת חינוך** (מצוה ה' ד"ה והנה למנות הקטן) הקשה, דאי עיקר הטעם דשוחט על בניו ובנותיו הקטנים הוא משום חינוך מצוה, הא אין חייב בחינוך בנותיו הקטנות, כמבואר **בנזיר** (כט.).

כג) בסוה"ד, דאיכא חינוך מצוה שרי. הקשה **הרא"מ הורוויץ**, אם כן היאך יכול להמנות לקטן מחמת חינוך מצוה, הא מבטל מצות אכילה דאורייתא דחייב לאכול כל הבשר, אמנם לשיטת הר"ן (עיין באות דלעיל) לא קשיא דמן התורה יכולים קטנים לאכול הבשר אף ללא מנוי.

כד) גמ', לא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה. פירש **רש"י**, למשנה ראשונה לא יאכל משל עצמו, שאין חלק עבדות נמשך אחר דעתו, ולמשנה אחרונה הואיל ובידינו לשחררו הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עצמו. אמנם **הרמב"ם** (פרק ב' מקרבן פסח הלכה י"ג) כתב מי שחציו עבד וחציו בן חורין, לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כולו בן חורין, ותמה עליו **הראב"ד** שנראה שפוסק כמשנה ראשונה, וביאר **הכסף משנה**, דהרמב"ם פירש, דלמשנה ראשונה יאכל משל עצמו, כיון שצד חירות ניכר לעצמו שהרי עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. א"כ צד עבדות נמשך אחריו. מה שאין כן למשנה אחרונה דליכא להאי תקנה, ואין צד חירות ניכר אין צד עבדות נמשך אחריו, **והקהילות יעקב** (בבא בתרא, י"א) ביאר

כאן טען ר' אושעיא שתי טענות א. שאינם יכולים לכלות את כולם כיון שאינם לפנייהם, ב. שאינם רוצים לכלות היהודים שאצלם שלא יקראו מלכות קטועה. ועל זה אמר אותו המין בהא סלקינן, דהיינו נכנסים לבית הועד במחשבה למצוא עצה לפתות המלכים שדרים שם היהודים שאינם במחוזותינו, ולמחר שסותר אותו זקן עצה זו. נחתין דהיינו יוצאים משם במחשבה כיצד לכלות את היהודים אנשי מקומינו שלא יאמרו עלינו מלכות קטועה.

יח) גמ', כתב הלוחות דכתיב ואשברם לעיניהם, ופירש רש"י דבר פלא ראיתם שם שהעין פונה להסתכל בו. **והמהרש"א** ביאר שאת שבירת גוף הלוחות לא יכלו כל ישראל לראות, שמחנה ישראל היה מפוזר ג' פרסאות על ג' פרסאות, אבל את האותיות שפרחו למעלה כולם יכלו לראות, ואף על פי שהיו לוחות ראשונות כתובות מעבר לעבר, וכשנשתברו נשאר רק אויר, נעשה להם נס בתוך נס שראו אויר הכתב פורח. **והצל"ח** ביאר, דמשה ששיבר הלוחות דן קל וחומר, מה פסח שהיא מצוה אחת אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה וישראל מומרים על אחת כמה וכמה. נמצא שעיקר הקפידא היתה על כתב הלוחות ולא על גשמיות האבנים, וכיון שפרחו האותיות למעלה אם כן עיקר השבירה היתה בגשמיות האבנים. אלא שישראל סברו שנשברו הלוחות לגמרי וזהו ואשברם לעיניהם שרק לעיניהם נדמה כאילו נשברו ולא באמת.

דף פ"ח ע"א

יט) גמ', אמר מלא צנא דרובשא בזוזא ובבלאי לא עסקי באורייתא וכו'. ביאר **המהרש"א** דחד מינייהו אמר בלשון תימה, [דהיינו שבתחילה אמר בלשון תימה וכי אינם עוסקים בתורה כשיש להם פרנסה מרובה, ולבסוף אמר דאף על פי שיש להם סמא דמותא מ"מ עוסקים בתורה], ועוד פירש שכולהו אמר בלשון נחותא ובתחילה אמר שאינם עוסקים בתורה כראוי לפי הרווחת מזונם, ואח"כ אמר דבבלאי עוסקים בתורה כראוי לפי מלאכתם הפחותה.

כ) גמ', לא כאברהם שקראו הר וכו'. ביאר **המהרש"א** דאיתא במדרש, משל למלך שהיו לו ג' אוהבים וביקש לבנות פלטין, הביא לראשון אמר זכור הייתי הר היה מתחילה, הביא לשני אמר זכור הייתי שדה היה מתחילה, הביא לשלישי אמר זכור הייתי פלטין היה מתחילה, א"ל המלך חייך שאני בונה פלטין וקורא אותו על שמך. והרי ידוע שאבות הם סימן לבנים, ואברהם הוא האוהב הראשון שאמר זכור הייתי הר היה, והוא סימן לבית ראשון, שהשכינה שומרת בו כשומר בראש ההר שהיא שמירת עראי, ועליו נאמר על הר ציון ששם, ואוהב השני הוא יצחק שאמר שדה היה, דהיינו הבית השני, שהוא שמירה פחותה מבית ראשון שחסרו בו כמה דברים שהיו בבית ראשון, ועליו

דלשבת יצרה שייך אפילו בצד עבדות, ועוד תירצו בשם ר"י, דמשום פרו ורבו לא כפינן ליה כיון דהוא אנוס ולא כפינן לרבו כדי שיתחייב בה, ולכך נקט לא תוהו בראה משום שמשמע שהיא מצוה רבה.

(ל) תוס' ד"ה כופין. וא"ת אמאי כופין וכו' הקשה השפת אמת הא חציו וחציו בן חורין יכול רבו לעבוד בו יום אחד, אף על פי שנאמר בישראל לא תרדה בו בפרך, אלא דבעינן למימר דאסרה תורה דוקא בבן חורין גמור ולא בחצי, אם כן הכא נמי נימא דליכא עשה דלעולם בהם תעבודו רק בעבד גמור. וכן כתב הרשב"א בשבת (ד). והא דמבואר בגיטין (לח): גבי חציה שפחה וחציה בת חורין דאסור לשחררה. כתב התפארת יעקב (שם ד"ה מעשה) דהרשב"א מייירי דוקא בחציו עבד וחציו בן חורין דאינו יכול להשתעבד בו מן הדין, ומכל מקום עובד את רבו יום אחד, והיינו דוקא למשנה ראשונה דאינו עומד לשחררו, דלמשנה אחרונה שמפקיעים העבד מרשותו לגמרי אינו משתעבד בו כלום. מה שאין כן בגיטין איירי בחצי שפחה, דאין כופין את רבה לשחררה אפילו למשנה אחרונה, שפיר יש בה העשה דלעולם בהם תעבודו.

(לא) מתני'. האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח, התפארת ישראל ביאר, דנקט עבדו ולא סתם שלוחו, משום דאתא לאשמעינן, דאפילו בעבד שרגיל להכיר במה ניחא ליה לרבו, לא אמרינן שרבו סמך עליו שמכיר באיזה רגיל לאכול, ואי עבר על דעתו לא יצא ידי חובה. אלא אמרינן, דמדלא פירש מסתמא נתרצה בכל מה שיעשה העבד.

(לב) רש"י ד"ה והתניא וכו'. לאכול בשעת אכילה מאחד מהם שירצה וכו'. כתב הדבר שמואל (לקמן צח: ד"ה או ששחטו) דמבואר מרש"י דאינו יכול לקיים מצות אכילה בשני פסחים כיון דאין ברירה. אבל לענין פסח שני פטור, דבאחד מהם יצא ידי חובה, אמנם במהרש"א (לקמן צח: ד"ה ושלחן) מבואר, דאינו יוצא ידי חובת פסח וחייב בפסח שני, וכן כתב המנחת חינוך (מצוה י"ב ס"ק ב') דהוי כאילו לא נמנה כלל על אף אחד מהם.

(לג) גמ', אנו לא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני. הקשה השער המלך (עירובין פ"ח ה"ז) לפי מה שכתב הריטב"א קידושין (כו). על הא דאיתא התם דרבן גמליאל שהיה בספינה אמר עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו, דאף שלא סיים מקום המעשרות מהני, דסבר רבן גמליאל יש ברירה, וא"כ אמאי קאמר לא נאכל וכו' כיון דסבר יש ברירה נדהא כל מה דלא מהני בשני פסחים הוא מטעם דאין ברירה כמו שכתב רש"י בד"ה והתניא.].

(לד) גמ', נמצא המלך תלוי במלכה. כתב הבן יהוידע דאתא לאשמעינן בזה דמה שאמרו חז"ל דאין הברכה מצויה בביתו של אדם אלא בעבור אשתו שייך גם במלך שגם הוא תלוי באשתו.

(לה) גמ', מה שקנה עבד קנה רבו. הקשה המנחת חינוך (מצוה ה'

הדברים, דלמשנה ראשונה ביום שעובד את רבו הרי הוא קנוי קנין הגוף לרבו לגמרי, וביום של עצמו הרי הוא קנוי לעצמו לגמרי. הלכך ביום זה יכול לימנות על הפסח לעצמו דאין לרבו שום תפיסה בו. מה שאין כן למשנה אחרונה שלא עשו תקנה שעובד לעצמו. א"כ תמיד מעורב בעבד כח רבו. (ועיין בדבריו שהוכיח זאת).

(כה) תוס' ד"ה לישא שפחה. וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו ולידחי לאו דלא יהיה קדש. הקשה הצ"ח דאם כוונת תוס' דישא שפחה, קשה, היאך יקיים על ידה מצות פריה ורביה, והרי אין לבני השפחה חייס, ואי אפשר שכוונתם לישראלית, דהא תירצו משום דידה דליכא עשה דאפשר לה בעבד, וישראלית הרי אי אפשר לה בעבד. ועל כן פירש דכוונת תוס' שישא אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין ואתי מצות פריה ורביה ותדחה הא דצד עבדות משתמש הצד חירות. ומה שכתבו בתירוץ הראשון דאפשר לה בעבד היינו בעבד עברי.

(כו) בא"ד, ועוד דבתחילת ביאה מיעקר לאו, התוס' בב"ב (יג.) ד"ה לישא שפחה, הביאו תירוץ זה בשם ר"י, והקשה הטורי אבן חגיגה (ב.) ד"ה לישא שפחה, דדברי ר"י נסתרים מדברי ר"י עצמו שכתב ביבמות (צ:): בד"ה כולהו, גבי סדין בציצית דחשיב שב ואל תעשה כשאינו מטיל בו ציצית, דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף, מה אין כן כלאים דעיקר האיסור בשעת לבישה וחשיב עובר בקום ועשה, וקשה דהא איתא בשבת (קלב:): דסדין בציצית חשיב בעידנא דמעיקר לאו מקיים עשה. ולדברי ר"י הא כלאיים עובר מיד בשעת לבישה והעשה דציצית מקיים רק לאחר העיטוף, אלא כיון דאי אפשר לקיים המצוה בלא העיטוף הוי הכשר מצוותו והוי שפיר בעידנא, ואם כן הוא הדיו הכא גבי ביאה בשפחה.

(כז) בא"ד, וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי. הצ"ח פירש דכוונת תוס' להקשות, מדוע כופים את רבו לשחררו ולעבוד על עשה דלעולם בהם תעבודו, נימא דימכור עצמו לרבו ולא יצטרך לשחררו. והתוס' רי"ד (גיטין מא.) הקשה להדיא כך. ותירץ, דיכול לומר העבד לא הייתי מוכר עצמי במאה מנה, והתוס' בגיטין (מא.) בד"ה לישא תירצו, דגר ומשחרר אין נמכרים בעבד עברי משום דבעינן ושב על משפחתו.

דף פ"ח ע"ב

(כח) גמ' תקנתם את רבו. תוס' רא"ש בגיטין (מא.) כתב, דיש שגרסו תקנתם בתמיה. דהיינו לא את רבו ולא את עצמו כיון שהאדון מפסיד הולדות, וכן הביא התוס' ישנים (בבא בתרא יג.) בשם רבינו משולם. ותוס' הרא"ש כתב, דלאדון תקנו כל מה שאפשר לתקן אבל לעבד חסר עיקר תיקונו.

(כט) גמ', שנאמר לא תוהו בראה וכו'. התוס' בבא בתרא (יג.) ד"ה שנאמר כתבו, דהאי דלא הביאו קרא דפרו ורבו, היינו משום

הדרגת היוזמי

מסכת פסחים דף פח – דף פט

יב תשרי – יג תשרי התשע"ג

דף פ"ט ע"א

לט) גמי, משום דאיכא חזה ושוק דכהנים הוא דאכלי, הקשה הכרתי ופלתו (יו"ד ס"א ס"ק א') דיתבטל החזה ושוק החמישי שהוא פסח בארבע שהם שלמים, ויהא מותר בכולם, ותירץ, דחשיב חתיכה הראויה להתכבד, והחיות דעת (שם ס"ק ה') תירץ, דלא שייך ביטול ברוב אלא כשהספק מכח התערובת ובלא זה לא היה ספק, מה שאין כן הכא דהספק על כל אחד מצד עצמו שהרי מקדישו בתנאי ולא שייך ביטול ברוב.

מו) גמי, ונטרף וניתו מותר הפסח. הקשה השער המלך (קרבן פסח פ"ג ה"ט) הא אכתי ממעט באכילתו, דפסח אית ביה איסור שבירת עצם ואינו אוכל המוח שבעצמות, ובשלמים אוכל. ותירץ המקדש דוד (קונטרס אחרון סימן ה' ס"ק ג') דמותר הפסח כל זמן שלא שחטו עדיין שם פסח עליו, והא דפליגי אם פסח שלא בזמנו בעי עקירה אי לאו, היינו האם סגי בשחיטה לעוקרו לשלמים, או דבעינן עקירה להדיא, אבל לכולי עלמא קודם שחיטה שם פסח עליו, וכך מבואר ביומא (סו.) במתניתא דפסח שלא קרב בראשון יקרב בשני, ופליגי התם לשנה הבאה האם חיישינן לתקלה או לאו ולא נזכר שם דתלי בפלוגתא האם בעי עקירה או לאו, [אמנם הריטב"א (שם) כתב בתירוץ א', דהיינו כמאן דבעי עקירה, ובתירוץ ב' כתב דאפילו למ"ד לא בעי עקירה, היכא דחזי לשנה הבאה ודאי בעי עקירה], והשתא איכא למימר דלא חשיב ממעט באכילתו, דקודם השחיטה שם פסח עליו ונאכל בלא מוח. וגם לאחר שחיטה דינו ליאכל כחמור שבו דהיינו פסח. ובוה אתי שפיר נמי דלא חשיב ממעט באכילתו דאינו מאכיל הפסח אלא למנויו ושלמים לכל מי שירצה. ולכאורה מדברי התוס' ד"ה ונטרחו מבואר דלא כדבריו, שהקשו דלמאן דלא בעי עקירה שלמים לשם פסח קשחית, ולדברי המקדש דוד הא קודם השחיטה נמי פסח הוא. (נ.מ.פ.) אמנם לפי מה שתירצו התוספות מיושבת גם קושיית השער המלך וכעין דברי המקדש דוד].

מא) שם. הצ"ח תמה על הרמב"ם שלא הזכיר בכל פרק ד' מקרבן פסח, דמותר הפסח קרב ליום ולילה, ובהלכה ז' סתם דינו כשלמים. והנה מקור הדין דמותר הפסח נאכל ליום ולילה, בתוספתא שהביא רש"י הכא, וכתב הצ"ח, דאיתא לקמן (צח.) במשנה, הפסח שנתערב בזבחים כולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו וכו', נתערבו בבכורות ר"ש אומר אם חבורות כהנים יאכלו, ולדעת התוספתא הא דכתיב ברישא זבחים היינו גם שלמים, דאין תקנה להשהותם לאחר הפסח, דהא ממעט באכילתו דמותר הפסח נאכל ליום ולילה, ושלמים לשני ימים ולילה, וע"כ ירעו עד שיסתאבו. ובוה הוה ליה לר"ש למיפלג דלדידיה דמביאין קדשים לבית הפסול שלמים אית להו תקנה, וישהם לחול המועד, אלא חזינן דבשלמים ליכא פלוגתא, והוא משום דנאכלים לשני ימים ולילה, ואית להו תקנה, וכן פסק הרמב"ם דנתערבו בשלמים יאכלו כולם שלמים. והמנחת חינוך (קומץ

ס"ק ז' ד"ה אך קשה לי) מאי איכפת לן שהוא שייך לרב, הא ודאי ניהא לרב שיצא בו העבד דאם לא כן לא יוכל לאכול פסחו, ויכול לית עבד פסח שלו, ותירץ בשם אחד מחבריו, דהרב יכול לתת פסח לעבדו רק כשמפריש פסח עבורו ומקדישו, אבל העבד אף דיכול לקנות בהמה עבור רבו משום דניחא ליה, מכל מקום צריך להקדיש הפסח, כדאיתא לעיל (סו:) מקדיש אדם פסחו, והוא אינו יכול להקדיש דבר שאינו שלו. דאף דמוכה לרבו מכל מקום זכיה מטעם שליחות להרבה ראשונים. וכתב המהרי"ט (שו"ת ח"א, קבו, ד"ה ותו) דאין אדם יכול להקדיש על ידי שליח, דמילי לא מימסרן לשליח, הלכך בעינן לאוקמי שהקנה להעבד על מנת שאין לרבו רשות בו ובכהאי גוונא יכול להקדיש עבור עצמו. [אלא שצ"ע רב דלפי זה גם באופן ששלח אותו לקנות טלה בפירושו לא יוכל לקנות בתנאי שהקנה לו באופן זה].

לו) גמי, כולם יוצאים לבית השריפה. החוות דעת (יו"ד ס"א ס"ק ה') הוכיח מסוגיין, דלא כדעה שהביא השולחן ערוך שם, דכבש שלם לא חשיב חתיכה הראויה להתכבד, דהא הכא אמרינן בנתערבו קודם זריקה לא חשיב חזי לאכילה כמבואר ברש"י ד"ה חייבים, ולדעה זו היה צריך להתבטל ברוב, כמבואר בסימן ק"י סעיף ב' דנתערבה חתיכה עם לב נקוב, בחתיכות אחרות דמותרים כולם באכילה. והעונג יו"ט (סימן ד') כתב, דכל מה דמהני ביטול הוא להסיר חסרון המתבטל ולא להשיג מעלת המתבטל, דהיינו שאין הכבש שיש בו יבלת נעשה כשר לקרבן על ידי ביטול, דהא לא מהני בו שחיטה וזריקה להתירו באכילה, ואין לומר שמה שנתבטל כאילו נעשה בו מעשה המכשיר.

לז) גמי, נמצא פסח נאכל שלא למנויו. הרמב"ם (פ"ג הלכה ח') כתב דאי אפשר לימנות על פסח אחד דהוי נשחט שלא למנויו, והקשה המקדש דוד (קונטרס אחרון סימן ה' ס"ק ב) הא איכא אחד שעדיין לא יצא ידי חובת פסח והוי למנויו ושלא למנויו דכשר, ותירץ, דהא כתבו התוס' לעיל (סו:) ד"ה סתמו, דהפסח חשיב סתמו שלא לאוכליו כיון דנמנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחט, ואף על פי שסתמו לאוכליו כל שהם מכל מקום כיון דלאוכליו ושלא לאוכליו אינו כשר אלא על ידי אותם אוכלים ששחט וחישב עליהם, וסתמא לאו לאלו אוכלים חשיב כאילו לא קאי לאוכליו, הכי נמי הכא כיון דאין יודע מי המנוי אין מגוי זה מפיק מפסול שלא למנויו.

לח) גמי, ואי דידי תם האי דאייתי השתא ניהוי שלמים. תוס' ביומא (כט:) ד"ה אלא הקשו, הא פסח שני זמנו לאחר התמיד דכתיב ביה בין הערביים כמו פסח ראשון. ואם כן אינו יכול להתנות בשלמים דפסולים אחר תמיד של בין הערביים, ועל כל פנים איכא איסורא לכתחילה. ותירצו, דאיכא למימר דפסח שני יכול להקדימו לתמיד כיון דלא נאמר בו בערב, מה שאין כן פסח ראשון דנאמר בו בערב כדאיתא לעיל (נט:).

וזריקה מעכבת בשלמים ופסול.

מח) גמ' א"ר יוחנן כדי לזרוז במצוות. הריטב"א בגיטין (כה.) הקשה, דאם כן מאי אתא תנא לאשמעינן, ותירץ דאתא לאשמועינן דהא דקאמר על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים אינו חזרה ממנויו הראשון דאיתמני לכולם, דהא דקאמר הכי הוא כדי לזרוז במצוות. ומיהו הזריז מזכה אחיו לומר שהם אוכלים מתחת ידו כאילו הוא מזכה אותם.

מט) רש"י ד"ה דאף על גב וכו'. כל חבורה שלימה שנימנו על פסח וכו' ודלא כר' יהודה וכו'. **השפת אמת** תמה, דבמתני' ליכא כלל משמעות דנמשכין מהפסח, ועוד הקשה דהעיקר חסר מן הספר דהוה ליה למימר ודלא כר' יהודה, וכתב דלולי דברי רש"י היה נראה לפרש, דמתני' אתא לאשמועינן דבעל הבהמה לאחר שהמנה על בהמתו חבורה אחת, יכול למנות עליה עוד חבורה, אפי' שלא מדעת הראשונים, ובלבד שיהא לכל אחד כזית, דמתחילה לא הקנה להם אלא כדי המצוה שהוא כזית.

דף פ"ט ע"ב

נ) גמ', מאי טעמא לאו משום דהוה כידים של אחד מהם יפות. כתב **השפת אמת**, למאי דסלקא דעתין דהטעם משום דהוה כידים של אחד מהנמנין החדשים יפות, קשה אמאי איתא במתני' דהוא אוכל משלו והן אוכלין משלהם, הא יכול לחזור לחבורתו הראשונה לאחר שנתן מחלקו לחבורה השניה. וקשה הרי איירי באופן שרוצה לאכול עם האחרים שהביא עימו. ותירץ, דיכולים בני חבורתו לומר לו לא קבלנוך אלא על דעת שנרויח ונהנה מחלקך, כיון שאין ידיך יפות כמותינו [דמשום הכי המנה אחר בחלקו], אבל כשאתה נותן מחלקך לאחר, אין אנו רוצים כלל לקבלך.

נא) גמ', דא"נ תרווייהו כחד מבני חבורה הוא דאכלי וכו'. כתב **הצל"ח** דלא מצי למימר רבותא, אף על פי שהתנו עמו בתחילה שלא לחלק, דליכא רבותא בזה דהתנו רק עליו ולא התנו שיקחו לאחרים, ומה שכתבו **התוס'** ד"ה בני חבורה, דמתני' מיירי אפילו בהתנו, היינו דוקא לאחר דמוקי שאכלו תרווייהו כחד מבני חבורה, בזה הוויי אמינא דמהני תנאי, אבל באוכלים יותר אין לדבר סוף ופשיטא דלא מהני על זה תנאי.

נב) גמ', בני חבורה רשאיין ליחלק או אין רשאיין ליחלק. כתב **המלווא הרועים** דלכאורה הספק כשדעת כולם ליחלק, והקשה דאם כן מה בעיא הגמ' לפשוט מבריייתא דידיה יפות, הא איכא למימר דבידיה יפות אפשר לחלק אפילו שלא מדעת כולם, ובאין ידיה יפות דוקא מדעת כולם ולהכי נקט ידיה יפות.

נג) גמ', והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום. הפני יהושע בבא קמא (סו:) כתב, דלר' שמעון דסבר דקדשים שחייב באחריותן הוי ממון בעלים יכול למוכרה. והכא אזלינן כרבנן דפליגי, אמנם **הקצות החושן** (שפ"ו ס"ק ז') כתב, דר' שמעון איירי

המנחה מצוה קמ"ב) כתב, דהרמב"ם פסק להדיא דנאכלים לשני ימים ולילה אחד, דכתב (בפ"ו מפסולי המקודשין הי"ח) דבהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר, אם זכר בן שנה מביא שתי בהמות תחתיו, ואם שלמים הרי שלמים תחתיו, ואם מותר הפסח הרי הוא שלמים, וכבר הובא שלמים.

מב) תוס' ד"ה ונטרחו וכו', וא"ת היאך יכשר מותר זה לפסח וכו'. כתב **השפת אמת**, דלקמן מיירי לענין דאסור להניחו בלי בעלים, אבל לא נאמר שם דנדרחה מפסח, והיה לתוס' להביא הראייה שהביאו **לעיל** (עג:): **ד"ה פסולו מלקמן** (צח.) דמבואר שם דלא חזי לפסח.

מג) בא"ד, וי"ל וכו', בתוס' הרשב"א הוסיף לבאר, דלא הקפידו אלא היכא שמתמעטים ומניחים אותו כמות שהוא ולא נמנים עליו, אבל היכא דאין יכולים להמנות עליו כגון שאבד בלא פשיעה ליכא קפידא.

מד) בא"ד, וא"ת אכתי למאן דלא בעי עקירה שלמים לשם פסח קשחית. הקשה **המהרש"א** דכתבו **התוס' לעיל** (ס:): **ד"ה בשאר**, דקודם הפסח וכל שכן בפסח עצמו צריך עקירה כיון דעומד לשם פסח, ותירץ דהכא שהפריש הבעלים שני פסחים ויצא באחד מהם, הוי כלאחר זמנו דאינו עומד לעצמו לפסח ובעי עקירה.

מה) בא"ד, דכיון דאיכא איניש דצריך ליה לכו"ע בעי עקירה וכו'. **השפת אמת** תמה על ראית תוס' מלעיל, דהתם מבואר להיפך דדוקא היכא דהבעלים טמאי מתים בעי עקירה, **והדבר שמואל** הקשה, דאיך אפשר גוונא דלא בעינן עקירה, הא תמיד איכא אחד בסוף העולם דזקוק לפסח, וביאר **הדבר שמואל** דדוקא במותר הפסח שכתבו **התוס' לעיל** בסמוך שאינו נפסל משום דהניחוהו יחידי, כיון דראוי לאיש אחר בעי עקירה, מה שאין כן פסח עצמו שראוי רק לבעליו, בכהאי גוונא אם לא נטמאו הבעלים, כיון דאין יכול להקריבו לפסח אין צריך עקירה.

מו) תוס' ד"ה הני מילי דיעבד. ותימה וכי בשביל דשמא יהיה נותר וכו'. **תוס' בשבת** (קלו:): **ד"ה הזכר** כתבו, דבסוגיין מבואר דבלא סמיכה עדיף שלא יביא, ולהכי דוחה הפסח. **ותוס' הרשב"א** כתבו, דכיון דשוחט בלא סמיכה, ועל דעת למעט באכילתו או למעט במתנות, חשיב ששוחט באיסור, ולכך אמרו חכמים שידחה מילתא דכרת בשב ואל תעשה.

מז) שם, וי"ל דטוב וכו', השאגת אריה (סימן ל"א ד"ה ובהכי) תמה על תירוצ' **התוס'**, דהא לאו דוקא נקט חמשה שנתערבו עורות פסחיהם דהוא הדין שנים, וכן דרך התנא **לקמן** (פט: וצח:): לנקוט חמשה. ועל כן ביאר דברי הגמרא, דדוקא על הא דבעינן שפיכה בפסח קאמר דבעינן למיעבד לכתחילה, וביאור הדבר, דהא דקאמר כל הניתנין בוריקה שנתנן בשפיכה יצא, היינו דוקא בראוי לבילה, דהיינו ראוי לזריקה, אבל באינו ראוי לזריקה לא יצא, דאזלינן לדעת ר' ישמעאל **לקמן** (קכא.) דאין שפיכה בכלל זריקה, ואם כן הכא דהוי ספק פסח ואינו ראוי ליתנו בזריקה,

הדרך היוזמי

מסכת פסחים דף פט - דף צ

יג תשרי - יד תשרי התשע"ג

ולפי זה צריך לבאר דברי אב"י דאמר דאי אפשר לאוקמא לרישא דברייתא דמעוה שבידו חולין כר' יוסי הגלילי, דהכי קאמר, דכיון דשנינו דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום מוכח דסבירא ליה דאי אפשר להתכפר במכירה זו, וא"כ היאך ברישא אמרינן דקדושה חלה על קדושה ויוצאים המעות לחולין, הא אי אפשר למכור קדושה לאחר גם לר' יוסי הגלילי ואין יוצאים המעות לחולין. **והאבן האזל** (פרק ח' מנזקי ממון הלכה א' ד"ה הלח"מ) תמה על דברי הקצות החושן, דהא הכא בפסח עסקינן ובפסח ודאי קנה מי שנתמנה לכל דיני הפסח, ומשום זה לא היה צריך לאוקמי כר' יוסי הגלילי, דזה ילפינן מקרא דתכוסו, והגמי' הקשתה רק אמאי המעות שבידו חולין כיון דאינו מכירה ולא מתחללים המעות, ובוזה לר' יוסי הגלילי היה מועיל כיון שיכול למכור הפסח. נוא"כ צ"ע דברי הגמ', אמאי אי אפשר לאוקמי כר' יוסי הגלילי כיון דהמוכר עולתו ושלמיו הווי גם לר' יוסי הגלילי. (עיין באות הבאה).

נט) שם. הצ"ח ביאר דהא דאמר אב"י דאי אפשר לאוקמי ברייתא כר' יוסי, אף שהיינו יכולים לומר דלר' יוסי הגלילי נמי אינו יכול למכור הקרבן כדי להתכפר בו, מכל מקום איירינן הכא לסברת אב"י דמוקי ההיא דאתנן בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי, והתם זכתה בהם הזונה לגמרי ואוסרת האתנן, ואם כן גם שלמים יכול למכור ויזכה בהם הקונה לגמרי. (עיין באות הקודמת)

ס) גמ', עופות דחולין הרי אלו אסורין. הרמב"ם (פ"ד מאיסורי מזבח הי"ד) כתב וז"ל, אבל אם נתן לה עופות אף על פי שהם מוקדשין, אתנן חל עליהם ואסורים, ומדברי קבלה הוא זה. והשיג עליו **הראב"ד** שם, דבעופות מוקדשין ודאי לא חל האתנן שהרי אמרו פרט לנדור והכא הא איירי בעופות חולין. **והמגדל עוז** שם, ביאר דמאי דאמר הרמב"ם אף על פי שהם מוקדשים היינו שהם ראויים להיות מוקדשים כגון תורים ובני יונה. וכ"ש אוזים ותרנגולים שאינם ראויים להיות מוקדשין שאתנן חל עליהם. **והכסף משנה** כתב, דאף על פי שהם מוקדשים היינו אף על פי שהקצה להקריבן, אבל עדיין לא הקדישן בפה. ובעצם דברי הרמב"ם אם נפרשם כפשוטם הקשה **הכסף משנה** שם, דהא במוקדשים לא יכול לחול איסור אתנן דהא לאו ממוניה הוא. **והמשך חכמה** (כי תצא ד"ה לכל נדר) יישב דעת הרמב"ם, דהא חזינא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה הואיל ואין להקדש בהם כלום. והוא הדין הכא אם יחול איסור אתנן עליהם לא יהא להקדש בהם כלום ונשארו חולין דבר תורה, וזה שייך דוקא בעופות דאין מום פוסל בהם, אבל בהמות דמום פוסל בהם בזה אמרינן דישאר בהם קדושה בכל גוונא, דאכתי יש להקדש בהם ממון כיון דראוי ליפול בהם מום ויפדו, וכמבואר **במעילה** (יב). גבי מחוסר זמן, והשתא איכא למימר דגלי רחמנא בעופות דפסולים, דקדים איסור אתנן ומפקיע קדושתם וכמו

דוקא במזיק הקדשים שחייב בנזק לבעליו דדבר הגורם לממון כממון דמי. אבל כשהם בעין ודאי דאינם חשובים ממון, ועיין בדבריו שהוכיח כן מסוגיא **דלעיל** (ה): לגבי בעירו חמרא דבני חילא.

נד) רש"י ד"ה ועל חגיגתו. חגיגת י"ד, כתב **המנחת חינוך** (קומץ המנחה מצוה פ"ח) דמבואר מרש"י דדוקא חגיגת י"ד שהיא באה עם הפסח באה בשותפות, אבל חגיגת הרגל אינה באה בשותפות, ודלא כטורי **אבן** (חגיגה ו. ד"ה הראיה) שכתב, שבאה בשותפות, ובלבד שיהא לכל אחד מדאורייתא שוה פרוטה, ומדרבנן שתי כסף.

נה) תוס' ד"ה ומאחר. פירוש אי אמרת בשלמא וכו'. **הרש"ש** ביאר באופן אחר, דהלשון לא עשה ולא כלום היינו, לא עשה שלא תיקן, ולא כלום שלא קלקל, אלא הוי כאילו לא עשה כלל, וכמו שכתב **בתוס' רבינו עקיבא איגר** (פרק ט' משנה ז') בשם **הרמ"ע**. ועל כן הקשתה הגמרא אמאי הוי המעות נדבה, ותירצה, דמדאורייתא לא עשה כלום ומדרבנן קנסוהו, והיינו דקושיית הגמרא ביא מהלשון לא עשה ולא כלום, ודלא כתוס' שביארו שהוא מצד הסברא.

נו) תוס' ד"ה וזה. דאי במעות חולין מאי קמ"ל, **וכן כתב רש"י** **בד"ה אף על גב.** הקשה **השפת אמת** דהא טובא קא שמע לן, דיכול בעל הבהמה להשתמש בהם לצורכו, דפליגי בהא תנאי **לקמן** (צ.), ואפילו לפי מה שכתבו **התוס' לקמן** (צ.) **ד"ה כי פליגי**, דיכול להשתמש בהם רק למצה ומרור, אכתי הוי חידוש שיכול להשתמש לדבר שאינו לצורך הקרבן, ונשאר בצריך עיון.

נז) בא"ד, על דעת כן מקדישו שיצאו כל אשר ימנה עליו. הקשה **החזון איש** (או"ח קכ"ד פט: ס"ק א') דלדברי התוס' צריך לחול שם הבעלים בשעת הקדש, ונתבררו הבעלים למפרע בשעת מינוי, והא למאן דאמר אין ברירה לכאורה לא מהני, ותיירץ, דכיון דגלי קרא דיכול למנות לאחר הקדשו, אמרינן דחדשה התורה שיכול להקדיש פסחו ולאחר מיכן בשעת שחיטה לברר מי הם המנויים, וכמו שמצאנו שיכול אדם להקדיש ב' תורים אחד לעולה ואחד לחטאת, ויתבררו בעשיית כהן, ולפי זה בשלמים לא יועיל תנאי, ויצטרך לברר הבעלים בשעת ההקדש.

דף צ ע"א

נח) גמ', והא ליכא לאוקמי כר' יוסי וכו'. כתב **הקצות החושן** (ת"ו ס"ק א') דהא דלר' יוסי הגלילי קדשים קלים ממון בעלים, היינו דוקא לענין הפשר, שיוכל למכרו מחיים, שיאכל הקונה את הפשר. אבל ודאי אינו יכול לשחוט ולזרוק על שם הקונה, דהזבח אינו נשחט ונזרק אלא על שם הבעלים שהקדישוהו, דאי אפשר לשנות שם הבעלים אפילו בקדשים קלים. ולפי זה מה שנאמר דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום אוזיל נמי לר' יוסי הגלילי, וכן מבואר **ברש"י לעיל** (פט:): **ד"ה המוכר**, דאיירי לענין כפרה.

והכסף משנה שם ביאר דאף על פי דהגמ' השוותה הכא טמא מת בשביעי שלו, לטמא שרץ, אין הדמיון גמור, אלא הא כדאית ליה והא כדאית ליה, דטבול יום דטמא מת, שווה לטמא שרץ שלא טבל. והמרומי שדה כתב, דאדרבה מסוגיין דהכא מוכח כהרמב"ם. דיש להבין אמאי האריכה הגמ' מי לא עסקינן וכו' ולא אמרה מיד דרב סבר כר' יצחק, אלא ודאי דמר' יצחק אין להוכיח לטמא שרץ, דר' יצחק איירי בטמא מת שאפילו טבילה והזאה לא מהני ביה, הלכך בתחילה הביאה הגמ' דרב פירש הקרא דאיירי בכל גוונא ואפילו בטמא מת שאין הנזיר מגלח עליו, והוא הדין טמא שרץ, ומייתי מדר' יצחק, דכך היה מעשה שם שהיו יכולים ליטהר למחר.

סו) שם הרמב"ם (פ"ד מביאת מקדש ה"ד) כתב דשוחטין וזורקין על טבול יום, משום דמסרינהו לב"ד של כהנים. וכתב הכסף משנה שם שכן הוא בגמרא. והקשה רבינו עקיבא איגר דטעם זה הוא רק להוזהר אמינא אבל למסקנה שהוא דאורייתא, החילוק הוא, שקודם טבילה אלימא טומאתיה, ולאחריה קלישא טומאתיה. והשפת אמת ביאר, דכונת הגמ' להוכיח מקרא דביום ההוא, דגם אם שוחטים וזורקים על טמא שרץ, מכל מקום כל עוד שלא שחטו וזרקו עליו חשיב לא חזי, ונדחה לפסח שני ואין בו כרת, ובזה אפשר לומר דאף על פי דמדאורייתא אינו ראוי כל זמן שלא שחטו וזרקו עליו, מכל מקום איכא נמי איסור דרבנן שלא לשחוט ולזרוק לכתחילה שמא יפגע, מה שאין כן בטבול יום.

סז) תוס' ד"ה שחל וכו', בסוה"ד, וי"ל דשמא כן עשו ובשעה ששאלו לא טבלו עדיין וכו'. והראב"ד (פ"ו מקרבן פסח ה"ב) פירש, דשחטו וזרקו עליהם קודם טבילה והזייה וסברו שיעלה להם, ושאלו את משה רק לאחר זמן שחיטה ונדחו, ולדעת הרמב"ם (הובא באות הקודמת) אתי שפיר, דהכא איירי גם לאחר טבילה והזייה ואפילו הכי לא מהני. והחזון איש (אבן העזר, קמג, א.) הקשה, דהגמרא בסוכה (כה:) ילפא מהכא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, דהא נטמאו קודם הפסח במת מצוה וביטלו מצות פסח, והרי לדעת התוס' והראב"ד טומאתם לא עיכבה אותם מלעשות פסח, וטבלו ועשו פסח.

סח) בא"ד, תוס' הרשב"א תירץ קושית התוס', דשמא מה דקאמר הכא לידחו היינו אם נאנס ולא טבל, אי נמי אפילו במזיד, אף על גב דעגוש כרת מכל מקום אם לא מל וטבל, כיון דשאינן שוחטים וזורקים עליו נדחה לפסח שני.

סט) גמ', אימא בשמיני פשיטא מהו דתימא וכו'. הקשה הצ"ח אמאי השמיענו חידוש זה דוקא בזבה ולא בזב, ותירץ, דאי הוה כתיב זב שוחטים עליו בשמיני הוה אמינא דמיירי בזב בעל שתי ראיות, וקא משמע לן דדוקא בשמיני ולא בשביעי, דאין שוחטים וזורקים על טבול יום, אבל בעל שלש ראיות דמחוסר כיפורים אין שוחטים אפילו בשמיני דחשיב מחוסר מעשה, או דלמא יפגע,

שמצאנו גיטה וידה באים כאחד ועוד.

סא) תוס' ד"ה החיה. תימה כיון דמקרא נפיק וכו'. הרש"ש תמה על קושית תוס', דמקרא מוכח דגם לאחר שהקדש הפסח רשאי למנות אחרים עליו, אבל לא מוכח דגם באופן שהקדישו המעות רשאי להשתמש בהם כחולין.

סב) רש"י ד"ה שוחטין עליו. ואפילו לא הביא כפרתו ומביאה לאחר מכן. כתב השפת אמת דנראה לומר דאף בלא הביא כפרתו לבסוף יוצא ידי חובתו בפסח ששחטו עליו, כיון שראוי להביא, דאי לא תימא הכי ובעי להביא כפרתו, הא קיימא לן אין ברירה ולא אמרינן דהוברר למפרע דיביא קרבן ויהיה טהור לגמרי בסוף היום.

סג) גמ', אמר רב יהודה אמר רב שוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כיפורים. הקשה הצ"ח מה השמיענו רב, הא משנתנו היא זו דזב בעל שתי ראיות בשביעי שלו היינו טבול יום, ובעל שלש ראיות בשמיני היינו מחוסר כיפורים. ובשלמא מחוסר כיפורים יש ליישב דמתניתין איירי באופן שכבר הביא כפרתו, וקא משמע לן דאף על פי שלא טבל, שוחטין עליו כיון דטבילה זו מדרבנן, אבל טבול יום קשה. ואין לומר דקא משמע לן דגם זורקין עליו דמתני' איירי רק לענין שחיטה, דפשיטא דאם שוחטין דזורקין, דלא יביאוהו לידי פסול, והא דנקט רב שוחטין וזורקין היינו משום עולא שאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ואי היה נוקט שוחטין גרידא, הוה אמינא דאין זורקין ויטבול קודם זריקה. אלא צריך לומר דנקט טבול יום אגב מחוסר כיפורים.

דף צ ע"ב

סד) תוס' ד"ה עד שיכלו, ואפילו למאן דאמר יש ברירה כה"ג לא שייך למימר וכו'. הר"א לנדא (בהגהות וחידושים) תמה על דברי התוס' הא איתא במתני' דקינים (פרק א') שתי נשים שלקחו קיניהם וכו'. לאיזה מהם שירצה כהן יקריב חטאת. ומבואר בעירובין (לו.) דהוא משום ברירה. וקל וחומר למסקנא שם דמהני כרב חסדא, דאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, דלא קשיא קושיית התוס' והניח בקושיא. וכבר עמד בקושיא הראשונה בתוס' הרשב"א, ותירץ, דהתם מיירי שקונה הכהן בדמי שתייהן יחד שני קינים מאדם אחד, והפרישן אחת לשם זו ואחת לשם האחרת וכמו שסברו התוס' לפרש בסוגיין.

סה) גמ', אלא לרב מדאורייתא נמי לא חזי דכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וכו'. הרמב"ם (פ"ו מקרבן פסח ה"ו) פסק, דטמא מת בטומאה שהנזיר מגלח עליה, שחל שביעי שלו ב"ד, אף על פי שטבל והוזהר עליו, אין שוחטין וזורקין עליו אלא נדחה לפסח שני, ויליף מקרא דמייתי הכא, והשיג עליו הראב"ד, דהרי מקור הדין של רב שאין שוחטין וזורקים על טמא שרץ הוא מקרא דאיש איש, ואפילו הכי סבר דשוחטים וזורקים על טבול יום.

הדרק היוזמי

הרש"ש ממה נפשך, אם הגל ברשות הרבים, ספק טומאה ברשות הרבים וטהור, ואם היה ברשות היחיד הוי ספק טומאה ברשות היחיד וטמא, ותירץ, דהיה ברשות היחיד, ואפילו הכי לא חשיב טומאה ודאית, דהוי כטומאת התהום, כיון שלא ידע אדם מעולם אם היה טומאה במקום שהאהיל. וגם לא ידע שום אדם אם היה באותו זמן חי או מת, ואף על גב שגם בגל עגול, לא ידע אדם מעולם אם היה חי או מת באותו זמן. מכל מקום זה כיון דאיתרע חזקת החיים שלו על ידי נפילת הגל, ונכדאיתא באחרונים יו"ד סי' שצ"ו. (ועיין בט"ז שם ס"ק ב' שהאריך בענין זה) אינו בגדר טומאת התהום. אבל בגל ארוך שמצטרף ספק חי או מת לספק אם היה טומאה במקום שהאהיל, מהני לשווייה כטומאת התהום. וסיים דעדיין צריך עיון.

עה) מתניתין, אין שוחטין את הפסח על היחיד. וכו' ורבי יוסי מתיר ואפילו חבורה וכו'. ורש"י פירש בד"ה ואפילו חבורה וכו', שהכל תלוי באכילת כזית דהיינו יחיד אם ראוי לאכול כזית שוחטין, ורבים אם אין ראויים לאכול כזית בין כולם אין שוחטין. אולם הרמב"ם (פ"ב מהל' קרבן פסח ה"ב) כתב, דבעינן שיהיה ראוי לאכול את כולו, וכן בהלכה ג' כתב, דחבורה של מאה ואין כל אחד מהם יכול לאכול כזית אין שוחטין, דהיינו דלא כרש"י. וכבר העיר כן הכסף משנה שם. המלא הרועים תמה על רש"י, מהא דאיתא בסוכה (מב:) דקטן שוחטין עליו את הפסח דוקא אם יכול לאכול כזית צלי, וברש"י (שם) ד"ה שוחטין עליו וכו' ביאר, דהיינו שממנין אותו עם בני חבורה, הרי דגם כשיש חבורה של אוכלי פסח בעינן שכל אחד יוכל לאכול כזית. וכן לעיל (עח:) איתא, אחרונים שאין להם כזית חייבין לעשות פסח שני, הרי דלא סגי במה שלחלק מהחבורה יש כזית, אלא בעינן שלכל אחד יהיה כזית. ואפילו לרבי נתן שם, דרשינן מאיש לפי אכלו דבעינן גברא דחזי לאכילה. ותירץ, דגם לרש"י לכתחילה אין שוחטין על מי שאין ראוי לאכול כזית, אפילו יש אחרים עמו, אלא דהכא איירי לענין דיעבד, והוא משום דרש"י סובר כהרמב"ם (פ"ב מהל' קרבן פסח ה"ב) דלרבי יוסי לכתחילה אין שוחטין, אם כן על כרחך דמחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי הכא היינו לענין דיעבד, ואם כן הא דתנן לר' יוסי דחבורה של מאה שאין יכולים לאכול כזית אין שוחטין עליהם, איירי נמי בדיעבד, ובעל כרחך בעינן לפרש, דאין יכולים לאכול בין כולם כזית, נולפי זה צריך לפרש ד"בין כולן" אין הפירוש שכולם יחדיו יאכלו כזית אחד, אלא דאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית בנפרד רק חלקם יכולים, והוא פירוש חדש בדברי רש"י, ומחודש מתרי טעמי א. שלשון המשנה לכאורה מדברת בלכתחילה, וב. שלשון רש"י אינו כמשמעות הפשוטה]. דאם מקצתם יכולים לאכול כזית, אם כן הוה לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר בדיעבד.

עו) רש"י ד"ה מנין לזובח וכו'. ומשחרב היה להם היתר עד שנבנה בית עולמים וכו'. כתב המהרש"ל דהוא לאו דוקא, שהרי

להכי נקט זובה, דמשכחת לה רק זובה גדולה, (דזבה קטנה שוחטים עליה בשלישין), והוי מחוסר כיפורים ואפילו הכי שוחטים.

דף צ"א ע"א

ע) רש"י ד"ה שמא וכו', שמא יטמא אונן. ומבואר ברש"י דאיירי באונן קודם הקבורה וכן משמע ברש"י בתחילת המשנה (ד"ה האונן וכו') "כל זמן שלא נקבר", ולכן פירש דהחשש הוא רק שמא יטמא. אמנם בתוספות יום טוב הוכיח ממשמעות הגמ' בזבחים דף ק: בדברי רבי התם [שהביאה רש"י בתחילת המשנה], דאיירי אף שכבר נקבר. וכן פירש הרע"ב. ולפי זה הקשה איזה חשש שייך אחר הקבורה. וכתב פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות, דחיישינן שמא לא יאכל דבר לגודל אבילותו. ושכשחטו חישובו גם את אכילתו. ועכשיו יותר הבשר וישרף. ובתפארת ישראל (לג) פירש דאחר הקבורה נמי שמא יזכור לאחר מיכן שנטמא.

עא) תוס' ד"ה שהיה טמא וכו'. תימה וכו' נימא חי הוה כשהתחיל לפקח. דהיינו שפירשו ברש"י ד"ה והמפקח וכו', שאין ידוע אם ימצאנו חי או מת. אמנם הרמב"ם בפירוש המשניות (וכן פרק ו' מהל' קרבן פסח ה"י) פירש, דאיירי בחופר בגל לחפש שם מת להוציאו, ואין ידוע אם ימצאנו שם או לא, וכן איתא במאירי להדיא שבאופן שודאי בנפילת הגל היה שם אדם חי ומסתפק אם מת שם או לא, מעמידים את המפקח בחזקת טהרה, ופטור מפסח שני גם בגל עגול.

עב) גמ', לא אמרן אלא חוץ לחומת בית פאגי וכו' אפשר דאמטו ליה ואכיל ליה. הקשה בחידושי רבינו עקיבא איגר על שיטת הרמב"ם ודעימיה דסברי שבית פאגי היה מקום סמוך להר הבית שאפו שם המנחות, וחוץ למקום זה נקרא חוץ לחומת בית פאגי, ואם כן הוי בתוך ירושלים, ובגמ' דידן מפורש דחוץ לחומת בית פאגי הוי חוץ למקום אכילתו והיינו חוץ לירושלים. [וצ"ע בדבריו דאולי יתכן לומר כדברי הרמב"ם, ומכל מקום חוץ לחומה זו הווי מחוץ לירושלים, כי ירושלים היתה בצד המערבי וצפוני של הר הבית, ויתכן דבית פאגי היה בצד מזרחי, שאז חוץ להר הבית היה גם חוץ לירושלים].

עג) תוס' ד"ה לא שנו וכו'. בירושלמי מוקי לה וכו'. ביפה עיניים כתב עוד חילוק בין הבבלי לירושלמי, דבבבלי איתא דלפנים מחומת בית פאגי שוחטין עליו בפני עצמו, ובירושלמי משמע דרק עם אחרים שוחטין, דקאמר התם שבתוך ירושלים אפילו לא הבטיחוהו כמו שהבטיחוהו. דהיינו דאיירי שהבטיחוהו וכתוב שרק עם אחרים שוחטים עליו.

עד) גמ', אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה וכו'. וביאר רש"י בד"ה ל"ש. דהוי ספק אולי לא האהיל על הטומאה בשעת שחיטה, ומספק פטור מפסח שני וכו'. הקשה

כרבי יהודה. ולא אמרינן דסבר כרבי יוסי. אלא דלענין דחיית שבת רבי יוסי נמי אית ליה דלא דחי, דסבר כסברת הכסף משנה ברמב"ם, אלא ודאי דתלוי הא בהא, דאם עושין בפני עצמן דוחה את השבת, ואם אין עושין אינו דוחה, [לכאורה אפשר לומר דאין כוונת הכסף משנה שיש לחלק בין שבת לחול, אלא דיישב דעת הרמב"ם דאף שפסק כרבי יוסי מכל מקום לא רצה לסמוך על זה לענין דחיית שבת כיון דמצינו דרבי אלעזר סבר כרבי יהודה ולכן לענין שבת החמיר, (א.ל.)] והצל"ח כתב דהרמב"ם פסק כרבי יהודה, ומא דאמר רבי יהודה שבפסח שני עושין אותה טפילה לאחרים, היינו דוקא בפסח שני שחל בשבת, אבל כשחל בחול שוחטין אפילו בפני עצמה אף על פי שהיא רשות.

ב) גמ', ור"ש כתיב בראשון איש, איש אין אשה לא. הקשה השפת אמת מאי טעמא בעי פסוק לפטור נשים הא הווי מצות עשה שהזמן גרמא. ותירץ, דהוה סלקא דעתין לומר, כיון דאית בה כרת נשים חייבות בה. ובהגהות הגרי"מ בידרמן שם ציין לתוס' מגילה (כ.) ד"ה דכתיב, שכתב כסברא זו לבאר הא דאיצטריך קרא לפטור נשים למול בניהם אף דהוי זמן גרמא, ועוד כתב דלתירוץ השני בתוס' שם יש לומר, דדוקא גבי מילה אף דיש בו כרת מכל מקום הינו דוקא בגדול שלא מל עצמו, אבל על האב ליכא כרת, מה שאין כן בפסח דמי שלא הקריב פסח ענוש כרת, ויש לומר דנשים נמי חייבות משום דהוקשה אשה לאיש לכל עונשים שבתורה.

פא) גמ', ואלא מאיש לפי אכלו. הקשה התוס' רי"ד למה לא דרשינן מוהאיש אשר הוא טהור (במדבר ט' י"ג) דמיירי בפסח ראשון, ותירץ, דכיון דכתיב בסיפיה דקרא ונכרתה הנפש ההיא, דמשמע מלשון נפש בין איש בין אשה, לא נוכל לומר דהאיש בא למעט אשה.

פב) גמ', אם כן נכתוב רחמנא לפי אכלו מאי איש שמעת מינה תרתי. הקשה בתוספות הרשב"א הא בקידושין (מב.) הקשתה הגמ' על רבי נתן שדורש מ"איש", איש זוכה ולא קטן, הא מיבעי ליה למידרש דאין שוחטין את הפסח ביחיד, ותירצה, דרבי נתן סובר דשוחטין את הפסח על היחיד, ולא תירצה כדהכא דשפיר אפשר לדרוש תרוויהו. ותירץ, דהוא תירוץ דחוק, ורק מחמת דמקשי דרבי שמעון סבר לה כרבי יוסי, הוצרך לשינויא דחיקא אבל התם לא הוצרך לזה.

פג) רש"י ד"ה לית ליה לר"ש, והא וכו' וכשם שנשים באכילת מצה חובה, הכי נמי במרור. הקשה הרש"ש דלקמן (קב.) סבירא ליה לרבא דמצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן, ונשים לרבי שמעון דסבירא ליה דאין חייבות בפסח, אף בזמן הבית דינייהו כאנשים בזמן הזה. ועיין לקמן (קטו.) שהאריך בענין זה. וכן הקשה המנחת חינוך (מצוה יז, אות כז.) ועוד הוסיף, דאפילו אם תימצא לחלק, מ"מ האמת לר' שמעון כן היא, דסובר דפסח בנשים רשות א"כ המרור גם רשות, דאם אינן רוצות לאכול פסח

היו נוב וגלגל וגבעון לאחר מיכן. ותמה עליו הרש"ש איך נעלמו ממנו משניות ערוכות בפרק בתרא דזבחים, באו לגלגל הותרו הבמות. באו לנוב וגבעון הותרו הבמות, וכן בסוף פרק א' דמגילה קדושת שילה יש אחריה היתר. עוד תמה עליו מה שכתב דגלגל היה אחר שילה, מכמה מקומות במקרא במשנה ובגמרא.

עז) תוס' ד"ה עשרה וכו', בהא מודה אפילו רבי יהודה וכו'. הקשה המהרש"א הא כבר במשנה דתנן ואפילו חבורה של מאה וכו', היה לתוס' לפרש דמודה בזה רבי יהודה. ותירץ, דאפשר דמתניתין ודאי משמע דלא הוי סיום דברי רבי יוסי אלא סתמא, וככולי עלמא. כמו הסיפא דקתני ואין עושין חבורת נשים וכו', דאתי ככולי עלמא כדמוכח לקמן. אבל בברייתא הוה משמע דהוא מסקנת מילתא דרבי יוסי, הלכך הוצרכו לפרש דגם רבי יהודה מודה. ונראה מדברי רש"י בד"ה ואין יכולים, דסבר דלא כתוס'. דלדידהו משמעות דברי ר' יוסי שצריכים לאכול את כל הפסח, אך מדברי רש"י נראה דבעו לאכול כזית ממנו, דהיינו כל אחד כזית. כמו שנתבאר לעיל בדבר רש"י לעיל, ד"ה ואפילו חבורה, עיין לעיל אות עה. אמנם אי נפרש דברי רש"י דהווי בדיעבד אפשר לומר שבפועל גם רש"י יודה דבעינן לכתחילה שיאכלו הכל כמו שפירש תוס', אלא שתוס' ביאר הכל לכתחילה, ורש"י בדיעבד.]

עח) תוס' ד"ה האי וכו'. הוה מצי למימר וכו'. כתב השפת אמת דיש לומר, דדוקא למאן דאמר דאין שוחטין את הפסח על היחיד, יש לומר נמי דאין היחיד מכריע, אבל רבי יוסי דסבירא ליה דשוחטין על היחיד מה הסברא שלא יכריע, ומדוע עדיפים שניים על האחד, ובהגהות הגרי"מ בידרמן הוסיף, דאף על גב דאיתא בתוספתא (פ"ו) דרבי יהודה סובר דהיחיד מכריע, אף דסבר הכא דאין שוחטין על היחיד, מכל מקום למאן דאמר דשוחטין על היחיד, ודאי לא מסתבר לומר דאין היחיד מכריע.

דף צ"א ע"ב

עט) גמ', גופא אשה בראשון שוחטין עליה וכו'. ר' יוסי אומר וכו'. הרמב"ם (פ"ה מהל' קרבן פסח ה"ח) פסק דנשים אין שוחטין פסח שני בפני עצמן אם חל בשבת, ואם האשה אחת מבני חבורה מותר. והיינו דפסק כרבי יהודה דבשני עושין אותה טפילה לאחרים. ותמה הכסף משנה, דהרמב"ם סתר עצמו. דבפרק ב' ה"ד כתב, דעושין חבורה שכולה נשים אפילו בפסח שני, משמע דפוסק כרבי יוסי שגם בשני שוחטין עליה בפני עצמה. ותירץ, דבאמת פסק כרבי יוסי דקיימא לן דהלכתא כוותיה לגבי רבי יהודה, ומכל מקום לענין דחיית שבת לא רצה לפסוק כוותיה, משום משמעות דברי הגמ' לקמן, דאמרינן כמאן אזלא הא דאמר רבי אלעזר וכו' כמאן כרבי יהודה, ומשמע דהלכתא כוותיה. ובלחם משנה תמה על תירוצו, דאם איתא לחלק בין שבת לחול, מאי טעמא אמרינן לקמן דרבי אלעזר סבר

הדרך היוזמי

מסכת פסחים דף צא – דף צב

טו תשרי – טז תשרי התשע"ג

ביאר שבאמת בשאר ימות השנה לא פליגי, ובית שמאי נמי מודים דבעינן הזאת שלישי ושביעי, רק בפסח סבירא להו לבית שמאי דלא העמידו דבריהם במקום כרת, ובית הלל סברי דלא סגי בהיכר של שאר ימות השנה, דאכתי יסבור הגר דבפסח נדחה כל טומאת מת, ולשנה הבאה אם יטמא יסבור דמותר לו לעשות הפסח כאשתקד, ומשום הכי בעינן להיכר גם בפסח. עוד כתב דאפשר שבשאר ימות השנה גם ערל ישראל צריך הזאה שלישי ושביעי, אטו ערל נכרי, ודוקא בפסח לא גזרו משום עשה דכרת. ודייק לשון המשנה בסיפא הפורש מן הערלה כפורש מן הקבל ולא נקט גר כמו ברישא, משמע דגזרו גם בערל ישראל.

צ) תוס' ד"ה אבל ערל ישראל וכו'. דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל וכו'. ובאמת ברמב"ם (פ"ו מהל' קרבן פסח ה"ז) כתב דישראל ערל שמל שחטין עליו אחר שמל, ולא הזכיר טבילה, אולם בפירוש המשניות כתב, טובל ואוכל פסחו לערב ובתוספות יום טוב יישב, דאיירי בטבילה שטובלים לטהרת הרגל והוה אמינא דיגזרו כאן גזירת ערל נכרי כיון דאיכא מילה וטבילה.

צא) גמ', אמר רבא ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהן וכו' אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו וכו'. רבינו דוד כתב בשם השאלות דהחילוק ביניהם, דהא דאתי לידי איסורא דאורייתא העמידו דבריהם במקום כרת. והיינו ערל דאי יטמא הוי איסור דאורייתא, וכן הזאה אי מעבר להם דרך רשות הרבים הוי דאורייתא. אבל אונן מצורע ובית הפרס לא אתו לחיוב דאורייתא. ובשם הרמב"ן בתשובה חילק באופן אחר, דערל והזאה כיון שמעיקרא נגזרה הגזירה עליהם, העמידו דבריהם וגזירתם אף במקום כרת. אבל אונן מצורע ובית הפרס, לא נגזרה עליהם גזירה, אלא הוו תקנות שתיקנו בכל אדם, ומתקימות בכל אדם. ומשום הכי לא העמידו דבריהם במקום כרת. אולם באיזמל דהוי נמי תקנה שתיקנו בכל אדם, שלא יוציא דרך גגות וקרפיות והוי דומיא דאונן ובית הפרס, אינו מיושב מהאי טעמא, אלא מטעמא אחרינא, והוא, דלא חשיב עשה שיש בו כרת. כיון דהכרת אינו אלא לגדול שאינו מל עצמו. אבל מילה בזמנה שהיא בקטן, לית בה כרת, ונדחה כשאר עשה שאין בו כרת שנדחה מפני דברי סופרים. וכתב רבינו דוד דהוא דוחק דהרי אמרו שהעמידו דבריהם "במקום כרת", ואיך מנו אותו עם הפסח דהווי נמי עשה שיש בו כרת. והיינו דאינו דומה לאיזמל דלא הוי עשה שיש בו כרת. ועל טעם השאלות הקשה, מאי שנא הזאה דהעמידו דבריהם במקום כרת והיינו מחמת הגזירה דשמא יעבירו דרך רשות הרבים והוי איסור דאורייתא. ובלולב דגזרו נמי משום שמא יעבירו, לא העמידו דבריהם במקום עשה של תורה כדאיתא בסוכה (מד). דראשון דאיתיה מן התורה בגבולין לא גזרו ביה רבנן. ותירץ, וחילק דבהזאה החשש יותר קרוב, כיון דכתיב והזה הטהור על הטמא, חיישינן שיטלנה בידו

גם במרור אינן חייבות, כי מרור תלוי בפסח.
פר) תוס' ד"ה איש זוכה וכו'. תימה וכו' וכי תימא מהכא קיימא לן דאין לו שליחות וכו'. כתב המהרש"א דקשה קצת, הא לפי מה שכתבו תוס' לעיל ד"ה אי נימא וכו' דסוגיא דידן ילפא שליחות מדרבי יהושע בן קרחה, ולא כבקיודשין (מב). מאיש שה וגו', ליכא קושיא, דבדרשא דרבי יהושע בן קרחה מושחטו את הפסח כל קהל וגו', לא אימעט קטן, ומשום הכי שפיר איצטריך איש שה למעט קטן מזכייה מטעם שליחות. אבל לסוגיא דקידושין (שם) דילפא שליחות מאיש שה, ממילא נתמעט קטן משליחות, ולא בעי למעט מזכייה, דזכייה מטעם שליחות, ואי ליכא שליחות לקטן, ליכא זכייה. וסיים דיש ליישב בדוחק.

פה) תוס' ד"ה שמו ידקדקו וכו', דגרים מדקדקים ביותר וכו' כל מצוה שהחזיקו בה גרים וכו'. בחולין (ד). הגירסא כל מצוה שהחזיקו בה כותים. ובנודע ביהודה (אורח חיים תניינא סי' צ"ד בסופו ד"ה ומ"ש במכתבו וכו') כתב ששאלו הגאון מו"ה ישעיה ברלין, דבכמה מקומות בש"ס מצינו כן בכותים, ולא ידע היכן נזכר זה בגרים, ורצה להגיה בתוס' דידן. והשיב לו דכוונת תוס' להא דאיתא בקידושין (ע'): קשים גרים לישראל כספחת, ובתוס' שם ד"ה קשים גרים, הביא מה"ר אברהם הגר שפירש לפי שהגרים בקיאתן במצוות, ומדקדקין בהם קשים לישראל, דמתוך כך הקב"ה מזכיר עוונותיהם של ישראל שאין עושין רצונו (ועיי"ש עוד) [ואמנם בהגהות הב"ח שם ציין לתוס' דידן].

דף צ"ב ע"א

פו) מתני', והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים. התוס' רי"ד דייק ממתני' דדוקא שומע ומלקט עצמות לא תפשי לילן, אבל הקובר מתו אף דאינו יום המיתה, אינו אוכל בקדשים לערב משום דתופש לילו.

פז) גמ', קא סבר אנינות לילה דרבנן, וגבי פסח לא העמידו דבריהם וכו'. והא דמכל מקום בעי טבילה. ביאר הרמב"ם בפירוש המשניות, כדי שתיראה הפשטות מאותה המחשבה והסרת אבילותו.

פח) תוס' ד"ה גבי פסח וכו'. הא וכו' כגון תודה דאין נאכלת אלא ליום ולילה. בתוספות הרשב"א הוסיף, וכגון שוחט שלמי חגיגה ביום שביעי שלאחר עצרת, דאינן נאכלין אלא ליום ולילה, והזהב שבא כתב, דדוקא נקט שלמי חגיגה בכהאי גוונא, משום דאי אפשר עוד להביא אחר כיון שנשלמו תשלומי עצרת, וישאר מבלי להקריב חובות החג, אבל בתודה יכול להקריבה גם מחר, [ובאמת צריך ביאור על דברי התוס' שהרי בתודה אין לה זמן ויום מסויים ויכול להקריבה גם למחר].

פט) גמ', מחלוקת בערל נכרי וכו' שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אישתקד וכו'. הקשה השפת אמת דהוה ליה למימר שמא יטמא אחר הפסח מיד בטומאת מת ויטעה ויאמר כן, ומכח זה

אף שפטורים מכרת, מכל מקום אם הזידו ולא עשו פסח שני חייבים בכרת, דגבייהו ליכא קרא להפקיעם מכרת. ופירוש דברי המשנה, "ואלו חייבין בהכרת", היינו שוגג ואונס. (ועיין לקמן אות כד).

ב) רש"י ד"ה א"כ למה נאמר טמא. בגמ' פריך וכו' ולאשמעינן דאי בעי למיעבד וכו' כמ"ד הורצה, כן הוא בגמ' לקמן (צג). וברש"י שם ד"ה אלא למה נאמר וכו', הקשה, וא"ת שלא ישלח פסחו וכדרב ששת, ותירץ האי תנא לית ליה אלא כרב נחמן סבירא ליה דאמר הורצה, ובתוס' רי"ד הקשה עליו דרב ששת דאמר לא הורצה היכי מתרץ דקתני למה נאמר וכו'. כיון דלגופייהו איצטריך דאי בעו למיעבד לא מצו עבדי. ועוד עיין רש"י לקמן (בסוף העמוד) ד"ה ור' נחמן.

ג) תוס' ד"ה אלו פטורין וכו', נראה וכו' א"כ אמאי פטור מהכרת כיון דיכול לטבול דהתניא וכו'. כתב השפת אמת דאפשר היה לומר, דברייתא דלעיל מדברת באופן שיכול היה לטבול מאתמול, דלא יהיה טבול יום בערב פסח אלא טהור לגמרי, אבל בגוונא דהווי בשביעי שלו, שגם אם יטבול עדיין ישאר טבול יום, יפטר מכרת גם אם אינו טובל. אלא שנראה דתוס' סברי דבהיה יכול להקדים ולטהר אתמול אין סברא לחייבו כלל. ובהגהות הגרי"מ בידרמן ציין, דכן נראה דעת הרמב"ם (פ"ו מהל' קרבן פסח ה"ו) דקודם י"ד בניסן לא רמי עליה חיובא כל כך לטהר עצמו בשביל הבאת הפסח.

ד) שם, כתב המלא הרועים דלדעת הרמב"ם (פ"ו מהל' קרבן פסח ה"ב) שטמא מת שחל שביעי שלו בערב פסח, וטבל והוזה עליו וראוי לאכול בקדשים בערב. מכל מקום אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני, לא קשה מידי, אולם הראב"ד שם פליג על הרמב"ם והכי סבירא להו לתוס'.

ה) שם, הקשה המהרש"א כיון דגם למאן דאמר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, חייב כרת אם לא טבל ועשה בראשון, מדוע אמר משה לטמאים אם לא תטבלו תדחו לפסח שני וכמו שכתב תוס' לעיל (צ"י): ד"ה שחל שביעי שלו, הרי היה לו לומר להם דחייבים לטבול היום ויעשו פסח ראשון, דאם לא יטבלו יתחייבו כרת. ובגנזי יוסף תירץ, דאין הכי נמי, שהיה בכלל דברי משה שאמר להם שידחו לפסח שני וממילא יתחייבו כרת, והכל חד מימרא הוא, דהיינו ועשה פסח בחודש השני, והאיש אשר הוא טהור וכו' ונכרתה, ודרשינן מינה נמי טמא שרץ שהיה יכול לטבול.

ו) גמ', אמר רב נחמן מנא אמינא לה וכו', מכלל דאי בעי עבדי. הקשה השפת אמת דלקמן (צג): פליגי עולא ורב יהודה אם דרך רחוקה היינו שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה, או בשעת אכילה, ואי רב נחמן סבירא ליה כעולא דבעינן שיכול ליכנס בשעת שחיטה, אם כן אפשר לפרש, מכלל דאי בעי עבדי על ידי שהיה בא עם סוסים ופרדים. ומשמעות דברי תוס' הכא ד"ה ורב נחמן

ויעבירנה ד' אמות ברשות הרבים כדי להזות על הטמא, כיון שצריך להגיע לאדם אחר, אבל בלולב שאין צריך להגיע לאדם אחר לקיום מצות נטילת הלולב, והחשש אינו אלא שילך אצל חכם לשאול ממנו הוא חשש רחוק, ולא העמידוהו במקום של תורה.

צב) גמ', שם, הקשה הרש"ש למה לא מנה רבא גם טומאה בחיבורין, דלא העמידוהו במקום פסח כדאיתא בנזיר (מב):.

צג) תוס' ד"ה טבול יום וכו'. ולא נקט טבול יום דשאר טמאים. רבותא נקט וכו'. הקשה המהרש"א מהיכא פסיקא לתוס' דטבול יום דשאר טמאים דהיינו דטמא מת, וטמא שרץ, דגזרו בהם שלא יכנסו לעזרת נשים. דהרי מדאורייתא מותרים הם להיכנס למחנה לוייה, כדאיתא לעיל (סג), ואם כן נימא דלא גזרו ליכנס לעזרת נשים, אלא בטבול יום דקרי זב משום דגבייהו הטמא עצמו אסור בכל מחנה לוייה, אבל בטבול יום דידהו לא, תדע שכן משמעות המשנה דכלים (פ"א משנה ח'), והרש"ש דחה ראייה זו, כיון דהתם איתא דגזרו אף בחיל, [אבל בעזרת נשים אפשר דגזרו גם בטבול יום דמת], ואקושית המהרש"א מהיכא פסיקא לתוס' דטבול יום דמת ושרץ גם גזרו בהם, כתב הרש"ש דפשוט כיון דמתניתין סתמא קאמרה שאין טבול יום נכנס לשם. וכן איתא בתוס' זבחים (לב): ד"ה ור"י, וביבמות (ז): ד"ה וראה.

דף צ"ב ע"ב

צד) רש"י ד"ה שנידש, אבל לאכילת תרומה וכו' שיכול להמתין וכו'. הקשה הרש"ש למה הוצרך רש"י לטעם זה. ולא ביאר משום דהעמידו דבריהם במקום עשה כמו שאמרה הגמ' בעצמה לעיל (עמוד א') גבי קדשים. וכבר הקשה המהרש"א לעיל (עמוד א') על תוס' ד"ה גבי וכו'), מדוע גבי בית הפרס לא אמרינן טעמא דהוי מצוה עוברת, משאין כן תרומה וכמו שכתב רש"י הכא שיכול להמתין. והצל"ח שם יישב, דבתרומה נמי משכחת דהוי עוברת, כגון בערב פסח [ותרומת חמץ] דזמנה בהול, ואפילו הכי לא התירו בית הפרס משום דלית בה כרת, ותמה על רש"י דידן שכתב דתרומה יכול להמתין. מאידך הרש"ש לעיל עמוד א' על תוס' ד"ה גבי וכו' כתב ליישב דפסח נמי לא הוי מצוה עוברת כיון דאפשר בפסח שני.

פרק מי שהיה

א) מתני', שאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת. פירש רש"י בד"ה שאלו פטורין וכו', טמא ודרך רחוקה ושגג ונאנס. אולם הרמב"ם בפירוש המשניות, פירש, דאלו פטורין מהכרת, מי שהיה טמא או בדרך רחוקה בראשון, וגם את השני לא עשה, ובמזיד, דמכל מקום אין חייב כרת, כיון שמפסח ראשון פטרה אותו התורה, ובפסח שני לא נאמר כרת. אבל שוגג ואונס בפסח ראשון

הדרף היוזמי

מפכת פסחים דף צב – דף צג

טז תשרי – יז תשרי התשע"ג

התוס'.

(י) רש"י ד"ה הא ר"י ור"ש, דאמרי רשות. הקשה המהרש"א הא רבי שמעון סבירא ליה לעיל (צא:). דאפילו רשות אינה בשני, דדוקא בראשון עושין אותה טפילה לאחרים, ובשני אין שוחטין עליה כל עיקר. וכן העמדנו לעיל את הברייתא דנשים רשות בשני כרבי יהודה, ולא כרבי שמעון.

(יא) רש"י ד"ה חייב כרת וכו', בסוה"ד, אלא נפקא מינה ואם שגג באחד מהן וכו', הקשה הצ"ח למה לא נקט רש"י רבותא יותר, על פי דבריו לקמן ד"ה תשלומין דראשון. שאפילו עשה את השני חייב כרת על הראשון.

(יב) רש"י ד"ה שהגדיל, צמחו בו שערות. קשה מדוע נקט רש"י אופן זה ולא שנעשה בן י"ג שנים בין ב' הפסחים. ואף שבודאי דבעינן דלהווי בן י"ג שנים וגם שערות, כמבואר בשו"ע (סי' נ"ה ס"ט), מכל מקום המשנה ברורה (שם ס"ק מ') כתב, דקיימא לן שכשהגיע לכלל שנים אמרינן חזקה שהביא ב' שערות ואולינן בתר חזקה לחומרא בדאורייתא, ואם כן לכאורה כאן לענין פסח דהוי דאורייתא מספיק מה שהגיע לכלל י"ג שנים.

(יג) רש"י ד"ה תשלומין דראשון. הלכך חייב כרת על הראשון, ואפילו עשה את השני. הרמב"ם (פ"ה מהל' קרבן פסח ה"ב) פסק, שאם הקריב בשני נפטר מכרת על הראשון, וכתב הצ"ח דרש"י פליג על הרמב"ם, אבל הרש"ש כתב, שדברי רש"י דוקא לרבי נתן שכולן תשלומין לראשון, אבל לרבי דשני רגל בפני עצמו, וכולן תשלומין זה לזה כדאיתא בחגיגה (ט). הלכך אם הזיד בראשון ועשה את השני פטור מכרת. ומשום הכי הרמב"ם שפוסק כרבי, פוטר בהזיד בראשון ועשה את השני.

(יד) תוס' ד"ה דאי בעי וכו', תימה וכו' מדקאמר לפוטרו וכו' דסבר שוחטין וזורקין. בתוס' לעיל (צב:). ד"ה אלו פטורין וכו' הוכיח ר"י דמתניתין נמי סברה דשוחטין וזורקין על טמא שרץ, ובאופן אחר ממה שהוכיחו תוס' הכא מהברייתא. וביאר המהרש"א דהחילוק בין הברייתא למשנה. דבמשנה הוכיחו מדפטר מכרת ואי אין שוחטין וזורקין וכו' אמאי פטור מכרת, כיון דיכול לטבול וכו'. אבל בברייתא אימא דבאמת חייב כרת בטמא, ולא קאמר לפוטרו מכרת רק בדרך רחוקה. והוא משום דהגירסא לפוטרו בלשון יחיד, אבל במשנה הגירסא פטורים בלשון רבים, על כרחך דקאי אתרווייהו. וכן לעיל במשנה לא כתבו התוס' להוכיח כמו שכתב הכא, מדנקט פטור מכרת משמע דאם זרק הורצה וכו'. דאפשר לומר דבאמת סברה המשנה דלא הורצה, ונקט לשון פטורים רק איידי דנקט לשון חייבין, אבל בברייתא דלא קתני כלל לשון חיובא דייק שפיר.

דף צ"ג ע"ב

(טו) גמ', וגמר האי חטאו דהכא מחטאו דהתם, כתב בתוספות הרשב"א בשם רבו, דאף למאן דיליף הכא לכרת מגזירה שווה

וכו' משמע, דיותר נראה שרב נחמן סובר כעולא, אלא דאפשר לאוקומי גם כרב יהודה.

(ז) תוס' ד"ה הכא נמי אונן וכו'. וא"ת מה בין אונן למזיד ושוגג וכו'. במהרש"א כתב דצריך לומר כספרים דלא גרסי "ושוגג", דאין לומר שהיה סלקא דעתך להעמיד באונן שוגג, דאם כן מה תיקן רב ששת דאכתי תקשה מכלל דאי בעי עביד והרי שוגג. אולם בגנזי יוסף כתב ליישב, דאין כוונת תוס' למזיד ממש ושוגג ממש, אלא פשיטא להו דאונן היינו דאגב מרריה לא עשה פסח. וכונת תוס' אם מזיד היינו מזיד, ואם שוגג היינו שוגג. דאם דינו כמזיד דהיה לו להפיג מרירותו היינו מזיד, ואם הוא שוגג דלא אמרינן דהוה ליה להפיג מרירותו אם כן היינו שוגג. ומה שתירצו תוס' תרי גווני מזיד. ולא תירצו תרי גווני שוגג. ביאר הגנזי יוסף, דפשיטא להו דלא גרע שוגג זה משוגג אחר. ולא משמע דאתי לאשמועין דלא הוי מזיד. וגם משמעות הא דסיים ואלו חייבין בכרת משמע שגם אונן חייב כרת ועל כרחך דדינו כמזיד. עוד כתב לבאר באופן אחר, דמה שכתבו התוס' היינו שוגג כוונתם לקושיית המהרש"א, דהיינו איך אמר אי בעי עביד כיון שהוא שוגג, וטפי היה יכול לומר ואמאי חייב כרת.

דף צ"ג ע"א

(ח) גמ', מה טמא שספק בידו לעשות וכו'. זו גירסת רש"י בד"ה מה טמא, ועיין תוס' ד"ה ה"ג, שגרסו מה טמא שאין וכו'. וכתב בחידושי החתם סופר דבאמת בתוספתא (רפ"ח) משמע כרש"י, כיון דאייתי ברישא ברייתא דלקמן אלו שעושין את השני וכו' למה נאמר טמא וכו', ובגמ' כאן איתא שצריך להגיה למה נאמר דרך רחוקה לפוטרו מן הכרת, וכמאן דאמר הורצה, ועל הא אתי רבי עקיבא שלומד מטמא לדרך רחוקה, ומשמע דאתי לאיפלוגי ארישא דסברה הורצה, והוא למד מטמא דלא הורצה, והיינו כפירוש רש"י. אולם בספרי שהביאו התוס' [בהעלותך פ' ס"ח] ליתא להך רישא, ומשמע דקאי על המשנה דלקמן עמוד ב', שנחלקו בשיעור דדרך רחוקה, דאיתא התם שרבי אליעזר יליף ריחוק מקום ממעשר כדלקמן (צד:). משמע דעליה קאי, והיינו כפירוש תוס' דרבי עקיבא לומד מטמא, דריחוק מקום הוא מהמודיעים.

(ט) גמ', ורב נחמן אמר לך רבי עקיבא לטעמיה וכו'. בגיליון כאן תמה על הלטעמיה. ובתוס' ד"ה רבי עקיבא וכו' תמה דרבי עקיבא (בסוכה כה:). לית ליה דרבי יצחק דטמא מתים היו וכו'. ולעיל צ: אמר דמאן דאמר אין שוחטין סבר כרבי יצחק. ובמצפה איתן תירץ על פי הרדב"ז (ה"ה סי' כ"א רכ"ב) והמזרחי פ' צו. דרבי עקיבא סובר דנדב ואביהו מתו בח' בניסן, וערב פסח הוא יום שביעי למיתתם, ואם כן אתי שפיר דביום ז' חשיבי כטמא שרץ, ואם כן מוכח דלרבי עקיבא אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ושפיר הווי רבי עקיבא לטעמיה, ומיושבת גם קושיית

אכילה, וכיון דאכילה תלויה רק בירושלים אם כן הוי כמדתה לכל רוח בשוה דבאמת הכל תלוי בכניסה לירושלים, וכיון שיכול ליכנס אפילו רק לקצה ירושלים בשעת אכילה. מחוייב לעשות שליח לשחיטה שיביא לו שליח כזית לקצה העיר. אמנם הרש"ש כתב שנראה דירושלים לאו דוקא, אלא רוצה לומר לעזרה.

יט) גמ', אמר מר מעלות השחר עד הנץ החמה חמשת מילין, מנא לן. הקשה השפת אמת דמעצמו נוכל לידע דכיון דמהלך אדם ביום הוא עשר פרסאות, אם כן מעלות השחר עד הנץ החמה הוא חמשת מילין. וכתב דלכאורה צריך לומר שלא היו בקיאיין אימת עלות השחר. ועוד כתב, דיש לומר דהכלל שמהלך אדם ביום הוא י' פרסאות, נלמד מהא דמעלות השחר עד הנץ החמה הויין ה' מילין, ממילא לפי החשבון הויין י' פרסאות ביום, ומכל מקום כתב דמהא דלקמן (צד.) מסקינן להא דעולא בתיובתא, משמע כדרך הראשונה שכתב דלא היו בקיאיין כמה מעלות השחר עד הנץ החמה.

כ) רש"י ד"ה חמשה עשר מילין. בסוה"ד, ומחצות ועד שקיעת החמה מהלך חמשה עשר מילין וכו'. מבואר שהזמן של חמשה עשר מיל דהיינו זמן השחיטה, נקבע מחצות עד השקיעה. אבל הרמב"ם (פ"ה מהל' קרבן פסח ה"ח) כתב, מי שהיה בינו ובין ירושלים, יום ארבעה עשר "עם עליית השמש" חמשה מיל או יותר, הרי זה דרך רחוקה, וביאר הכסף משנה, שהרמב"ם למד בדברי עולא לקמן, כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה, היינו תחילת שעת שחיטה, וכתב עוד דפשטות הסוגיא משמע כהרמב"ם דאמרינן חמיסר מצפרא לפלגא, אמנם בירושלמי כאן משמע כרש"י, דשעת שחיטה היא מחצות עד השקיעה.

כא) תוס' ד"ה רב יהודה וכו'. ועוד דאליבא דרבי עקיבא וכו' תחומין דאורייתא. הקשה רבינו עקיבא איגור, למה הוצרכו תוס' לומר דרבי עקיבא לשיטתו, והרי אף אם נאמר דתחומין דרבנן. מכל מקום העמידו חכמים דבריהם ואסור לילך חוץ לתחום בשביל אכילת פסח, וכמו גבי שופר בראש השנה דאין מביאיין מחוץ לתחום, עוד הקשה, דאף למה שכתבו התוס' דתחומין דאורייתא, מכל מקום הא הוי אוכל נפש, ואמאי נאסר לו לילך לביתו לצורך אכילת הפסח דהוי אוכל נפש, ואף דההליכה עצמה אינה אוכל נפש, מכל מקום לא גרע מהוצאת סכין לצורך אוכל נפש דשרי. וכתב דאין לומר דכיון דפסח נאכל על השובע זה אינו נחשב אוכל נפש אלא מצוה והוי בכלל לכם ולא לגבוה. הא כיון דחזוין שהותר צלית הפסח בליל יום טוב, על כרחך דהוי אוכל נפש.

כב) בא"ד, וליכא בינייהו השתא כולי האי. הקשה רבינו עקיבא איגור, דעדיין יש חילוק קרוב לששה מילין דהא מתחילת השקיעה עד סופה מותר לילך, ועוד דבלילה מותר לילך עוד אלפיים אמה בתוך התחום. ובין השמשות הוי ג' רבעי מיל, ואם כן הווי הפרש דיותר מה' מיל.

ממגדף, מכל מקום מצי סבר שפיר כמאן דאמר בשבועות (לו.) דעל השם המיוחד במיתה, ועל הכינויים באזהרה, דאף דהכא משמע דהוי בכרת, מכל מקום הא דאיתא בשבועות שם על הכינויים באזהרה, לא אתי לאפוקי מכרת אלא אתי לאפוקי ממיתה.

טז) מתני', איזו היא דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ וכו'. הקשה בחידושי החתם סופר מאי שנא קרבן פסח, דכל מי שהוא מהמודיעים ולחוץ בערב פסח בחצות לא חל עליו חיוב, ולא הטריחו רחמנא לדאוג שיסע מביתו בזמן על מנת שיבא לידי חיוב, מעולת ראייה שמחוייבים כל ישראל לשאת רגלם מקצה ארץ ישראל. אף דכתב הרמב"ם (פ"א מהל' חגיגה ה"ה) דעיקר המצוה להיות בראיית פנים ביום הראשון, אף דפסח חמור מראייה, ותירץ על דרך הדרוש, (ועוד האריך בזה בדרשות ח"ב עמוד ר"ג ד"ה ביום), דענין ראייה הוא לעלות לראות פני השכינה, דהיינו ליסוע ממקומם ולעלות בהר ה', אבל פסח הוא זכר למצרים שהיתה רק התעוררות מעט "ויאמן העם", והקב"ה קירב עצמו לנו, הלכך אין לא הווי זכר למצרים אלא סמוך לזמן פסח בחצות.

יז) מתני', לפיכך נקוד על ה' לומר וכו'. ורש"י ביאר דמשמע סמיוה להא תיבה מהכא דהניקוד בא למעט הדבר, ובשפת אמת ביאר דבריו על פי הירושלמי כאן, שבמקום שהכתב רבה על הנקודה מסלקין את הנקודה, וממילא דורשים במקום רחוקה, רחוק, דהיינו לא שהדרך רחוקה, אלא שהריחוק מצד האדם שאינו נכנס בעזרה, והרע"ב ביאר מפי השמועה, שמה שנקוד על ה' הרי זה כאילו כתוב רחוק ה' אמות, דהיינו שאם הוא רחוק ה' אמות מהעזרה הווי דרך רחוקה. והרש"ש הקשה הא לא מוזכר כלל ברבי אליעזר ורבי יוסי האי שיעור דה' אמות. וביאר הדברים, דכיון דכותלי האולם והתאים עוביים ה' אמות כדאיתא במדות (פרק ד' משנה ז'), ונראה שגם כותלי העזרה היו בעובי ה' אמות, וקיימא לן לעיל (פה): דשער ניקנור לא נתקדש, ואם כן חוץ לאיסקופת העזרה הוי בריחוק ה' אמות מהעזרה המקודשת, דהיינו תוך העזרה, ואף שאר שערי העזרה נתקדשו, מכל מקום אפשר דלא חזו לשחיטה לפירוש הריב"ן בתוספות יבמות (ז): ד"ה זה.

יח) גמ', אמר עולא מן המודיעים לירושלים חמשה עשר מילין. הקשה השפת אמת למה נקט מהמודיעים לירושלים, הא הוה ליה למימר מן המודיעים לעזרה, שהיא המעכבת. ועל כן חידש, שאפשר שמודיעים היתה מצד הקרוב למקדש, דמקום הר הבית היה מצד אחד סמוך לסוף העיר כדי לשרוף את הנשרפים מחוץ למחנה. אולם כתב דלפי זה הא דתנן וכמדתה לכל רוח היינו ט"ו מיל לעזרה ולא לירושלים, כיון שברוחות אחרות היה הר הבית רחוק הרבה מסוף העיר, ומכל מקום כתב דלרב יהודה דדרך רחוקה תלוי בשעת אכילה, והיינו כל שאין יכול ליכנס בשעת

כתב, דג' רבעי מיל היינו מזמן שקיעת החמה עד יציאת ג' כוכבים. והכא הד' מילין היינו הזמן שהחמה עברה את כל עובי הרקיע, ונראים כל הכוכבים אפילו הקטנים ביותר. ובשו"ת מהר"ם אל אשקר (סי' צו) הביא דברי רב שרירא גאון ורבינו האי גאון שדחו לדברי רבינו תם, וכתבו, דאף שבירייתא דהכא דרבי יהודה הויה תיובתא לעולא ולרבה, מכל מקום ליתא להך ברייתא, כיון דרבי יהודה וכן רבה סברו שהרקיע עשוי כקובה, והגלגל קבוע הוא, והמזלות חוזרין והחמה היא בעצמה מהלכת ביום למטה מהרקיע, ובסוף הלילה נכנסת לעובי הרקיע וזו השקיעה, ואחר כך מהלכת בעובי הרקיע ורק כשמגיעה לסוף עובי הרקיע נראים הכוכבים, וכן בעלות השחר נכנסת לעובי הרקיע וכשמגיעה לסופו מנצת על הארץ. ודבר זה ליתא, כיון שיש כמה רקיעים והרקיע שלה לא היה חוצץ מלראות מה שלמעלה ממנה, ועוד הקשה, דדברי ר"ת לדעת חכמי ישראל לקמן (בעמוד ב') שבליילה חמה מהלכת למעלה מן הרקיע, אבל לדעת חכמי אומות העולם שמהלכת למטה מן הארץ אינו שייך, והרי א"ר נראין דבריהם מדברינו. על כן נקטו הגאונים, שרק משתכנס כל עגולת השמש באופק ולא תיראה עוד היא השקיעה, ועד יציאת ג' כוכבים הווי בין השמשות, ושיעורו ג' רבעי מיל. והיינו כסוגיא דשבת.

כט) תוס' ד"ה כל הישוב כולו וכו'. הך פליגא וכו'. דא"כ לא היה להיות ברקיע אלא שלשה כוכבים. הקשה השפת אמת דעל כרחק השמים אינם שווים באותה מידה כנגד הארץ, ויש הרבה מאוד אויר חלק בין השמים לארץ, כיון שהעולם הוא עגול כמו כדור והארץ באמצעה, ואם כן שפיר אפשר לומר שיש הרבה כוכבים במה שהשמים משופעים לצורת כדור. ועוד הקשה שבעולם הזה הרי יש גם גן עדן וגיהנם שהם כמה מאות ואלפים כפלים נגד העולם, כדאיתא בגמ' שהעולם א' מס' בגן וגן וכו', ועוד הקשה, דאמרינן בגמ' שכל היישוב כולו הוא בין עגלה לעקרב ולתוס' שאין עוד מקום מלבד זה אם כן כנגד מה הם שאר המזלות, ועיין לעיל (אות כז) בדברי הרש"ש.

דף צ"ד ע"ב

ל) גמ', וחכמי אומות העולם אומרים ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע וכו' א"ר ונראין דבריהם מדברינו וכו'. רבינו עקיבא איגר בגיליון הש"ס הביא בשם ר"ת דהניצחון היה רק בטענות, אבל האמת היא כחכמי ישראל וכו'. ועיין לעיל (מב). בדינא דאין לשין את המצות אלא במים שלנו. שהביא שם הרא"ש (סי' ל') בשם ר' אליעזר ממי"ץ, שהטעם הוא לפי שהחמה מהלכת בלילה תחת הארץ כחכמי אומות העולם שנראין דבריהם. ודלא כרש"י שם (מב. ד"ה שלנו) שפירש, מפני שבימי ניסן המעיינות חמין, שעדיין ימות הגשמים הן, ובימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולו של רקיע, כר' נתן בסוגיין. (ועיין במה שכתבנו בעלון

דף צ"ד ע"א

כג) גמ', ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו וכו'. וביאר רש"י בד"ה מפני וכו' חייב שהוא היה מביא עליהם בניו ובני ביתו, ומכל מקום היה יכול להשמש ולילך יחידי. והקשה השפת אמת דאם כן פשיטא דלא הווי אונס כיון שהוא עצמו יכול להיכנס.

כד) גמ', יכול לא יהא חייב, תלמוד לומר ובדרך לא היה והרי לא היה בדרך. מפשטות דברי הגמ' משמע שחייב וכן מבואר ברש"י. אולם הרמב"ם (פ"ה מהל' קרבן פסח ה"ט) כתב, דבכהאי גוונא הווי אונס ואינו בדרך רחוקה, והראב"ד השיג עליו דאינו תופס דרך הגמרא. וביאר הכסף משנה השגתו, דמשמעות הגמ' משמע שחייב. וכתב הכסף משנה (וכן מהר"י קורקוס). דהרמב"ם לשיטתו שם בסוף הלכה ב' שחילק בין מי שהיה אונס בראשון והויד ולא הקריב בשני שחייב כרת. אבל מי שהיה בראשון טמא או בדרך רחוקה והויד ולא הקריב בשני אינו חייב כרת, כיון שכבר נפטר מפסח ראשון מן הכרת. והראב"ד שם פליג עליה שאין לחלק ביניהם, ולשיטתו פירש הגמ' כאן הכי. יכול לא היה חייב כרת אם הויד ולא עשה פסח שני כדין מי שהיה בדרך רחוקה, כיון שנתעבב בדרך, תלמוד לומר ובדרך לא היה והרי לא היה בדרך, דהיינו דאף שודאי היה בדרך, מכל מקום כיון שעיכבו לא היה מחמת מרחק הדרך, קרינן ביה ובדרך לא היה, והוי כאונס אחר שחייב כרת אם הויד ולא עשה את השני, אבל על הראשון ודאי שפטור דהוי אונס.

כה) גמ', ועדן אחד מששים בגיהנם, כתב העיון יעקב דשיעור זה, כדי שיהיו כל העבירות והאיסורים שבעולם בטילים בגיהנם לטהרם.

כו) גמ', בשעה שאמר אעלה על במתי עב וגו'. כתב המהרש"א דלכאורה עדיף היה להביא מקרא דלעיל מיניה, שאמר אעלה ממעל לכוכבי א-ל, שהוא גבוה יותר מבמתי עב, אלא דאפשר שהעדיף להביא מפסוק זה מחמת סיפא דהאי פסוק, אדמה לעליון דהיינו על כל ז' רקיעים וזה עדיף מכולהו.

כז) שם, רש"י ד"ה תחת כוכב וכו' בימים ובנהרות וכו'. כתב כאן הכל כפי הנראה מפשטות סיפורי רבה בר חנא (בב"ב עד). דנשקי ארעא ורקיע אהודי וכן שאר מאמרים שהארץ נוגעת בקצותיה באמצע הרקיע, ולפי זה הקף חצי הרקיע הווי פעם וחצי כמו רוחב הארץ, אבל לפי מה שהתבאר במופת ובניסיון שהארץ היא כמו מרכז בתוך עיגול הרקיע, אתי שפיר בפשיטות (וכתב שמאמרי הש"ס שלכאורה מורים נגד זה יש להם כונה אחרת פנימית).

כח) תוס' ד"ה רבי יהודה אומר וכו', וי"ל דהכא קאמר מתחילת שקיעה וכו'. הגר"א בשנות אליהו על ברכות (פרק א' משנה א')

125 אות שנ"ח והלאה בענין זה.)

(לא) גמי, ואין דרך רחוקה לטמא, ביאר תוספות הרשב"א דכיון שחייבה התורה טמא אף שאין יכול לשחוט פסחו אלא על ידי אחרים, אם כן אין דרך רחוקה סיבה לפוטרו, דהא בלאו הכי חייב לשחוט על ידי אחרים. וכעין דברי רש"י לעיל (צג:): ד"ה לדידי לא קשיא, דטעמא דלמא משום אכילה היא ולא משום עשייה, דהא יכול לשלח קרבנותיו. ושם ביאר רש"י גם באופן אחר.

(לב) גמי, דאמר רבי יצחק בר רב יוסף בטמאים הלך אחר רוב העומדין בעזרה. כתב השפת אמת דהיינו דוקא אם השאר אינם נכנסים כלל, אבל אם רוצים ליכנס אחר כך, מחשבים גם אותם, וכתב דמוכרח לומר כן, שהרי הפסח נשחט בג' כיתות ולא מסתבר שנחשב כל כת בפני עצמה לרוב ציבור. אמנם הרמב"ם (פ"ז מהל' קרבן פסח ה"ו) כתב, ועד שהן מבחוץ קודם שתכנס כת הראשונה משערין אותן. והכסף משנה ומהר"י קורקוס ציינו על זה את דברי הירושלמי (פרק כיצד צולין הלכה ו'). שהסתפק אם משערין בכל כת וכת מהג' כיתות, או דווקא בכת ראשונה, ומסיק דעד שהן מבחוץ הן משערין עצמן. ודהיינו כדברי הרמב"ם ומשמע דאז כבר נמצאים שם כל ישראל וכן פירש שם הקרבן העדה.

(לג) רש"י ד"ה חוץ לעשייתו, דגמרינן מריחוק דמעשר וכו' והכשירו דפסח בעזרה. הצ"ח תמה מה שיך במעשר חוץ להכשירו, ואיזה הכשר מכשיר ירושלים למעשר, דאם לענין אכילה, היינו חוץ לאכילתו, ואם לענין פדיה שאינו יכול לפדותו, הרי מכל מקום אם יצא חוץ לירושלים יכול לפדותו, ובפרט למאן דאמר מחיצה לקלוט מדרבנן. ותירץ, דהכשרו היינו לענין מלקות אם יאכלנו חוץ לירושלים. דדינו ללקות דווקא אם קודם נכנס לירושלים. כמפורש במכות (יט:).

(לד) תוס' ד"ה ואין דרך וכו', קצת תימה וכו' כתב החתם סופר לעיל (סט:): ד"ה רש"י וכו', דכיון דהתורה חייבה גם טמאים בפסח כדאיתא (לעיל צ:): דמדכתיב טמא לנפש משמע דשאר טמאים חייבים. על כרחך דהם שני חיובים דלא דמו אהדדי דטהור חייב רק כשהוא בתוך העזרה כדילפינן ריחוק מקום ממעשר, אולם בטמא על כרחך החיוב הוא כשהוא מחוץ לעזרה, על ידי שישלח קרבנותיו כיון שאסור לו להיכנס לעזרה (עיין לעיל), ואם כן הקשה על מה שכתבו תוס' דאם יטהר יהא פטור, הרי אם יטהר עדיין הווי טבול יום ואסור להיכנס, וכל זמן שהוא אסור ליכנס הוא במצוות שילוח קרבנותיו. וכן איתא בתוס' לעיל (פ.) ד"ה משלחין וכו' ואין נראה לר"י וכו'.

(לה) בא"ד, והא ערל או טמא חייב בפסח ואם ימול או יטהר וכו'. הקשה המהרש"א איך אפשר לומר דטמא חייב הא לא מצי למיכל לאורתא [וכפרוש רש"י ד"ה דרך רחוקה], ותירץ, דהיה משמע לתוס' לפרש טמא דומיא דערל שראוי לאכול לערב כגון

טמא שרץ, וכדתניא לעיל (סט:): דערל וטמא שרץ חייבין כרת. (לו) תוס' ד"ה מה להלן וכו' דלא צריכא לכך וכו'. בתוס' הרשב"א איתא ביתר ביאור, והוא על פי הגמ' במכות (יט:): דמשמע דהא דמעשר שני פודין אותו פסיעה אחת חוץ לירושלים ולפינן מדאפקיה רחמנא בלשון שאת, ורק למעשר שני שנטמא בירושלים ילפינן התם מהא דאין שאת אלא אכילה.

דף צ"ה ע"א

(לו) מתניתין, מה בין פסח הראשון לשני וכו' הקשה הצ"ח מאי טעמא לא חשיב שהראשון דוחה את הטומאה ואין השני דוחה את הטומאה, דאין לומר משום דקתני סיפא וזה דוחה את השבת, ודייקינן לקמן (בעמוד ב'), שבת אין טומאה לא. דאם כן לא היה צריך למתני שהשני אין טעון הלל באכילתו, דהא קתני בסיפא טעונין הלל בעשייתן, ונדייק, דדוקא בעשייתן ולא באכילתן, ומדתני להא, חזינן דלא סמכינן על האי דיוקא. ותירץ, לפי מה שכתבו בתוס' ד"ה מה בין וכו' דתנא ושייר, שייר נמי דאין דוחה את הטומאה. עוד כתב דלפי דבריו לא צריך להגיע למה שנדחקו תוס' דתנא דידן חשיב לביקור שיוור, ובתוספתא לא חשיב לביקור שיוור כיון דנוהג גם בתמיד, דהא שייר נמי הא דאין דוחה את הטומאה.

(לז) מתניתין, הראשון טעון הלל באכילתו, והשני אינו טעון וכו'. כתב השפת אמת דנראה, דסיפור יציאת מצרים בכלל הלל, שהוא חיוב בפסח ראשון ולא בשני, ובהגהות הגרי"מ בירדמן כתב, דהיינו אפילו אם לא סיפר בפסח ראשון. וביאר על פי דברי הרמב"ם (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"א) דחיוב סיפור יציאת מצרים בליל פסח נלמד מדכתיב וזכור את היום הזה וכו' דמשמע ביום היציאה. אולם לדברי המהר"ל בגבורות ה' (פ"ב) דפליג על הרמב"ם, ולמד דסיפור יציאת מצרים נלמד מקרא דהיה כי ישאלך בנך מחר מה העדות והחוקים וגו' (דברים ו'), ויעוין שם שהאריך להוכיח דאיירי בסיפור יציאת מצרים, יש לומר דחייב גם בפסח שני, כיון שאינו קשור ליום יציאת מצרים.

(לט) מתניתין, ונאכלין צלי וכו' ודוחין את השבת. כתב הצ"ח דהיה לו להקדים הא דדוחין את השבת, כיון שהוא ביום דהיינו בעבודות הקרבן. ונאכלין צלי היינו מאוחר יותר בלילה באכילה, ואולי הקדימו משום דנאכלין צלי נוהג בכל שנה, ודוחין את השבת אינו נוהג בכל שנה.

(מ) תוס' ד"ה מה בין ראשון לשני. בסוה"ד, דלא קחשיב אלא הנך שנוהגין בפסח לבדו וכו'. הקשה רבינו עקיבא איגר, למה לא חשיב מקחו מבעשור שנוהג דוקא בפסח לבדו. ותירץ, דכיון דחילוק זה הווי רק בפסח מצרים לא חשיב ליה. עוד הביא מתוס' יומא (כט.) ד"ה אלא אפילו וכו' שכתבו חילוק נוסף, שפסח ראשון זמנו אחר תמיד של בין הערביים כדלעיל (נט.) יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערביים וכו'. אבל פסח שני

דפסח שני מוציאין אותו חוץ לבית אכילתו, (והכסף משנה הגיה חוץ לחבורתו), והקשו **הכסף משנה ומהר"י קורקוס** מסוגיין, ותירצו, על פי מה שכתב **רש"י ד"ה לא תוציא** דלית ליה להאי תנא הא דתני בכיצד צולין, האוכלו הרי זה בלא תעשה וכו' אלא מותר להחזירו ולאוכלו. והרמב"ם פסק כהוא תנא דאסור להחזירו ולאוכלו ואם כן לא הוי ניתק לעשה ולא דמיא לנתר. וכל מה דמרבין בסוגיין לא תוציא מלא ישאירו היינו משום דדמי ליה דהוי ניתק לעשה, אבל למאי דתני בכיצד צולין דלא הוי ניתק לעשה לא ילפינן לה. והמהר"י קורקוס הקשה דאין שאין מניין לרבות, מכל מקום מהיכן נמעטו, ותירץ דכיון שאין אנו יכולים לרבותו ממילא נתמעט, שאין לך אלא מה שאמור בו ואפילו הכי הוצרכו הפרטים לרבות דכוותיהו, ועיקרם לכך נכתבו. **נדהיינו דלא כתוס' ד"ה בכלליה וכו'**. ועדיין יש לעיין דנרבה לה מכלליה דעצם לא ישברו בו דדמי ליה, דהוי לאו שלא ניתק לעשה, ואולי עדיף לרבות נא שהוא יותר בגופו, ואי אפשר לרבות לתרוויהו. (א.ל.)

מו' רש"י ד"ה לא תוציא, הא דתני בכיצד צולין האוכלו הרי זה בלא תעשה דובשר בשדה טריפה וכו'. הקשה **המהרש"א** דהתם (לעיל פה). לא נמצא לאו זה דובשר בשדה טריפה. **ורש"י** עצמו **שם בד"ה הרי זה בלא תעשה** כתב, כדאמר בפרק כל שעה (כד). לא יאכל כי קודש הוא, כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו.

דף צ"ה ע"ב

מו' גמ', אמר קרא השיר יהיה לכם כליל התקדש חג וכו' לילה שאין מקודש לחג אין טעון הלל. הקשה **השפת אמת** הא האי קרא אתי לימות המשיח, לומר שאז יהיה יום טוב כאותו הלילה של פסח שהוא חג, ואם כן מוכרח לנקוט "חג" להגדיל את השמחה שיהיה בביאת המשיח כמו חג, ואיך ממעטינן מזה פסח שני. ותירץ, על פי הגמ' **במגילה** (כ:): שאין אומרים הלל בלילה אלא בפסח, וילפינן מהאי קרא דהשיר יהיה לכם כליל וגו'. ואם כן פשוט דאין לרבות ליל פסח שני להלל, דהא אין אומרים בלילה, אלא בפסח ראשון שהתרבה מפסוק זה, וזו גם כוונת הגמ' בהמשך, דפסח שני נמי טעון הלל בעשייתו, אי בעית אימא לילה קא ממעט יום לא קא ממעט, דהיינו כיון דאין אומרים הלל בלילה צריך לרבויה ליל פסח ראשון, אבל ביום אומרים אותו ולא בעי ריבוי מיוחד. ולפי זה ביאר נמי האיבעית אימא, אפשר ישראל "שוחטין" וכו' ואין אומרים הלל. דלכאורה אפשר היה לומר, אפשר ישראל "אוכלין" את פסחיהן וכו', אלא ודאי שסמך על הא שבלילה אין אומרים הלל. מיהו כתב, דאפשר ליתן טעם נוסף לחלק בין אכילה לעשייה, והוא, דבשעת אכילה הרי כבר אמרו הלל בעשייה, והלכך לא שייך למימר דאפשר ישראל אוכלין וכו', מה שאין כן בעשייה שעדיין לא אמרו הלל.

עביד קודם לתמיד, ויש לומר דתנא ושייר.

מא' גמ', מצוה שעל גופו מנין וכו'. כתב **רש"י בד"ה יכול אף מצות שלא על גופו**, כגון השבתת שאור. הקשה **השפת אמת**, למה לא הוי מצוות שעל גופו דהא כתיב לא תזבח על חמץ וגו'. ותירץ, כיון דבדיעבד הפסח כשר אף שהיה לו חמץ, לא מקרי מצוה שעל גופו. והקשה דאי מהאי טעמא, מצוה ומרור נמי לא מעכבי בדדיעבד את הפסח, ואפילו הכי נחשבים למצוה שעל גופו, ובהגהות **הגרי"מ בידרמן** כתב, דאמנם כן היא שיטת **הרמב"ם** (פ"ח מהל' קרבן פסח ה"ב) וכן איתא **בתוס' זבחים** (נו:): ד"ה הפסח, דמצוה ומרור אין מעכבין את הפסח. אולם מדברי **האבן עזרא** (שמות יב.כה) שכתב, דלא הקריבו פסח במדבר כל מ' שנה, משום שלא היה להם מצות, משמע שהבין דמעכבי לפסח, ומכל מקום הביא שבמכילתא (שם בפרשת בא) מפורש כשיטת הרמב"ם והתוס'.

מב' רש"י ד"ה שאין שוחטין, כגון לטמא אחד בשרץ. הקשה **הרש"ש** הרי נראה **מתוס' לעיל** (צב:): ד"ה **אלו פטורין**, דבכהאי גוונא חייב כרת אליבא דכולי עלמא. ותירץ, דלרבא דאמר **לעיל** (צד:): תנאי היא, לר' אליעזר דמתניתין אינו חייב כרת.

מג' ואידי דכתיב יעשו כתיב אותו וכו'. הקשה **הרש"ש** למה הוצרך רש"י לומר ד"אותו" כתיב אידי ד"יעשו", הא בעי ל"אותו" למשמעות הדרשא, דהיינו "יעשו" - שני אנשים, ימנו על "אותו" - פסח אחד, וכי האי גוונא דריש לעיל פו. לגבי יאכלו אותו, ותירץ, דדעת רש"י דלא בעינן אלא שיהיו שניים נדחין לפסח שני, דאי יש רק אחד, לא קובעים פסח שני. אבל כשיש שניים שנדחין לפסח שני לא בענן ששניהם ימנו באותו פסח. ויכול כל אחד לשחוט פסח לעצמו. ודלא **כהתוס' ד"ה מבעי** (עייין באות הבאה), אמנם לפי זה אין לשון רש"י שכתב להמנותו מדוייק.

מד' תוס' ד"ה מיבעי ליה וכו', וראשון נפקא לך וכו'. מבואר דסברי דהא דאין שוחטין על היחיד בפסח שני, הוו וכהא דאין שוחטין דפסח ראשון, אולם עיין **לעיל** אות עט בביאור **הכסף משנה** על **הרמב"ם** (פ"ב מהל' קרבן פסח ה"ב) שדייק מלשון הגמ' כאן, דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן, דהיינו דהווי רק לכתחילה, ובדעת רבי יוסי שמתיר לשחוט על היחיד, דמכל מקום מצוה לאהדורי אחר רבים. וכתב **המהרש"ם** שלפי זה לא קשה קשיית תוס' (עוד יישב לפי זה את קשיית **המחנה ראובן**, **דביומא** (נא)). מוכח, דפסח שני שוחטין על היחיד. דהתם מדובר בדדיעבד, אבל סוגיין דוקא לכתחילה. [ובודאי שדברי הכסף משנה אינם לפי מה שפירש **הרש"ש** (באות דלעיל) דברי רש"י. (א.ל.)]

מה' גמ', בכלליה דלא ישאירו ממנו עד בוקר מאי קא מרבה ליה לא תוציא ממנו. דהיינו דגם בפסח שני איכא איסורא להוציא חוץ לחבורתו. והנה **הרמב"ם** (פ"י מהל' קרבן פסח ה"טו) כתב

הדרגת היוזמי

מסכת פסחים דף צה – דף צו

י"ט תשרי – כ תשרי התשע"ג

הרמב"ם (פי"א מהל' טומאת צרעת ה"א), דלאחר הבאת ציפורים ותגלחת טובל ונכנס לפניו מן החומה וכו', ובהלכה ב' שם כתב שעדיין הוא אב הטומאה וכו'. ובהגהות ברוך טעם ציין שבאמת הרמב"ם (פ"ז מהלכות קרבן פסח ה"ח) שהביא דברי המשנה כתב גם מצורעים, וכן הוא בכבורות (לג). הובאה משנה זו וגריס נמי מצורעים.

נג מתניתין, לא יאכלו ממנו זבין וכו'. פירש רש"י דאיש נדחה ואין ציבור נדחין, נאמר גבי טמא לנפש. אמנם הרמב"ם (פ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח) כתב, שהוא הדין לכיוצא בהן מטמאי מגע טומאות, ורק טמאים שהטומאה יוצאה עליהן מגופן לא יאכלו. וביאר הכסף משנה דמקורו מבכורות (לג). דאיתא התם, דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה היוצאה עליו מגופו לבין טומאה שאין יוצאה עליו מגופו לענין פסח.

נד תוס' ד"ה כל היבא וכו', בסוה"ד, דלא אישתרי מהיקשא אלא כרת. הקשה המלא הרועים, הא אין היקש למחצה וכיון דליכא כרת, גם עשה לא יהיה, ובפרט דההיקש קאי על העשה דשילוח, ותירץ, דמכל מקום איכא גילוי בקרא דוישלחו מן המחנה מקצת מחנה, ואתא לאורויי דאיכא עשה.

דף צ"ו ע"א

נה גמ', מהו מדאישתרי טומאת בשר וכו', אמר רבא מכדי וכו'. כתב הצ"ח שיש לחלק בין הא דאיסתפק רב יוסף לפשיטותו דרבא, דהיינו דלרב יוסף הצד להתיר טומאת אימורין מדאישתרי טומאת בשר. והוא דוקא בטמאי מתים דהותר להו טומאת בשר, ולא בזבים ומצורעים שלא הותר להם. אבל לסברת רבא דמשום דילפינן טומאת אימורין מטומאת בשר "מאשר לה", דנאמר גבי אוכל בשר בטומאה, [כמו שכתב רש"י ד"ה מטומאת בשר], קאי נמי אזבים ומצורעים דפטורים כשאכלו בשר בטומאה, (כדלעיל צה:), וייפטרו נמי על אכילת אימורים בטומאה. ולפי זה הקשה על הרמב"ם (פ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח) שדקדק לכתוב שהנאכל לטמאים אין חייבין עליו משום טומאה ואפילו אכלו "טמאי מת" מן האימורין שלו פטורים. ומשמע שזבים ומצורעים וכו' חייבים על אכילת האימורים. וכתב דאולי נקט הרמב"ם טמאי מתים הואיל ובגמ' נתפרשו בהדיא. לפי שאין דרכו לכתוב דבר שלא נתפרש בגמרא בפירוש.

נו [גמ', בעי ר' זירא אימורי פסח מצרים היבא אקטרינהו. עיין תרגום יונתן על הפסוק, ואשא אתכם על כנפי נשרים (שמות י"ט, ד'), שכתב דהקב"ה הביאם כעל כנפי נשרים למקום בית המקדש לעשות שם הפסח, ובו בלילה החזירים לרעמסס. ולכאורה דלא כמסקנא דסוגיין. (י.ס.)]

נז גמ', ומאן לימא לן דלא שויסקי עבוד. פירש רש"י, דהיינו צלי בשיפור. והיעב"ץ הביא מהערות שפירש שצלום ואכלום, וכן משמע במסקנא דטוינהו ואכלינהו. וכתב היעב"ץ, דצריך לומר

מח) גמ', דתניא דוחה את השבת וכו'. מאי טעמא דתנא קמא וכו'. הקשה המלוא הרועים מה מקשה הגמ' על תנא קמא, דמהיכי תיתי נימא דדוחה טומאה, ותירץ, דכיון דחוינן דדחי שבת מדכתיב במועדו ודרשינן אפילו בשבת. מסתבר שדורשים במועדו אפילו בטומאה. ועל זה תירץ, דמסתבר שלא לרבות טומאה, משום שמפני טומאה דחיתיו וכו'.

מט) גמ', תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה. הקשה המצפה איתן מאי דוחקיה למימר דפליגי תנאי אליבא דרבי יהודה. הא אשכחן ביומא (נא). תנא דסבירא ליה שפסח שני דוחה טומאה, ולענין דטעון לינה לא סבירא ליה כרבי יהודה, ושפיר אפשר לומר, דלרבי יהודה לכולי עלמא אין טעון לינה. עוד כתב, דמסוגיא דסוכה (מו:): יש להוכיח דסבר תלמודא התם, דליכא תנא אליבא דרבי יהודה דפסח שני טעון לינה.

נ) תוס' ד"ה פסח שני וכו'. תימה לרשב"א אמאי איצטריך וכו'. הקשה המהרש"א דעדיפא היה לו להקשות האי קושיא לעיל, אמאן דאמר דפסח שני טעון לינה שאינה מצוה על גופו, ובעיקר תמיהת תוס' הקשה, דאף דלא מרבינן מכלל חוקת הפסח מכל מקום הוה אמינא דטעונין לינה, משום דלא גרע ממביא קרבן בימות החול דבעי לינה, ובעינן למעוטי דגרע משאר קרבן, כיון דהווי תשלומין דראשון.

נא) תוס' ד"ה טעון לינה. פירוש יום א' וילך יום שני. ודייק המהרש"א דמשמע דפליגי ארש"י בד"ה טעון לינה שסובר, דדוקא בלילה הראשון טעון. דמדבריהם נראה דבעי לישאר ולדור בירושלים כל היום וגם לילה שאחריו, ורק ביום המחרת ילך.

נב) מתניתין, הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וכו'. הקשה הצ"ח למה לא תנא נמי מצורעין. ותירץ, דהנהגה לכאורה קשה איך נימנו על פסח זה הני טמאים, והרי אין הפסח בא בטומאה אלא טמא נפש בלבד, דאין לומר שלא נימנו עליו, דאם כן מאי איריא טמאים, הא טהורים נמי אינם יכולים לאוכלו דהא פסח אינו נאכל אלא למנויו, אלא על כרחך בעינן למימר שנטמאו אחרי שנשחט הפסח עליהם. ואם כן אתי שפיר דלא תני מצורעין, דהרי מצורע שנצטרע ברגל, נותנין לו כל ימי הרגל, דאין רואים נגעים ברגל כדי שלא יהיה טמא ברגל. ומהאי טעמא אין רואין לפני הרגל. ובערב פסח אחר חצות בודאי אין הכהן נוקק לראות נגעים, שלא לבטלו מפסח דהוא עשה שיש בו כרת, ויותר חמור מימי הרגל ושבעת ימי המשתה של חתן שאין רואים בהם נגעים, ואם כן לא שייך מצורע שיהיה נמנה על פסח. עוד תירץ בשם אחד התלמידים, דמצורע משולח חוץ לג' מחנות, ואם כן ליתא כלל במקום אכילת הפסח שהוא בירושלים. אמנם באהל דוד (הובא על הגליון שם) הקשה בשם מבנו הר"ר יחזקאל, דעדיין הוה ליה למיתני מצורע בימי ספורו, דמותר להיכנס למחנה, כדאיתא בנגעים (פי"ד משנה ב'), וכן פסק

עזריה עד חצות דאורייתא (וכלקמן קב: וברכות ט.) לשיטתו מסתבר דפסח מצרים נמי נהוג עד חצות, כיון שהפסוקים שמהם יליף נאמרו בפסח מצרים.

טג גמ', וחימוצו כל היום, ופסח דורות נוהג כל שבעה, הקשה התפארת ישראל (במתני' אות טז.) למה בכל המשנה נקט מה דנהוג בפסח מצרים, ודוקא לענין חמץ נקט פסח דורות, הא היה ליה למימר דפסח מצרים חמוצו נוהג יום אחד. ותירץ, דנקט בכל אחד מה שכתוב בו בפירוש. [עוד אפשר לומר שבכל הדברים נקט פסח מצרים. וממילא ידעינן שבפסח דורות אינו כן, והיינו דאין מיקחו בעשור וכו', אבל אם היה כתוב שפסח מצרים חימוצו נוהג יום אחד אין ברירות כמה ימים נוהג פסח דורות. (א.ל.)]

סד [שם, הר"ן (בדף כה' ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה מצה) כתב, דאף במצרים הי' איסור מלאכה יום אחד, (ולפי זה ביאר דרך משום שלא יכלו להתמהמה ולהחמיץ את המצות לאפותם לאחר האיסור, היו מוכרחים לאפותם ביום טוב). וכן כתב המלא הרועים (ברכות ט'). אתוד"ה ר' אלעזר בן עזריה, והביא המקור מקרא (שמות י"ב ט"ז) דכל מלאכה לא יעשה בהם. וצריך עיון דלכאורה בפשטות האי פסוקא אתי לדורות הבאים, כדכתיב (שם פסוק י"ד) לדורותיכם וכו'. ועיין רש"י שם פסוק י"ז, שכתב ושמרתם את היום הזה, ממלאכה. לדרתיכם חקת עולם וכו' שלא תאמר אזהרת כל מלאכה לא יעשה לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור. ולכאורה הפירוש הוא שלא לאותו הדור אלא רק לדורותיכם כמו אחיגה. אבל הרא"ם הוסיף את התיבה בלבד לאחר תיבת הדור. ומשמעותה דאף לדורות הבאים, ובודאי לאותו הדור.]

סה מתניתין, א"ר יהושע שמעתי שתמורת פסח קריבה וכו'. כתב החזון איש (תמורה סי' ל"ה ס"ק י"ב) הא מה דפסח עושה תמורה היינו בנמנה עליו יחיד, דבנמנו עליו שניים הוו שותפין, ואין קרבן שותפין עושה תמורה כדתנן בתמורה (יג.), ואם כן הקשה לרבי יהודה לעיל (צא.) דאין שוחטין את הפסח על היחיד, איך שייך בו תמורה. ולא מסתבר שיחלוק על רבי יהושע ורבי עקיבא דמתניתין שהיו רבותיו. ותירץ, דגם לרבי יהודה שאין שוחטין על היחיד מכל מקום כל זמן שלא נמנו עליו הווי דיחיד ועושה תמורה. אולם הקשה מיומא (נא.) דמשמע דלמאן דאמר אין שוחטין את הפסח על היחיד אין עושה תמורה, ואף דאפשר לבאר דהתם איירי בקרבן הקרב, דהיינו שכבר נמנו עליו ב' מנויים, אבל מהתוס' (שם ד"ה נוקמה בפסח), מדויק דבכל אופן אין עושה תמורה. ותירץ, דמשכחת לה לרבי יהודה בפסח שני, דמודה בו שעושה תמורה.

סו מתניתין, הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכו'. הרמב"ם (פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ו) פסק דיקריב איזה מהן שירצה לשם פסח, והשני יקרב שלמים, והשיג עליו הראב"ד

שעדיין לא הוזהרו מלאכול את האימורין, כיון שלא היה להם מזבח לא הוו בני הקרבה. ופסח מצרים שחוטי חוץ הוו ואשתרו להוראת שעה.

נח מתניתין, מה בין פסח מצרים לפסח דורות וכו'. הקשה התוספות יום טוב למה לא נקט דפסח מצרים לא נשחט בג' כתות דהיכן מצינו בשל מצרים ג' כתות, אולם הביא מהירושלמי, (פרק תמיד נשחט משנה ה') שניתן כח בקולו של משה, והיה קולו מהלך בכל ארץ מצרים, והיה אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת, וממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת, (ועיין שם שהאריך) ואף דהוזכרו ב' כיתות בלבד, מכל מקום כתב שודאי היו ג' כיתות, אלא שקיצר בזה, והוא משום דהמקור שהיו שם כתות, מהמשנה דלעיל (סד.) דהפסח נשחט בג' כתות. ובחידושי מהרי"ח שם כתב, דבדברי הירושלמי עצמם מוכח שהיו ג' כתות, והיינו מדכתב בכת השניה עד מקום פלוני, ולמה לא אמר עד סוף הגבול, אלא ודאי שהיו עוד כת ממקום פלוני עד סוף הגבול.

נט מתניתין, פסח מצרים מקחו מבעשור. החזון איש (סי' קכד לדף צו.) הסתפק, אם הכוונה מקחו היינו צריך להקדישו לשם פסח, או דסגי במזמינו לכך, ודייק מרש"י אגמרא ד"ה דכוותיה שכתב, ששייך ביקור בלי מקח, על ידי שבמבקר שניים ושלושה טלאים מעשור, ובשעת שחיטה יקח אחד מהם, ומדנקט דוקא שניים ושלושה טלאים, משמע שאם היה לוקח טלה אחד ומבקריו כבר קיים בזה קיחה, כיון שייחדו בעשור לפסח.

ס רש"י ד"ה שיהו כל עבודות וכו', כל פסחי דורות הוקשו וכו'. כתב המהרש"א דעל כרחק צריך לומר דכוונת רש"י במה שכתב כל פסחי דורות, לא רק לפסחי דורות, אלא אף לפסח מצרים, דהרי אכתי לא ידעינן על שום פסח דורות דבעי ביקור, ועל כרחק דכוונת רש"י דהוקשו לפסח מצרים.

סא תוס' ד"ה אותו בחפזון וכו'. קשה לריב"א וכו', השפת אמת תירץ, דאי נימא דבפסח דורות בעי חפזון, לא מסתבר למעט פסח שני, דהא במצוות שעל גופו הנוהגים באכילתו שוים הם, ואף דגם ביקור לכאורה הוא מצוה שעל גוף הקרבן, ומכל מקום אמרינן ד"הזה" אתא למיעוטי פסח שני מביקור, ביאר הגרי"מ בידרמן דביקור שאני כיון שהוא קודם זמן הפסח.

דף צ"ו ע"ב

סב גמ', אלא הכי קאמר לילה אחד והוא הדין לפסח דורות. וביאר רש"י דפסח דורות נמי נאכל בלילה אחד. הקשה התוספות יום טוב למה לא מנו דפסח דורות נוהג עד חצות ולא כל הלילה, דגזרו חכמים עד חצות, ותירץ, דלא שייך לחלק בין פסח מצרים לשל דורות בדבר שהוא מדבריהם. חדא דאותה גזירה של עד חצות [כדי להרחיק האדם] ראויה נמי במצרים, ועוד, דמסתבר שהיו כמה פסחי דורות עד תקנה זו של חצות, ואם כן בפסח דורות עצמם יש מהם שנעשו כל הלילה, ואף דלרבי אלעזר בן

הדרגת היוזמי

מסכת פסחים דף צו – דף צ"א

כ תשרי – כא תשרי התשע"ג

דף צ"ז ע"א

טו (טו) **גמ'**, יכול אף לפני הפסח כן תלמוד לומר הוא וכו'. כתב התוס' רי"ד דהא דממעט לפני הפסח היינו דוקא שנמצא לפני פסח ועבר עליו הפסח דקבעתיה חצות, ולא חזי לשלמים גם הוא עצמו וגם תמורתו, אבל באופן שהמיר לפני פסח ועדיין לא הגיע פסח, שגם אותו עצמו יכול להקריב שלמים, בודאי דתמורתו נמי קרבה שלמים.

ע (ע) **גמ'**, אילימא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה פשיטא וכו'. כתב הצ"ח דנראה דהא דפשיטא לן ולא בעי קרא, היינו דוקא למסקנא דלעיל (צו): דקרא דאם כשב לא אתי לרבות תמורת הפסח, אלא לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח, לכל מצות שלמים, ורישא דברייתא דאמרינן לרבות תמורת פסח אחר הפסח וכו' הווי אסמכתא, הלכך פשיטא שאם המיר קודם שחיטה אינה קריבה, דמהיכי תיתי לרבויהי. אבל ללישנא קמא דלעיל, דאביי סבר דדרשא ד"אם כשב" לרבות תמורת פסח, דרשא גמורה היא. היה מקום לומר, דכיון דכתיב קרא לרבות תמורה, נימא דבכל ענין מרבי לה קרא, ואפילו נמצא קודם שחיטה והמיר קודם שחיטה, בכלל הריבוי. ואף שרש"י ד"ה פשיטא, ותוס' ד"ה אילימא וכו', כתבו דלא איצטרך קרא להכי, היינו דוקא למסקנא דליכא קרא לריבויי תמורה, דפשיטא שאם המיר קודם שחיטה הרי דחאו בידיים ואינו קרב. אבל להוה אמינא דיש פסוק לרבות תמורה, שפיר אפשר לטעות דמרבה אפילו אם המיר קודם שחיטה, וצריך לדרשא ד"הוא" למיעוטי. ועל פי זה יישב קושיית תוס' ד"ה אלא לאו וכו' שהקשו לאביי, מה מקשה לרבה לעיל הרי הסיפא מסייעתו. ולביאורו אתי שפיר, דודאי להבנת אביי בלישנא קמא שפיר מוקמינן סיפא בנמצא והמיר קודם שחיטה, ואיצטרך "הוא" למיעוטי.

עא (עא) **רש"י** ד"ה תלמוד לומר הוא. פסח הוא וכו'. מבואר בדבריו דעכשיו דרשינן לקרא דואמרתם זבח פסח "הוא" (שמות י"ב כ"ז), למעוטי תמורת פסח, והקשה המראה כהן דפשוט הברייתא משמע דדרשינן לקרא דאם כשב "הוא" מקריב (ויקרא ג' ז'), דבהא איירינן ואמרינן ש"הוא" בא למעט תמורת פסח ונשאר בצ"ע.

עב (עב) **רש"י** ד"ה דריש לקיש. ומתוך לה דהכי קתני שעברה שנתה ואבדה, [או אבדה] ונמצאת בעלת מום. וביאר המהרש"ל דדוקא כבדאיתא תרתי לריעותא, דהיינו אבדה, ועברה שנתה. או אבדה ונמצאת בעלת מום, אמרינן שתמות, אבל דברי ריש לקיש בדאיתא חדא לריעותא ומשום הכי רועה.

עג (עג) **גמ'**, קודם חצות לאו אבוד הוא. הקשה התוס' רי"ד דעדיין אפשר לומר כגון שהיה קודם חצות, וקבעיה בחצות ונאבד לאחר חצות, שהוא רועה ואינו קרב שלמים, ותירץ, דאין הכי נמי, אלא מפני שהקשה לו קושיא אחרת וסתר דבריו לא חשש להקשות לו

מסוגיין דאמרינן שירעה עד שיסתאב, ויביא בדמיו שלמים, ותירץ, הכסף משנה בשני פנים, א. דאפשר לדחוק ולומר שבאמת דגם להרמב"ם כך הדין, אלא שקיצר בלשונו, משום דלא נתכוון אלא ללמד שהשני לא יקרב לשם פסח. ב. דסבר דלתנא דמתניתין בעלי חיים נדחין, ומשום הכי ירעה וכו', אבל הרמב"ם פסק (בפ"ג מפסולי המוקדשין הכ"ג, ופט"ו ממעשה הקרבנות ה"ד) דאין בעלי חיים נדחין, ועל כן השני עצמו יקרב שלמים. דהיינו דלא כתוס' ד"ה קודם שחיטת הפסח וכו' שכתבו דאפילו לרב דסבירא ליה דאין בעלי חיים נדחין, מודה הכא כיון דדחייה בידיים כמו שכתב רש"י ד"ה הפסח.

טז (טז) **תוס'** ד"ה קודם וכו'. וטעמא דדחייה בידיים וכו'. הקשה השפת אמת התינה למאן דאמר ביומא (סד). דליכא מצוה בראשון (ועיין באות הבאה), אבל למאן דאמר דמצוה בראשון, הרי צריך להקריבו ולא הווי דחיה בידיים אלא ממילא, והוסיף הגרי"מ בידרמן, דרב עצמו סובר התם דמצוה בראשון. ותירץ, השפת אמת דרב סבירא ליה דמתניתין דהכא אתיא כמאן דאמר דאיזוה מהן שירצה יקריב, והוסיף הגרי"מ בידרמן לתרץ על פי דברי הכסף משנה (פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ו), דאף דסבירא ליה לרב בשעירי יום הכיפורים דמצוה בראשון, מודה בפסח דאיזוה שירצה יקריב (ועיין שם), ואם כן ודאי אתי שפיר.

סח (סח) **גמ'**, רבי זירא אמר קודם חצות ולאחר חצות שנינו. וביאר רש"י דשעת חצות היא הקובעתו בפסח, דאם נמצא אחר חצות אפילו קודם שחיטה אין כאן קביעות ולא דיחוי. ותמה הצ"ח בסברא זו מדוע חצות קובעתו, הרי זמן שחיטת הפסח מחצות עד הערב, ומאי רבותא דרגע של חצות היום יותר מכל שש שעות שאחריו עד הערב. ותירץ, על פי המתבאר ביומא (סב. וסד). דמצוה להקריב הראשון. ויש שני אופנים דראשון א. דאיתחזי קמייתא מקמא דאיתחזי בתרייתא, ובכהאי גוונא לכולי עלמא מצוה להקדים הראשון. ב. דאיתחזו תרווייהו בבת אחת, אלא שהראשון קודם להפרשה, וכגון פסח שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון ערב פסח קודם חצות, דבחצות שהוא הזמן הראוי להקריבה שניהם עומדים יחד, אלא שהראשון קדם הפרשה, ובוזה נחלקו חכמים ורבי יוסי אם מצוה להקדימו, וכתב דנראה דרבי יוסי וחכמים נחלקו דוקא אם נמצא קודם חצות, דבחצות איתחזו שניהם בבת אחת, אלא שהראשון קודם להפרשה, אבל אם נמצא לאחר חצות, אם כן כשהגיע חצות, השני כבר איתחזי, והראשון שנאבד עדיין לא איתחזי דאינו לפנינו, דבכהאי גוונא לכולי עלמא מצוה להקדים את השני שהוא הראשון דאיתחזי, וכיון שמצוה להקדימו לא מקרי הראשונה דחייה בידיים, דדווקא אם שניהם שווים והקריב אחת מהם חשיב דחייה בידיים לשני, אבל כשיש מצוה לאחד מהם לא חשיב דחייה בידיים, ואתו שפיר דברי רבי זירא שהכל תלוי ברגע של חצות, שבו נהיה ראוי להקריבה, (ועיין שם שהאריך בזה).

באיזה שירצה והשניה תרעה, משמע שאפשר להפריש שתי חטאות על חטא אחד, אלא שאינו יכול להתכפר ולהקריב שניהם על חטא אחד. אבל בהפרשה ליכא שום חסרון כל זמן שלא נתכפר, וכן דייק מהרמב"ם (פ"ג מהל' שגגות ה"ה) שכתב, הביא שתי חטאות על חטא אחד יקריב איזו שירצה והשניה תרעה, דהיינו דליכא שום חסרון להפריש שוב אחרי שכבר הפריש, ותמה למה אינו יכול להפריש כיון שעדיין לא נתכפר, ועוד תמה על תירוץ התוס' במנחות דלעיל, שהעמיד כשאמר תיקדוש אחת מהן מתוך שתיים, הא באופן זה אחד מהם חולין גמור ולמה תרעה.

עט) תוס' ד"ה אלא שמואל וכו'. מיהו חד צד באבד קרב שלמים, כגון נמצא אחר חצות וכו'. הקשה המהרש"א, לפי זה מאי פריך לעיל והא כל אבודה לרבי למיתה אולא, ואילו בפסח היכי דאבד קודם וכו', ואמאי לא משנינן, דאיכא חד צד באבד דקרב שלמים, כגון נמצא אחר חצות וכו' כדכתבו התוס'.

פ) בא"ד, ואין ר"י יודע מנא ליה לגמרא דלר' שמעון חמש חטאות מתות בכל ענין, כתב הרא"מ הורוויץ, דנראה מדמקיש להו רבי שמעון אהודי, כמו דבאינך ליכא רעיה כלל, הוא הדין בנתכפרו בעליה ליכא מיתה כלל, ועוד תירץ על פי שיטת רש"י בתמורה (כ"א:): דהיינו דאי סבירא ליה לרבי שמעון כרבנן דבנמצאת קודם כפרה בעינן עוד ריעותא למיתה, למה חשיב ה' חטאות בלבד הא איכא ו', דהיינו אם נמצאת בעל מום קודם כפרה דבעינן עוד ריעותא למיתה, אלא על כרחך דבנתכפרו בעליה בכל גווני מתה, וכן בעברה שנתה, ומשום הכי ליתאאלא ה' חטאות. עוד תירץ, גם לשיטת תוס' התם, דהיינו דאם רבי שמעון מודה בהא לרבנן אם כן הווי רק ד' חטאות או ו' חטאות, דהיינו דאם מונים את כל האבודים בחדא ליכא אלא ד', ואם מונים אותם בנפרד הווי ו', דאיכא ג' אבודים, תמימה, בעל מום ועברה שנתה, אלא על כרחך דרבי שמעון סבר שעברה שנתה מתה בכל ענין, ומסתבר דהווי הדין בנתכפרו בעליה. ועברה שנתה מתה אפילו לא נתכפרו כלל.

דף צז ע"ב

פא) מתני', המפריש נקבה לפסחו וכו' ויפלו דמיו לנדבה לשלמים. ביומא (סג.) פליגי אמוראי, דלרב אשי פסח בשאר ימות השנה שלמים ולא בעי עקירה, ולר"י מדיפתי בעי עקירה. ומבאר הקהלות יעקב (סימן נ"א) דמאן דסבירא ליה דלא בעי עקירה היינו שקדושת הפסח מעיקרו, שבזמנו הווי פסח ובשאר ימות השנה שלמים. [וצ"ע מסוגיין דמבואר דהווי דיחוי ואין קרב בעצמו שלמים, אף על גב דהווי שלא בזמנו, כמבואר בתוס' ד"ה המפריש, ואמאי, הא מעיקרא כך הוקדש שבשאר ימות השנה הווי שלמים. (י.צ.ב.)] ואפשר ליישב דהיכא דהקדיש לפני הפסח נקיבה שנדחית בעצם ההקדשה מקרבן לפסח לא מהני שקדושתו

קושיא זו.

עד) גמ', שם, קודם חצות, הקשה החזון איש (סי' קכ"ד לדף צ"ז). דעדיין קשה מחטאת נזיר ומצורע שהפרישן במחוסר זמן בבעלים, ואבדו והפריש אחרת תחתייהן שרועה, ותירץ, דצריך לימר דבאופן זה לאו אבוד הוא, וחשיב כב' חטאות לאחריות ומשום הכי רועה.

דף צ"ז ע"ב

עה) רש"י ד"ה קא משמע לן. וליכא למימר דסבירא ליה שמואל חצות לא קבעה וכו'. הקשה הרש"ש דלקמן (צ.ח.) מוכח, דלמאן דלית ליה חצות קבעה, סבירא ליה דכל זמן שחיטה קובע. דאיתא התם, המפריש את פסחו ומת וכו' דמית האב אימת וכו', רבינא אמר כגון שהפרישו אחר חצות ומתו בעלים אחר חצות, "וקא סבר חצות קבע". הרי מפורש דאם היה סובר שאין חצות קובע עדיין היה קובע בכל זמן שחיטה, ואם כן לא היה מהני מידי אם היה שמואל סובר דחצות לא קבעה, דמכל מקום כל זמן שחיטה קבעה, ונשאר בצע"ג.

עו) תוס' ד"ה כדרבי אושעיא וכו'. אי נמי איכא למימר דאפילו לא אבדה חשיב כאבודה וכו'. כתב המהרש"א דלתירוץ נמי בעינן למה שכתבו בתירוץ הקודם דלא דמי לשאר אבודין דתחלת הפרשתן להקרבה, וכשאבדו נדחו מהקרבה, ומשום הכי ידינם למיתה, מה שאין כן הכא דאין תחילתו להקרבה ולכן כשאבדה אין דינה למיתה אלא לרעיה.

עז) תוס' ד"ה הפריש שתי וכו'. בסוה"ד, ונראה לר"י, דכל כי האי גוונא גמירי לה דרועה. כתב החזון איש (סי' קכ"ד לדף פ"ט ס"ק ג' [השנין]) דודאי לא מסתבר כלל שהמקדיש על תנאי צריך רעיה, ולכן נראה דאין כונתם במה שכתבו כל כי האי גוונא גם באופן שהקדיש על תנאי, אלא כונתם דכל זמן שהוא חייב קרבן, יכול להפריש לחובתו כמה קרבנות, ומה שהפריש אחת ויכול להתכפר בה אינו עושה אותו כלאו בר חיובא, בהאי קרבן, ומשום הכי כשמקדיש מתחילה שתיים שפיר יש לשניה דין מותר חטאת, ואולא לקיץ המזבח. וביותר הביא ממנחות (סד.) דאפילו כבר שחט הראשונה יכול לשחוט השניה ולהתכפר בשניה, ואף דהתם איירי בקרבן ציבור, מכל מקום נראה שהוא הדין בחטאת יחיד. ועל פי זה נתקשה החזון איש בקושיית הריב"א, מדוע הוקשה לו דלא יתחול קדושה על השניה אם הפריש כבר אחת. וכתב דאולי כונתו, דודאי אם מקדישה להקריב שתיים אינה קדושה, ואם בשביל להתכפר בשניה ראוי להקרא נתכפרו בעליה באחרת, ועל זה תירץ ר"י דכי האי גוונא רועה, ונשאר בצע"ג.

עח) בא"ד. עוד עיין בתוס' מנחות (פ.) ד"ה הפריש שתי חטאות וכו') שהקשו כתוס' דידן, ותירצו, דאיירי כגון דאמר תקדוש אחת מתוך השתיים. ובאבי עזרי (פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ה) כתב, דמהרמב"ם (שם) לא משמע כן, מדכתב שם שיתכפר

הדרך היוזמי

מסכת פסחים דף צז - דף צח

כא תשרי - כב תשרי התשע"ג

קרבן, שייך לומר דהיא קדושה דחוויה, אף שמעולם לא היתה ראויה בפועל להקרבה, דסוף סוף נתפס בה שם קרבן דחוי. אבל במצוות אם מעולם לא היה חפצא הראוי למצוותו אין בו שום שייכות לה, כי כל שייכותו למצוה הוא אי הווי ראוי לה. (י.צ.ב.) [[
פח **בא"ד**, ויש לומר דשאני מחוסר זמן וכו'. **תוס' ביומא** (סד. ד"ה התם) תירצו, דמחוסר זמן לא חשיב דחוי, משום שכשיגיע זמנו אינו מחוסר מעשה להכשירו להקרבה. ויש לומר דזו כוונתם הכא במה שכתבו, דזמנו קבוע להיות ראוי ליום השמיני.

פט **תוס' ד"ה ושמע מינה וכו' בדמים**. ותימה לר"י הא כל דחוי וכו'. **תוס' בקידושין** (ז:): **ד"ה ש"מ תירצו**, דמשכחת דחוי מעיקרו שאינו דחוי בדמים באופן שהפריש קרבן בשעה שהיה מומר לעבודת כוכבים, דאין קרבנו ראוי ליקרב, ואחר כך עשה תשובה, דחל על הקרבן מעיקרא קדושת הגוף והיה דחוי. (והגרי"ז (הובא לעיל אות פד) כתב **דהתוס' בזבחים** (דף יב. ד"ה וש"מ) לא תירצו כן, משום דסברי דבכהאי גוונא אין זה דחוי, כיון דאינו מחמת הקרבן, ופליגי אתוס' דקידושין).

צ **התוס' בקידושין** (שם) הקשו עוד, דלהיפך נמי קשיא, כיון דשמעינן דיש דחוי בדמים, על כרחך דדיחוי מעיקרא הוא דחוי, דאי לאו הכי היכי משכחת לה דחוי בדמים, הא אם נראה מעיקרו חל בו קדושת הגוף, ותירצו דמשכחת לה כגון שהפריש נקבה לפסחו וילדה זכר, דקדוש קדושת דמים ולא קדושת הגוף, דהא קדוש מכח אמו, ומכל מקום לא חשיב דחוי מעיקרו, כיון דהוא עצמו ראוי להקרבה, ואשמועינן ר' יוחנן דקדושת דמים הוא דחוי. ודבריהם בעו הסבר, דאמאי לא חשיב דחוי מעיקרא הא בתחילת הקדישו היתה הנקבה דחוויה מפסח. וביאר **באילת השחר** (שם) דלענין חלות דחוי מעיקרא בעינן שהולד יהיה בו דחוי בעצמו, והכא כיון שראוי להקרבה ולא היה בו דחוי בגופו, אמנם לענין דין דחוי בדמים ילפינן שפיר, דכיון דאתי מקדושת אימו דקדושתה קדושת דמים, אם לא שייך דחוי באימו הא לא אתי מקדושה דחוויה ושפיר ראוי להקרבה.

צא **שם**, [מדבריהם מבואר דקדושת דמים בעלמא לא שייך דחוי, דאי לאו הכי מאי קשיא להו דמדיש דחוי בדמים שמעינן דדיחוי מעיקרא הוא דחוי, הא יש לומר דמיירי בקדושת דמים ממש, ולא נדחה מעיקרא, ואזלי לשיטתם **בתמורה** (כו:): **ד"ה ש"מ**, וכמו שהוכיח הגרי"ז (הובא לעיל אות ?) דבקדושת דמים ממש לא שייך דחוי.

צב **בא"ד**, ואור"י דמשכחת ליה דחוי מעיקרו וכו'. צריך ביאור, הא הבהמה היתה ראויה להקרבה משעה שהוקדשה ולמה הוא דחוי מעיקרא. וביאר **בהגהת הגרא"ז לספר מקדש דוד** (סימן ל"ג סק"ב במהדורה החדשה), דהדם דחוי מעיקרו מקבלה ולא נראה מעיקרו להרצאת דם.

צג **רש"י ד"ה אלא דמת**, ובמת יום או יומיים וכו'. הקשה **רבינו עקיבא איגר** (בחדושיו) האיך סלקא דעתיה לאוקמי במת יום או

גם לשלמים כיון שעיקר הקדשתו הוא לפסח דהוי לפני הפסח וממילא חל בו דיחוי.]]

פב **משנה ויפלו דמיו לנדבה לשלמים**. כתב **הרש"ש דהרמב"ם** לא גרס "לשלמים" אלא ויפלו דמיו לנדבה, משמע דסבירא ליה, דהדמים לא קדשו לקרבן, משום דחל עליהם תורת דיחוי מלהקריב מהם שלמים כדינם, אלא יפלו לנדבת קיץ המזבח.

פג **תוס' ד"ה ויביא. ואור"י דלא מבעיא מקדיש וכו'. הקובץ שיעורים** (קידושין אות עא) ביאר, דאין זו קדושת דמים, אלא קדושת הגוף דחוויה מהקרבה שאינה עומדת אלא לדמיה, וקדושת הגוף בעיא מום. וכן כתב **הגרי"ז**. (הובא באות פה)

דף צ"ח ע"א

פד **גמ', וש"מ דחוי מעיקרא הוי דחוי**. כתב **הגרי"ז** (סטנסיל, זבחים יב.). דדין דחוי מעיקרא חלוק ביסודו מנראה ונדחה, דנראה ונדחה היינו שנדחה בפועל מהקרבה, ודיחוי מעיקרא הוי חלות דחוי בעצם הקדושה דהוי קדושה דחוויה. ולפי זה מבאר דברי **התוס' (שם) בד"ה אי דאפרשיה**, שכתבו, דמחוסר כיפורים שהפריש קרבן קודם זמנו לא הוי דחוי מעיקרא, דדיחוי מעיקרא היינו דוקא כשהקרבן עצמו דחוי מהקרבה, דהקדושה שחלה דחוויה היא, אבל הכא שהדחיה מחמת שהגברא אינו ראוי להקריב, לא חל דיחוי. אבל בנראה ונדחה לא אכפת לן שהדיחוי הוא רק מחמת הגברא, דסגי במה שנדחה בפועל מהקרבה.

פה **גמ', ושמע מינה יש דחוי בדמים**. כתב **הגרי"ז** (הובא באות הקודמת) דאין כוונת הגמ' כאן לדמים ממש, דהא וודאי הוי קדושת הגוף דהא בעינן שתרעה עד שתסתאב, ואי אפשר לפדותה בלא מום. אלא הוי קדושה שאין בה דין הקרבה, ואף דמעיקרא אין דינו להקריב, מכל מקום קדושת הגוף מיהא הוי. (ולענין קדושת דמים ממש האם יש בה דיחוי או לא, כתב שם דנחלקו **רש"י בריתות** (כח.). עם **תוס' תמורה** (כו:): **ד"ה ש"מ**).

פו **רש"י ד"ה ושמע וכו' בדמים. בסוה"ד**, לא אלימא למימר וכו' ותמיהא לי אמאי גרע ממותר הפסח שראוי לפסח. הקשה **המהרש"א** מה ענין מותר לכאן, הא על מותר לא חל דיחוי, (דבחצות היה ראוי להקרבה) אבל הכא מעיקרא חל דיחוי. וכתב שמצא גירסא ברש"י, דמבאר דיש דחוי בדמים, היינו שחל על הדמים דיחוי מפסח, שאפילו קודם פסח נדחו הדמים מלהביא מהן פסח. ודלא **כהתוס' (צז:): ד"ה המפריש**. ועל כן שפיר הקשה רש"י, הא חזינן שמותר הפסח גופיה קרב לפסח אי בעי ליה.

פז **תוס' ד"ה שמע מינה דיחוי וכו'**. תימה לר"י וכו' ועוד דשאני התם דמעיקרא אפשר למעוטי בתקנתא. בסוכה (שם) נסתפקה הגמ' גם בנקטם ראשו מערב יום טוב ועלתה בו תמרה ביום טוב, אי הווי דחוי או לא. **והתוס' (שם) ד"ה נקטם הקשו גם מהא**, ועל הא לא מהני התירוץ דבידו לתקנו, אלא הא דחילקו בין קדשים למצוות. נויש לבאר סברתם, דבקדשים כיון שחל על הבהמה שם

אומדנא לא מהני בכל דוכתא משום דברים שלב. ואם כן באמת אמאי לא מהני. ואפשר לבאר דלהרמב"ם לשליחות בעינן מינוי מפורש, ואף באומדנא דמוכח אי אפשר למנות שליח. ובשיעורי הגר"ש רוזובסקי (ב"מ, חלק ח', סימן י"ד) ביאר דברי הריטב"א (בב"מ כב:), דיש ב' סוגי מינוי שליחות, א. שליחות לקנינים, שזו מסירת כחו לשליח, ב. שליחות לעשות מעשה שיתייחס למשלח, ולשליחות מעשה בעינן ציווי מפורש ולא סגי ברמז. והכא בשחיטה וודאי הוי שליחות מעשה, ומבוארים דברי הרמב"ם.

ק) מתני', ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהם יוצאין לבית השריפה. מדקדק בהגהות רבי אלעזר משה הורוויץ, דהכא לא כתבו "או ששחטו שניהן כאחד" דיצאו שניהם לבית השריפה, דנראה דהוי כמפריש ב' קרבנות לאחריות, משום דאמרינן במעילה (זו). דבשחט בבת אחת זורק איזה מהן שירצה. קא) במתני', או ששחטו שניהם כאחד. כתב המהרש"א דאין פירושו ששחטו ממש בבת אחת דאם כן לא יחול אף אחד מהם, ויהיו חייבים בפסח שני, דהא אין נמנין על שני פסחים כאחד ולא חל שום מינוי, וכן מבואר ברש"י סד"ה זה בא אצל זה. אלא נשחטו כמעט כאחד דאי אפשר לצמצם, ולכן אין אנו יודעים מי נשחט קודם.

קב) רש"י, ד"ה אם שלו נשחט ראשון. ושלחם ישרף דפסח בלא בעלים הוא. הקשה הרש"ש הא כיון שיצאו בשלו הוי שלחם מותר הפסח, דלמאן דלא בעי עקירה, הוי שלמים ששחטן לשם פסח דכשר לרבי יהושע לעיל (סב:), ואם כן אמאי ישרף, ותירץ על פי התוס' לעיל (דף פט. ד"ה ונטרחו) דהיכא דאיכא איניש דצריך ליה לכולי עלמא בעי עקירה.

קג) תוס' ד"ה ופטורין מלעשות וכו'. לא דמי וכו'. הקרני ראם (על המהרש"א) מבאר החילוק, דהתם כיון ששכח מה אמר לו האדון, קלקל השליחות, ואומר לו האדון לתקוני שדרתיך, ובטלה השליחות, ואם כן לא נשחט עליו הפסח כלל, מה שאין כן הכא לא שייך האי טעמא. אמנם רש"י לעיל (פח:) בד"ה חייבין כתב, שטעם הפסול לפי שבשעת הזריקה לא ידעין מי המנויין, לא לאכילת בשר איזודריק. והשפת אמת (לעיל דף פח:) תירץ, דהתם צריך לעשות פסח שני, משום שאין שום אדם יכול לאכול מקרבן זה, והוי זריקה שלא לאכילה דלאו שמה זריקה. אבל אי היה אדם אחד יכול לאכול מהקרבן, היתה חלה הקרבנות והיה מועיל גם למי שאינו יכול לאכול, כיון שאינו יכול לאכול רק מחמת ספק, ולא חשיב "לאו בר אכילה" שאינו יוצא בקרבן פסח. ולפי זה במתני' בשנשחט שלו קודם, כיון שהזריקה נעשתה לאכילה דהא הוא וודאי אוכל משלו, שפיר נזרק הדם, ומהניא גם לאלו שלא אוכלין. ואמנם אם נשחט שלהם קודם אין אדם יכול לאכול ממנו והוי קרבן פסול, וחייבים בפסח שני. אבל היכא דנסתפק להו איזה נשחט קודם, יש לפטרם מפסח שני.

קד) שם, התפארת ישראל (בפירקין הלכתא גבירתא ט') תירץ

יומיים קודם, דאם כן אמאי יביאנו שלמים רק בששה עשר, היה לו להביאו שלמים קודם פסח מיד כשנטהר. והניח בקושיא.

צד) [בסוה"ד, אלא סתמא דמלתא וכו', לכאורה אכתי קשיא, דנוקי שמת בערב פסח לאחר הקדשת פסחו ונקבר בו ביום, דהשתא תו לא חיישינן שיטמא לו (כיון שכבר נקבר) ושפיר שוחטים עליו. (י.צ.ב.)] ואפשר לומר שאוקימתא זו אינה מוסיפה על האוקימתא שמת אחר חצות ואדרבא באוקימתא דמת אחר חצות יש חידוש דאפילו הכי לא חיישינן שיביאו לבית הפסול כמו שכתב רש"י.

צה) רש"י ד"ה נתערב בבכורות. שמתן דמים וכו' ולא סמיכה ונסכים. הקשה הרש"ש הא אשם שנתערב בשלמים נמי סבירא ליה לרש"י (בעמוד ב') דיקרב שלמים, אף על פי שאשם אינו טעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, (חוץ מאשם מצורע דטעון נסכים) אלמא לא בעינן שיושוו בעבודה זו, ועיין בדבריו שהאריך.

צו) רש"י ד"ה ר"ש, אם כל וכו' ויקרב פסח לשם פסח. הקשו התוס' ביומא (כט:): ד"ה אלא הא פסח קרב לאחר התמיד, ואם כן יקריב גם הבכור אחר התמיד, ויעבור בעשה דהשלמה, ותירצו דשמא בפסח שני ליתא לדינא דקרב אחר התמיד, (עיין שם שהאריכו בזה) והכא מיירי בפסח שני. והרש"ש הקשה, לשמואל ולר' יוחנן לקמן (ק"ט): שאסרו לאכול דבר אחר הפסח, ניחוש שמא יאכל הבכור אחר הפסח, ותירץ, דשמא האי איסורא (דאין מפטירין אחר הפסח) הוי רק מדרבנן ויש לומר דהקילו לצורך שלא יפסל הקרבן.

דף צ"ח ע"ב

צז) גמ', ר"ש לטעמיה וכו'. כתב הפני משה (על הירושלמי בפירקין הלכה ח') דלכתחילה גם ר"ש מודה דאין מביאים קדשים לבית הפסול, והכא שרי משום דבני חבורה זריזין הם. נוקשה הא ר"ש מתיר נמי להקריב אשם שנתערב בשלמים כתורת אשם, והתם ליכא בני חבורה דלא מיירי בפסח אלא בשלמים. (י.צ.ב.)

צח) גמ', אמר רבא נמתין לו עד שיוממו ויביא בהמה שמינה וכו'. הרש"ש מדקדק מלשון רבא, דאינו מחלל על דמים, אלא על בהמה, וכן לשון הרמב"ם, (פ"ד מקרבן פסח ה"ח) אמנם רש"י בד"ה ונימא כתב, שמביא מעות. וצריך ביאור למה שינה מלשון הגמ'.

צט) מתני', לא אמר להן ולא אמרו לו אין אחראין זה לזה. כתב הרמב"ם (פ"ג מקרבן פסח ה"ו) דאף על פי שהיו שם רמזות ודברים שאומדין בהם הדעת שנתכוונו לשחוט זה על זה לא מהני, וביאר הכסף משנה דסבירא ליה, דאי לאו הכי, מאי קא משמע לן מתניתין, פשיטא. ומבואר דהרמזות היו בדרגה של אומדנא דמוכח, דאי לאו הכי אכתי ליכא חידוש במתני', הא

הדרגת היוזמי

מסכת פסחים דף צח – דף צט

כב תשרי – כג תשרי התשע"ג

דף צ"ט ע"ב

א) **במתני'**, לא יאכל אדם עד שתחשך. הרמב"ם בפירוש המשניות פירש שלא יאכל הרבה משאר המאכלים. דהיינו פירות וירקות, כמבואר ברמב"ם (חמץ ומצה פ"ו הי"ב) שאסור למלא כרסו מפירות וירקות. והתוס' בד"ה סמוך הביאו מלקמן (קז): דמיני תרגימא מותר, ופירשו, דמתניתין איירי במצה עשירה.

ב) **במתני'**, ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין. כתב הרשב"ם ד"ה ולא יפחתו, דהטעם לד' כוסות של יין הוא כנגד ד' לשונות של גאולה, והר"ן כתב ב' טעמים נוספים, א'. כיון שיש לו לומר ד' ברכות, תיקנו ד' כוסות שתהא כל אחת על כוס אחד. ב'. כנגד ארבע כוסות התרעלה שעתיד הקב"ה להשקות את הגויים. וכתב דנראה שלפיכך נהגו לומר על כוס רביעית שפוך חמתך על הגויים. ולכאורה אנו נוהגין לאומרו לפני מזיגת כוס רביעי. אמנם יש שנהגו למוזג כוס רביעי קודם. ועוד י"ל דיש שנהגו להשתמש ביין של כוסו של אליהו לכוס רביעי שפיר הווי על אותו כוס].

ג) **במתני'**, אפילו עני שבישראל, לא יאכל עד שיסב. בערוך השולחן (סימן תע"ב ס"ד) מוכיח מדברי המשנה - דאפילו עני בעי הסיבה אף שאין דרכו בכך, דלא כדעת הראב"ה (הובא ברמ"א סימן תע"ב ס"ד) שבזמן הזה אין צריך להסב כי אין רגילים לכך ואין זה דרך חירות. נויש לחלק, דוודאי בזמן שהיו רגילים להסב, אף עני חייב כיון דסוף סוף הסיבה היא פעולה של חירות, מה שאין כן בזמן הזה ששום אדם אינו מסב, אין כאן פעולה של חירות כלל. (י.צ.ב.)

ד) **רש"י**, ד"ה ערב פסחים וכו', קודם למנחה מעט. בפרי מגדים (רל"ב סק"א במשבצות זהב) מדייק מרש"י דסמוך למנחה לא הווי חצי שעה לפני המנחה, אלא זמן כל שהוא, ולכאורה ממה שכתב הרשב"ם גם לשון מעט וגם חצי שעה לא נראה כדיוק זה, דמבואר דהלשון מעט אינו מוכיח שהכוונה פחות מחצי שעה.

ה) **רשב"ם**, ד"ה לא יאכל אדם כו', כדי וכו' משום הידור מצוה. הקשה הרש"ש הא לקמן (קז): איתא בגמ', דהטעם משום אכילה גסה, ופירש הרשב"ם (שם) בד"ה או דילמא, דאכילה גסה לאו שמייה אכילה. ותירץ, דמה שכתב דטעמא דאכילה גסה לאו שמה אכילה היינו דוקא גבי אכילת פסח, אבל גבי אכילת מצה כתב שם, דבאכילה מועטת שאוכל לפנייה נעשית אכילתה לאכילה גסה, ואם כן אין הכוונה שנעשית אכילה גסה דלא שמה אכילה, אלא אכילה בלא תיאבון, ונמצא שאין סתירה בדבריו. אמנם תוס' (שם) בד"ה דילמא פירשו, דאכילה גסה דמצה היינו דלאו שמה אכילה.

ו) **רשב"ם**, ד"ה ואפילו וכו', בלילי וכו' במיטה ועל השולחן. כתב בשולחן ערוך (תע"ב ס"ב) שצריך לסדר שולחנו בכלים נאים, וביאר הגר"א (שם) משום דרך חירות. וכתב הגר"ח (סטנסיל ל"ג) דמקורו מהרשב"ם הכא, שדין הסבה הוא על השולחן, ואם כן

בשם גאון אחד דלא דמי, דהתם דשכח מה אמר לו רבו הזריקה פסולה, משום דהספק אינו יכול להתברר, אבל הכא דאינם יודעים מה נשחט קודם לאו זריקת ספק היא, דאם היו עומדים שם ורואים היו יודעים איזה נזרק קודם, ומה שבפועל לא הלכו לראות מה נשחט קודם לא משוי ליה לזריקת ספק. [אמנם לפי זה קשה הא בשחטו שניהם כאחד פטורין נמי מפסח שני, ואפילו לפי מה שפירש המהרש"א (שהובא באות קא) דנשחטו בזה אחר זה בצמצום, מכל מקום כיון שאי אפשר לצמצם אי אפשר לדעת מי קדם. (י.פ.).]

קה) **שם**, בעיקר קושית התוס', הנה בירושלמי כאן מבואר, דמתניתין כמאן דאמר דלא בעינן שיהיה ראוי לאכילה, דאכילה לא מעכבא. והא דלעיל (פח): היינו כמאן דאמר אכילה מעכבא, והקרוב אינו מועיל דהוי זריקה שלא נראה לאכילה. ולפי זה קושית התוס' מעיקרא ליתא. אמנם הרמב"ם (פ"ג מקרבן פסח ה"ו וה"ט) פסק את שניהם לדינא, ודלא כהירושלמי.

קו) **מתני'**, אמר להם ואמרו לו שניהם יצאו לבית השריפה. הכא לא אמרה המשנה "ופטורים מלעשות פסח שני", ומבאר השפת אמת (לעיל פח): על פי דרכו (לעיל אות קג) דהכא כיון שאין שום פסח משניהם נאכל לשום אדם בעולם, הוי חיסרון בזריקה דאינה זריקה המתרת לאכילה ולא חל הקרבן. אמנם הביא שהרמב"ם (פ"ד מקרבן פסח ה"ו) כתב, דבכהאי גוונא נמי פטורים מפסח שני.

דף צ"ט ע"א

קז) **גמ'**, מכאן אמרו חכמים יפה שתיקה לחכמים וק"ו לטיפשים. כתב התוספות יום טוב במשנתנו דמכאן הוכיח הרמב"ם (הובא לעיל אות קו) דלא מהני רמיוזות ובעי שיאמר לו במפורש, דאם היו מועילות הא אף דרמו עדיין שתק, ואם כן מה תועיל שתיקתו, ועל כרחך דברמיוזה לא סגי.

קח) **גמ'**, גם אויל מחריש חכם יחשב. בירושלמי מסיים, ואין צריך לומר חכם מחריש. וכן הוא בתוספתא. ובמסכת דרך ארץ זוטא פ"ז, מחק הגר"א תוספת זו. וכתב היפה עיניים, שטעמו דסותר למה שכתוב מקודם יפה שתיקה לחכמים וק"ו לטיפשים, דמשמע דלטיפשים יפה טפי.

קט) **רש"י** ד"ה דלא כר"י. ורישא דקתני דבעינן וכו'. הרש"ש גרס "דבעינן שיוחלקו מכל חבורה לכל פסח". ופירש, דרש"י הוסיף על פירושו במתניתין דלא תקשי דאי רבי יוסי היא, היה אפשר בתקנה יותר קלה, שיחלקו מחבורה אחת ד' אנשים לחבורות האחרות, והוא יתנה עם החבורה שבא אצלם, וזה שנשאר יחידי יתנה אם שלי הוא טוב ואם לאו ידי משוכות משלי ואני נמנה על זה, ואותן הד' חבורות יתנו לאחר מכן.

פרק ערבי פסחים

הדרגת היוזמי

מסכת פסחים דף צט - דף ק

כג תשרי - כד תשרי התשע"ג

בשתיית ד' כוסות את בני ביתו. מוכיח הגרי"ז (פ"ז מקרבן פסח ה"ט) **בשם הגר"ח**, דד' כוסות אינו דין שתיה, אלא דין אמירה על הכוס, הלכך יכול להוציא בני ביתו כיון שהוא אומר על הכוס והם שומעים ממנו, ונמצא שקיימו תקנת ד' כוסות. והחזון איש (סימן כט סק"ג) הוכיח מדברי התוס', דדין שומע כעונה לאו היינו שהשמיעה עצמה חשיבא מין ממיני הדיבור, דהא השמיעה לא היתה על הכוס, דרק המברך החזיק כוס, אלא הגדר הוא שהשמיעה היא הצטרפות למה שאומר המוציא, וכיון שהמוציא מברך על הכוס, הווי כאילו בירך השומע על הכוס.

(ג) **גמ'**, אבל בערב הפסח משום חיובא דמצה מודה. וברשב"ם שלא תהא נאכלת על השובע וכו', הקשה רבינו דוד אי מהאי טעמא, בשבת נמי איכא האי חששא שישבע ולא יוכל לקיים מצות שלש סעודות. והוסיף בחידושי הר"ן דמצות סעודה בשבת מדאורייתא, מדכתיב וקראת לשבת עונג. ותירץ, דבמצה יש לו חיוב לאכול מצה בכל גווני, אבל בשבת אם אינו נהנה באכילתו אינו מצווה כלל לאכול דשבת לעונג ניתנה, ואם כן לא איכפת לן אי אכל קודם זמן חיובו וגורם שיהיה מעונג ולא יחול עליו חיוב אכילה. [משמע מדבריו דכשהגיע זמן החיוב ר' יוסי נמי מודה דאסור לאכול, ועיין להלן אות לח] והתוס' רי"ד תירץ, דלא מצינו באכילה בשבת מצוה מפורשת כמו באכילת מצה, דכתיב בערב תאכלו מצות.

(יד) **שם**. הרא"ש (סוכה פרק ב' סימן טו) מביא שהירושלמי נסתפק לגבי אכילה בסוכה בלילה הראשון של חג, האם ילפינן מהיקשא דט"ו ט"ז מפסח שיצטרכו כזית ויצטרכו לאכול לתיאבון.

(טו) **תוס' ד"ה מן המנחה**. השתא ס"ד דלאו דווקא. המהרש"א מעיר אמאי נקטו התוס' לשון "סלקא דעתין" הא למסקנא הכי איתא דסמוך למנחה אסור ולא רק במנחה.

דף ק' ע"א

(טז) **גמ'**, ולרב הונא מי ניחא וכו'. ביאר בהגהות רבי אלעזר משה הורוויץ, דוודאי אין זו קושיא מר' יוחנן על רב הונא, אלא, דכשם שתירוצ' רב הונא לא אתי שפיר לר' יוחנן, הוא הדין תרוצו של רב פפא שמחלק בין המנחה לסמוך למנחה, לא אתי שפיר אליבא דרב פנחס בריה דרב אמי, ואין להקשות מדבריו על תירוצו.

(יז) **תוס' ד"ה מכלל**. ודייק וכו', עיין בגיליון הש"ס לרבינו עקיבא איגור, והרש"ש תמה שלא הרגיש שכבר קדמו הרא"ש בקושיא זו והמהרש"א הביאו, ותירץ הרש"ש, דבהתחיל בהיתר פשיטא דלכולי עלמא אינו פוסק אפילו במילי דאורייתא, וכדמוכח בר"ן בשבת בסוגיא דלא ישב (דף ט:), ולומר דאמר דאין מפסיקין אף שהתחיל משחשיכה אי אפשר, דהא בהא גם ר' יוסי מודה שמפסיקין, ומדאצטריך למפסק לר' יוסי דאין מפסיקין, היינו

חזינן דהשולחן הוא חלק מצורת ההסבה, ולפי זה חידש הגר"א שיופי השולחן הוי דרך חירות, דכיון דחזינן בדברי הרשב"ם שההסיבה מיחשבא טפי כשמיסב על השולחן, ואם השולחן נאה יותר הוי דרך חירות טפי.

(ז) **רשב"ם**, ד"ה ולא יפחתו לו. שצריך שיחזור בכל כחו אחריו. **בביאור הלכה** (סימן תרנ"ו ד"ה אפילו) מביא שהאליהו רבה כתב (בסימן כ"ה) שאין צריך לחזור על הפתחים בשביל קיום מצוות תפילין, והקשה הביאור הלכה, מאי שנא מד' כוסות, דמבואר שצריך לחזור על הפתחים, [נדכך פירוש דברי הרשב"ם אלן]. ואין לתרץ דהכא משום פרסומי ניסא חמיר טפי, דהא אף לנר שבת צריך לחזור על הפתחים כמבואר בשולחן ערוך (סימן רס"ג ס"ב). והנה מקורו של האליהו רבה מהירושלמי (פ"א דפאה) שכתב שאין צריך לחזור על הפתחים בשביל עשיית סוכה, והביאור הלכה דחה דבריו וכתב שהירושלמי מייירי דוקא לגבי מצוות עשיית סוכה, (ולשיטתו, דעשיית הסוכה הוי מצוה) משום דהוי מצוה של הכשר, אבל בשביל עצם המצוה כגון ישיבת סוכה, או הנחת תפילין חייב בכל המצוות לחזור על הפתחים. (ועיין שם בסוה"ד שנראה דלא ברירא ליה הך לדינא, אבל על כל פנים חייב לטרוח ולהשתדל לשאול תפילין וכדומה).

(ח) **רשב"ם ד"ה ואפילו**, הוא וכו' ימכור את מלבושו וכו'. **במגיד משנה** (פ"ד מחנוכה הי"ב) מבואר דטעם הדבר משום פרסומי ניסא, ויליף מהכא לנר חנוכה דהתם נמי בעי למכור כסותו, אבל בשאר המצוות ליתא להאי דינא.

(ט) **תוס' ד"ה לא יאכל**. וי"ל דאיירי במצה עשירה. כתב המהרש"א דהוא הדין דהוה מצי לאוקמא בבציקות של נכרים דאין יוצא בהם ידי חובה, אמנם כתב דיש לחלק, דשמא בציקות של נכרים אסור כיון דיש להם טעם מצה, ולא דמו למצה עשירה. והתוס' רי"ד כתב דשרי לאכול בציקות של נכרים בערב פסח.

(י) **תוס' ד"ה סמוך למנחה וכו'**. וא"ת והא אמר וכו'. עיין מגן אברהם (תע"א ס"ק ד') שחילק בין אותה סעודה לסעודה אחרת, דבאותה סעודה לא נסתם האי צטומכא, אבל כשמפסיק בינתיים נסתמה האי צטומכא, ולכן בשתי סעודות אסור ובסעודה אחת מותר.

(יא) **תוס' ד"ה עד שתחשך**. וטעמא משום דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה. **בקובץ שיעורים** (אות ריב) ביאר דבריהם דתוספת יום טוב לא הוי לילה. ודייק מדבריהם דאי לאו קרא דבעינן לילה, הוי מהני תוספת גם לאכילת פסח מצה ומרור, ומוכח מזה דתוספת מהני לא רק לענין קדושת היום, אלא גם לענין מצות היום. והקשה מכתובות (מז). דכתבו שם התוספות ד"ה **דמסר ליה**, דבתוספת יום טוב ליכא מצות ושמחת בחגך, ומאי שנא מצות מצה ממצוות שמחה.

(יב) **תוס' ד"ה לא יפחתו**. ממה שדנו התוס' שאפשר להוציא

והרמב"ן במלחמות (שם) תירץ קושית הבעל המאור, דמצינו כזאת, באחד שהסיח דעתו מלאכול וחזר בו ורוצה לאכול שנית, דצריך לברך שוב ברכה ראשונה אף על פי שלא בירך ברכת המזון, והכא נמי כיון שהוצרך להפסיק מסעודתו ולקדש ובלאו הכי אסור לו להמשיך לאכול, הוי הפסק בסעודה ובעי לברך שנית.

דף ק' ע"ב

(ג) גמ', כך מפסיקין להבדלה, מאי מפסיקין לאו לעקירת שולחן. התוס' שבמרדכי מבאר דהמקשה, סבר דלענין הבדלה אין שום טעם שיועיל פריסת מפה, דפריסת מפה מהני רק לענין כי היכי דתיתי סעודה ביקרא דשבתא, ובהבדלה לא שייך זה, ועל כרחק דהיינו עקירת שולחן, ואם כן הוא הדין לענין קידוש בעינן עקירת שולחן. ותירצה הגמ' דהא כדאיתא והא כדאיתא.

(כד) רשב"ם ד"ה כאן קודם תשעה. ומשהתחילו בהיתר אוכלין עד שתחשך אפילו לרבי יהודה. ביאר המהרש"א דהוקשה לרשב"ם דקודם תשעה ליכא חידוש דמתחילין, אטו לא יתחיל מעלות השחר. לזה ביאר דכוונת הברייתא לאשמועינן דמשהתחיל בהיתר אין מפסיק, אפילו לאחר ט' עד שחשכה. והתוס' שבמרדכי תירץ, דסלקא דעתין דאסור להתחיל סעודתו סמוך לסוף שעה תשיעית כיון שיודע וודאי שימשיך בזמן האיסור, קא משמע לן דשרי.

(כה) תוס' ד"ה שאין. בסוה"ד, ויש מפרש זכר למן וכו'. הרא"ש (סימן ג') כתב בשם הירושלמי, שהוא משום שלא יראה הפת בושתו שמקדשים על היין ולא עליו. ונפקא מינה בין הטעמים מבואר במשנה ברורה (רע"א סקמ"א) עד מתי צריך לכסות הפת, דלטעם דזכר למן, ראוי לכסות עד אחר ברכת המוציא, ולטעם שכתב הרא"ש אפשר לגלות אחרי הקידוש. והמגן אברהם, (סימן רע"א, כ') כתב נפקא מינה, בין הטעם של דכי היכי דתיתי וכו' לטעם של הרא"ש, דלהטעם של הרא"ש יכול לגלות הפת אחרי ברכת היין, ולהטעם דכי היכי דתיתי סעודה ביקרא דשבתא, יכול לגלות הפת רק בגמר הקידוש. והמשנה ברורה (ס"ק מ"א) כתב עוד נפקא מינה, במקדש על הפת, דלהטעם שלא יראה הפת בושתו אין צריך לכסות, ולהטעם של כי היכי דתיתי סעודה וכו' צריך לכסות.

(כו) תוס' ד"ה ידי קידוש. עיין ר"ן (דף כ. מדפי הרי"ף) שלא מחלק בין בית לבית לבין חדר לחדר, וכתב דהירושלמי פליג אגמ' דידן.

(כז) בא"ד. על מה שהביאו התוס' מהירושלמי דלא פליגי, דרב מיירי כשהיה בדעתו מחדר לחדר, ושמואל מיירי כשלא היה בדעתו, הקשה המהרש"א, דהא בשמעתין מוכח דסבירא ליה לרב דאפילו שינה מקומו מבית לבית יצא ידי קידוש, דאין צריך כלל קידוש במקום סעודה, ואם כן אמאי נקט רב באופן ששינה

בערב פסח דאסור להתחיל בו לר' יוסי, דאף על פי כן אם התחיל אין מפסיק משחשיכה.

(יח) בא"ד, והתם סתמא קתני וקידש בין שבת ובין פסח. דבריהם צרכים ביאור דסוף סוף מברייתא דהכא ליכא ראייה. ומבאר בהגהות רבי אלעזר משה הורוויץ דכוונתם להוכיח כתירוץ רבינו יחיאל, שיש ראייה מהברייתא דר' יוסי פליג נמי בערב הפסח, דאי נימא כהתוס' דמייתי דכי היכי דפליגי בהפסקה דשבת הכי נמי פליגי בהפסקה דפסח דהכי קים ליה, למא לא הביאו כאן הברייתא ההיא, שמשמע ממנה דפליגי נמי בפסח.

(יט) גמ', לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' יוסי. הרשב"ם בד"ה אמר לו רשב"ג כתב דמסקנא דשמעתין, דנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי בתרתי, א. אי שרי להתחיל בסעודה בערב שבת מן המנחה ולמעלה, ולכו"ע אין מפסיקין. ב. האם בערב פסח צריך להפסיק אם התחיל בהיתר. אבל להתחיל אחר ט' שעות לכולי עלמא אסור. וכתב הרי"ף דהלכה כר' יוסי, ובערבי שבתות ויום טוב היכא דאתחיל מקמי ט' שעות ונמשך בסעודתו עד שחשיכה אין צריך להפסיק. והקשה הרא"ש, (סימן א') אמאי כתב הרי"ף אם התחיל קודם ט' שעות, הא בערבי שבתות וימים טובים מותר להתחיל אף אחר ט' שעות. ותירץ הרי"ן (דף י"ט: מדפי הרי"ף) דהרי"ף נקט כן, משום ערב פסח דהוא בכלל יום טוב. העולה מדבריו דלדעת הרי"ף אם התחיל בערב פסח באיסור צריך להפסיק גם לפי ר' יוסי. וכשיטת התוס' ד"ה אין מפסיקין. אמנם הרמב"ן במלחמות (דף יט: מדפי הרי"ף) כתב, דאף אם עבר והתחיל לאחר ט' שעות בערב פסח אינו צריך להפסיק לר' יוסי.

(כ) רשב"ם, ד"ה אמר לו רשב"ג. ומיהו לענין הפסקה אין הלכה כר' יוסי וכו'. כתב הרא"ש (שם) דהרי"ף לא סבירא ליה לחלק וגם בערב פסח פסיק כר' דאין צריך להפסיק. וטעמו, דבשלמא לענין התחלה שייך לחלק בין ערב פסח לערב שבת דבערב פסח דבעי לאכול מצה לתאבון, אבל הפסקה אין טעמה משום הא אלא משום כבוד השבת ויום טוב, ובזה אין לחלק בין שבת לפסח.

(כא) בא"ד, דר' יוסי אפילו להתחיל ולאכול אחר ט' שרי בהדיא לקמן בשמעתין. המהרש"א העיר דלא היה צריך להוכיח מלקמן, דזו שיטת ר' יוסי בכולי סוגיין. וכתב דאפשר דלקמן הוא מפורש טפי.

(כב) גמ', פורס מפה ומקדש. דהיינו שצריך להפסיק ולקדש, שלא התירו לו לאכול לפני קידוש כר' יוסי. וכתב הרי"ף (דף יט: וז"ל, ואחר כך שרי המוציא וגמר לסעודתיה ומברך ברכת המזון. והקשה עליו הבעל המאור (שם) דאם כן יצטרך גם כן לברך ברכת המזון על מה שאכל עד השתא, דלא מצינו ברכת המזון אחת לשתי ברכות של המוציא, ואם כן זו דעת ר' יהודה דמצריך עקירת שולחן דהיינו הפסק של ברכת המזון, ומה שינה שמואל, ועל כרחק מוכח, שאין צריך לא ברכת המזון ולא המוציא.

בזמן הזה שאין אורחים שאוכלים בבי כנישתא, לא בטלה התקנה ומקדשים בבית כנסת, ויתן לקטן לטעום היין, ואף על פי שאין הקטן יוצא ידי חובה בקידוש זה דהא אין קידוש אלא במקום סעודה, מכל מקום כיון שלא חייב במצוות מותר לו לשתות מן היין. ואף דאסור להאכיל לקטן דברים האסורים, כתב **המגן אברהם** (שם ס"ק א') דהכא שרי, דאיסור ספיה דוקא באיסור לאו ולא באיסור עשה. ואפילו להא דקיימא לן דאסור להאכיל לקטן אפילו דברים האסורים מדרבנן, הכא שרי, משום דיש אומרים שאפילו גדול יוצא בקידוש זה. ולפי מה שהובא לעיל מהשר מקוצי דלענין שתיה אין איסור שתיה שלא במקום סעודה אין כאן קושיא כלל. אמנם נראה שאין כוונת השר מקוצי שאין איסור שתיה לפני קידוש אלא דהיכא שמוציא אחרים בקידוש אז שרי ליה לשתות היין של הקדוש הזה, אבל היכא שאין קידוש כלל וודאי אסור ליה לשתות.

לב) התוס' שבמרדכי מביא בשם **רב ניסים גאון** ליישב מנהג הקדוש בבית הכנסת, דכיון דבשעת קידוש דעתם לאכול במקום אחר, הוי כקידוש במקום סעודה. ומביא **מירושלמי** (ברכות פ"ו) דשמואל מודה דשרי למיעבד הכי. והקשו עליו, הא תלמוד דידן פליג, דהא מקשה לשמואל למה לי לקדוש בבי כנישתא, ומאי קושיא, נימא דדעתם לאכול בביתם, ותירץ, דלא פליג, דהירושלמי מיירי במחדר לחדר והבבלי מיירי במבית לבית, דעל ב' בתים לא מהני דעתו, ועל שני חדרים מהני, וכשיטת **התוס' לעיל** (ק): ד"ה **ידי קידוש**.

לג) תוס' ד"ה דאכלו ושתו וכו'. וא"ת והא אמרינן וכו'. הבית יוסף (סימן קנ"א) מביא בשם **הרמב"ן** שתירץ, דכיון דהוה אורחים עניים ואין מקום אחר להכניסם, הוי צורך מצוה ושרי להשתמש בבית הכנסת של בבל, דעל תנאי הם עשוין. אמנם דעת **התוס'** דלא מהני תנאי בישובן. **והמשנה ברורה** (סימן קנ"א ס"ק ה') הביא את ב' השיטות, וסיים דנראה דבמקום הדחוק אין להחמיר בזה.

לד) תוס' ד"ה אבל ממקום למקום. ומשמע שהשווה דין קידוש במקום סעודה, לדין שינוי מקום לענין ברכה ראשונה. והנה אם בירך ברכה ראשונה וטעם ויצא לחוץ וחזר מיד, צריך לחזור ולברך, משום שינוי מקום, ולענין קידוש נחלקו הפוסקים אי בעי לחזור ולקדש, **והביאור הלכה** (רע"ג ד"ה לאלתר) אחר שהביא השיטות כתב, שאין להוכיח מדברי **התוס'** שצריך לחזור ולקדש דומיא דשינוי מקום בברכה, דרק לענין מה נחשב מקום אחר יש להשוותם, אבל לענין אם חזר למקומו אין לדמות, דהטעם בשינוי מקום שצריך לחזור ולברך הוא משום היסח הדעת, ובקידוש וודאי לא היסח דעתו, ודמי לדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם דשינוי מקום לא הוי היסח הדעת. ועיין **בתוס' לקמן** (קו): ד"ה **מקדש**, שכתבו, דקידוש לא חשיב הפסק בין נטילת ידים לסעודה דלא הוי היסח הדעת.

רק מחדר לחדר, וסיים דיש ליישב. נאולי כוונתו דרב לא אמר להדיא ששינה מחדר לחדר אלא מבית לסוכה, וכוונת הירושלמי רק שאין להוכיח ממימרא דרב דהתם, דפליג אדשמואל, דאפשר לפרש דמיירי מחדר לחדר, אמנם לפי האמת דמבואר בשמעתי דרב מתיר גם מבית לבית, יש לפרש גם המימרא שאמר שם לגבי סוכה, דמיירי שהיה שינוי מקום מבית לבית. (י.צ.ב.)

דף קא ע"א

כח) גמ', אף ידי קידוש לא יצאו. כתבו **התוס'** שבמרדכי בשם **השר מקוצי**, להוכיח מסוגיין דאם עושה קידוש שלא במקום סעודה, להוציא אחרים שאצלם הווי מקום הסעודה, שרי ליה לשתות מן היין, דאין בשתיתו איסור שתיה לפני קידוש. דלשון הגמ' "אף ידי קידוש לא יצאו" משמע, דכל שכן שלא יצאו ידי יין, ואי תימא דאסור לשתות, אם כן הא לא שתו מן היין, ומה שייך לומר דלא יצאו. אלא על כרחך ששתו מן היין, וקא משמע לן שלא יצאו ידי יין משום שינוי מקום. ועיין **לקמן** (קו): **בתוס' ד"ה טעם**, דכתבו, דהטעם דאין בזה איסור שתיה קודם קידוש, משום דהוי כוס של ברכה. **והאליהו רבא** (רסט ס"ג) מביא בשם **הרשב"א** (בתשובה ח"א, שכ"ג) דשרי לשתות לפני קידוש שלא במקום סעודה, משום דקידוש שלא במקום סעודה מהני להתיר שתיה.

כט) גמ', כדי להוציא בנו ובני ביתו. מפרש **התוס'** שבמרדכי דהוא משום דקיימא לן דכל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא, דכל ישראל ערבים זה לזה. והקשה, האיך חוזר ומברך בביתו בורא פרי הגפן הא בברכת הנהנין קיימא לן דאין יכול להוציא אם אינו אוכל, ותירץ, דכיון שאי אפשר לקדש בלא ברכת בורא פרי הגפן יכול לברך להוציאם. ויש לבאר משום דכל הטעם שאי אפשר להוציא בברכת הנהנין, משום דלא ליתנהי ולא ליבריק, אבל הכא על כרחו מי שבא לצאת ידי קידוש חייב לברך וליהנות, ונמצא ששייך גם על זה ערבות. אמנם **במשנה ברורה** (רע"ג ס"ק י"ט) כתב הטעם, דכיון שחייב לברך בורא פרי הגפן בשביל הקידוש, אם כן עיקרו נתקן לא בשביל הנאתו אלא בשביל המצוה, והוי כמו שאר כל המצוות שיכול לברך לחבירו אף על פי שיצא. עוד כתב שם (ס"ק ט"ז) בשם האחרונים, דמותר למקדש להוציא בניו הקטנים אף על פי שהוא כבר יצא, ואינהו לא מחייבי במצוה, ולא שייך בהם ערבות, כיון שחייב לחנכם.

ל) גמ' שם. השפת אמת מפרש דבני ביתו היינו אשתו. ונדלא **כתוס' לעיל** (צט): ד"ה **לא יפחתו, וברכות** (כד). ד"ה **והתניא**, אמנם **רש"י בברכות** (שם) פירש דבני ביתו היינו אשתו. ומקשה על **הדגול מרובה** (סימן רע"א על **המגן אברהם** ס"ה) שנסתפק ביצא ידי חובתו בקידוש, אם יכול לקדש רק בשביל אשתו, דשמא אין ערבות על נשים, דבגמרא דידן מפורש דמקדש (לא) גמ', **לאפוקי אורחים ידי חובתן**. כתב **הטור** (סימן רס"ט) דאף

לעשות בלא נר, ותירצו, שיעשו ג' סעודות למחר. אמנם רש"י לעיל יג. ד"ה מוזן שתי סעודות כתב, דבערב פסח שחל בשבת, אין משיירין לסעודה שלישית, דכל ג' סעודות דשבת ערבית שחרית ומנחה, וערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה. ומבואר בדבריו דזמנים דערבית ושחרית ומנחה לסעודות בדוקא הם ולעיכובא. ואפשר דמכל מקום מודה רש"י דמדין השלמה אם לא אכל לערב, יכול לאכול בשחרית עוד סעודה, וכדמצינו גבי קידוש שאם לא קידש בלילה מקדש ביום, וצ"ע. (א.ג.) והמשנה ברורה (סימן רע"ד ס"ק ט') פסק כהמגן אברהם (שם) שכתב בשם הרא"ש כאן כדברי התוס', והוא בדיעבד דוקא, וכן פסק הרמ"א (בסימן רצ"א ס"א). אמנם הפרי מגדים באשל אברהם (סימן רע"ד) כתב ליישב קושיית התוס', על ידי שחילק בין סעודת שבת דהוא דרבנן, לקידוש דאורייתא, עיי"ש.]

מו גמ', איני והאמר אביי וכו', כקולי דרב לא הוה עביד וכו'. דהיינו דלקדש שלא במקום סעודה הוה קולא, והיא, דאין צריך לסעוד דוקא במקום שקידש. והקשה השפת אמת הא איכא נמי חומרא לרב, שאם קידש שלא במקום סעודה אסור לו לחזור ולקדש שנית דהוי ברכה לבטלה, ולשמואל שרי. ותירץ, דאין הכי נמי לא סבירא ליה לרבה כשמואל לגמרי אלא רק לחומרא, דהיינו דלכתחילה צריך לסעוד במקום שקידש, אבל בדיעבד אם עקר מקומו לא יחזור ויקדש דיש לנו להחמיר כרב. [והוא חידוש גדול, ובעיקר קושייתו י"ל דעצם הדבר הוא קולא שאין צריך לחזור ולקדש, ומה שיוצא מזה איסור ברכה לבטלה לא חשיב חומרא. (י.צ.ב.) ועוד יש להקשות בדבריו הא אי לא יקדש משום חומרא דרב הרי לא עשה כחומרא דשמואל דסמך על שקידש שלא במקום סעודה. ואף דאי יקדש הווי קולא לענין ברכה לבטלה אליבא דרב כיון דבעי לקדש שנית אליבא דשמואל אינו ברכה לבטלה.]

מא רשב"ם ד"ה אחד שינוי יין. בסוה"ד, על כל חבית וחבית שהיה פותח וכו'. כתב הטור (סימן קע"ד) בשם רבינו פרץ, דמייירי שתססה כל חבית בפני עצמה, ומשום הכי יש חילוק בטעמה והוי שינוי יין.

מב תוס' ד"ה שינוי יין אין צריך לברך. אבל הטוב והמטיב צריך לברך. כתב הר"ן (דף כ. מדפי הרי"ף) בשם הראב"ד, דבשינוי פת נמי צריך לברך, אבל בשם בעלי התוס' חילק, דדווקא ביין מברך על השינוי משום שאין דרך האנשים לשתות ב' מיני יין בסעודה, ואין דעתו על המין השני. מה שאין כן פת דרך האנשים לאכול ב' מינים, וכיון שדעתו מעיקרא על המין השני אין מברך על השינוי. ומבואר מדבריהם דאין מברך ברכת הטוב והמטיב אם מעיקרא היה דעתו על שני המינים. והלבוש (סימן קע"ה, א) כתב דאף בכהאי גונא מברך הטוב והמטיב, והמשנה ברורה (שם) סק"ד מביא דעת הלחם חמודות שאם יש לו בביתו לא יברך, אם דעתו על זה. ואם יש לו במרתף אף על פי שהיתה דעתו על זה

(לה) גמ', ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש. הקשה הצ"ח, למה הוצרך לנחות מאיגרא לארעא ולקדש במקום סעודתו, הא כתבו התוס' לעיל (ק:) ד"ה ידי קידוש, שאם דעתו מעיקרא לירד מאיגרא לארעא אחרי הקידוש, שרי לקדש באיגרא ולאכול בארעא, והכא כך היתה דעתו. וכתב דמוכח דאף דבדיעבד מועיל, לכתחילה בעי לקדש בחדר שסועד, ולא לסמוך על דעתו. והרבינו חננאל פירש דהגמ' הכא מייירי שקידש תחילה באיגרא, ואחר כך ירד לארעא וקידש שנית, ולפי זה יש לומר דאיירי בנמלך ולא היתה דעתו על זה מעיקרא. ומוכח שפירש דאיירי בנמלך דאל"ה אמאי קידש ב' פעמים.

לו גמ', ואיתעקרא ליה שרגא ועייל למניה וכו', קשה האיך עקר ממקומו קודם שסעד, הא גורם בזה שהקידוש שעשה בטל למפרע והוי ברכה לבטלה, ויתיישב על פי מה שכתב השפת אמת דלפי השר מקוצי (הובא לעיל אות כח) דמהני קידוש שלא במקום סעודה להתיר לו לשתות כוס הקידוש, וממילא לא הוי ברכה לבטלה. ועוד יש ליישב דמייירי דלא היה יכול להישאר באגרא והיה חייב לשנות מקומו.

לז גמ', דילמא אדאזילתו וכו' מתעקרא שרגא וכו'. הרא"ש (סימן ה') כתב שיש מוכיחים מכאן שאין קידוש אלא במקום נר, ומפרשים שאמר להם דילמא לא יהיה לכם נר ולא תוכלו לקדש שם במקום סעודתכם. והרא"ש דוחה, דכוונתו לומר להם שמא לא יהיה לכם נר ולא תסעדו בחשיכה, ואם כן לא תוכלו לקדש בלא סעודה.

לח תוס' ד"ה טעימו מידי, נראה דהיינו וכו'. הבית יוסף (סימן רע"ג) כתב דלכאורה יש להוכיח מדברי התוס' דאין קידוש אלא במקום סעודת פת ולא במיני תרגימא. ודחה ההוכחה דיש לומר דהתוס' אתו לפרש שיצאו בהאי טעימה ידי סעודת שבת כמו שסיימו דבריהם, ולא משום קידוש במקום סעודה אתינן עלה. [נומה שנדחקו התוס' לפרש שיצאו בזה ידי סעודה, יש לבאר על פי מה שכתב הדרכי משה (סימן רמ"ט) בשם האור זרוע שאסור לאכול מיני מזונות בשבת קודם הסעודה כדי שיאכל סעודת שבת לתיאבון. (וביאר המגן אברהם (סימן רמ"ט ססק"ו) דאפילו לדידן דקיימא לן כר' יוסי שמותר לקבוע סעודה בערב שבת מן המנחה ולמעלה, היינו דוקא משום שאין צריך קודם שבת לשמור שיאכל סעודת שבת לתיאבון, אבל כשנכנסה שבת גם ר' יוסי מודה שאסור לאכול, וכן משמע ברבינו דוד עיין לעיל אות יג) ועל כרחק שלא יכלו לאכול מיני תרגימא אלא פת. אמנם בספר מעשה רב (הובא בביאור הלכה רע"ג ס"ה ד"ה כתבו) כתב, שהגרי"א אף בבוקר לא היה מקדש אלא במקום סעודת פת ולא על מיני תרגימא.

לט גמ', ובקידושא דהכא לא נפקיתו, וברש"י בד"ה דלמא וכו', כתב, ואפילו אתם הולכין לישן בלא אכילה, וכן ברשב"ם, ובתוס' ד"ה ובקידושא וכו' הקשו, הא בעי סעודת שבת ולא יוכלו

מהני. ובנתיב חיים שם, פירש דמיירי בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן, בדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן, אפילו שהולך למקום אחר, פטור מלברך שוב, ודבריו הם שלא כדברי הרבינו דוד שמפרש להיפך שמחלוקת ר"ח ור"ש היא דווקא בחזר למקומו הראשון..

מזו גמ', מדקתני עקרו רגליהם מכלל וכו'. עיין רשב"ם, והבעל המאור (דף כ. מדפי הרי"ף) פירש, דעקירה משמע משום מהירות חתן וכלה, אבל בלא חתן וכלה לא היו נעקרין אלא היה להם לברך קודם, והיינו משום דמיירי בטעונים ברכה במקומן, ולכן אסור לעקור קודם הברכה דחיישינן דילמא ממשיך ולא הדר לברוכי בדוכתיה. [נמבואר בדברי הבעה"מ דבאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם, שרי לעקור ולצאת קודם שברך. אמנם עיין במשנה ברורה (קע"ח ס"ק ל"ו) שמביא חבל אחרונים, שנכון גם בזה לזוהר לכתחילה שלא לצאת ממקומו עד שיברך ברכה אחרונה]. ואפשר שזו כוונת הרשב"ם.

מח שם, הפרי מגדים (קע"ח אשל אברהם סק"א) פירש, דבברייתא משמע דמברכים בהליכתן, ודווקא משום מצוה דחתן וכלה התיירו לברך בהליכתן, אף דהווי שלא במקומן, אבל בלאו מצוה צריכים לברך במקומן, ועל כרחק מיירי בדברים הטעונים ברכה במקומן. [ולכאורה מוכח מדבריו, שמותר לברך בהליכתו, ולא חשיב תשמיש קל שאסור לעשותו בשעה שמברך. דאי נימא שאסור לברך בהליכה ורק הכא משום מצוה התיירו, מה ראייה דמיירי בדברים הטעונים ברכה במקומן, שמא מיירי באין טעונים ברכה במקומן, ואף על פי כן אי לאו חתן וכלה היה אסור לעקור דאסור לברך בהליכה. (י.צ.ב.)]

מט גמ', שם. ה"טז (סק"ג) כתב שלא מועיל להניח מקצת חברים בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן, ודעת המגן אברהם שמהני, (סק"ג) ומוכיח מסוגיין, דאי נימא דלא מהני אם כן הברייתא דמיירי בהניח זקן או חולה דמהני ע"כ מיירי בדברים הטעונים ברכה במקומן, דאם אין טעונים האיך מהני זקן או חולה, ואם כן אמאי הוצרכו להוכיח מתיבת "עקר" דמיירי בדברים הטעונים ברכה לאחריהם.

נ רשב"ם ד"ה לקיבעיה קמא. וא"ת אמאי אותביניה וכו'. הקשה הרש"ש (על הרשב"ם לקמן בד"ה קשיא) מאי קשיא ליה, הא ר"י דיבר על המקדשים בבית הכנסת, ויש לומר דלא טעמו כולם שיעור רביעית (אלא רק המקדש), ואם כן אינם טעונים ברכה במקומן ושפיר הוה שינוי מקום. וכתב שנראה לו להגיה בלשון הרשב"ם (בד"ה אבל דברים) דמש"כ "הואיל ולא בירך אחריהן" אין זה מלשונו אלא הוספה מתלמיד, אבל באמת כדי לקבעו במקומו אין צריך שיתחייב בפועל בברכה אחרונה, אלא כיון שהדבר הוא חשוב שמצריך ברכה במקומו, תו לא שייך ביה שינוי מקום. אמנם לפי הגירסא שלפנינו אין דבריו נכונים אלא בעינן שיתחייב בפועל בברכה אחרונה, וכן הרא"ש (סימן ו') כתב

מעיקרא, יברך, וכתב המשנה ברורה דספק ברכות להקל. [אמנם צריך עיון איך יתיישבו דבריו עם מה שכתב בס"ק י"ד, שבגוונא שאין היין נמצא לפניו על השולחן, אף שדעתו עליו, יכול לברך]. (מג) בא"ד, דעל ריבוי יונות הוא מברך. וכן דעת הרמב"ם (פ"ד מהלכות ברכות) שמברך על שינוי המינים כגון שהיה לו ישן והביאו חדש. אף שהשני גרוע מן הראשון. ותוס' בברכות (נט:): ד"ה הטוב והמטיב, כתבו שאפילו כשיש לו ספק איזה יין משובח יותר יכול לברך, כהווה אמינא דתוס' דידן. אמנם הרשב"ם בד"ה אחד וכו' כתב, דמברך דוקא אם השני משובח מן הראשון.

דף ק"א ע"ב

מד [רשב"ם ד"ה בדברים שאינן וכו', עמידתו זו היא גמר סעודתו. משמע דהטעם דשינוי מקום מחייב ברכה, דהווי סעודה נפרדת, ולעיל (ק): ד"ה ידי יין לא יצאו כתב, דהטעם משום היסח הדעת. ולקמן (קב). ד"ה להודיעך, כתב להדיא שאין בשינוי מקום היסח הדעת, וצ"ע. (י.צ.ב.)]

מה גמ', לא שנו אלא מבית לבית אבל ממקום למקום לא. הקשה הר"ן, על הרי"ף (דף כ: מדפי הרי"ף) שסובר, דלענין קידוש במקום סעודה חשיב שינוי מקום גם מפניה לפינה, דגריס בגמרא (בעמוד א') "אבל מפניה לפינה בחד ביתא". (ודלא כהתוס' שם שפירשו דהיינו מחדר לחדר). הא מבואר הכא דמפניה לפינה לא הוי שינוי מקום, ותיריך, דשאני אכילה משתיה, דאכילה אדם קובע במקום מסוים ואין דעתו לסעוד בכל הבית, הלכך אם שינה מקומו מפניה לפינה הוי שינוי מקום, אבל שתיה אין אדם קובע במקום מסוים, ומקומו בכל הבית, הלכך מפניה לפינה לא הוי שינוי מקום. והמהר"ם חלאוה כתב, דיש לחלק בין דין קידוש במקום סעודה, לדין שינוי מקום, דלדין קידוש במקום סעודה בעינן מקום סעודה ממש, מה שאין כן לענין שינוי מקום בעינן עקירה גמורה, וכל זמן שלא שינה מקומו לבית אחר לא הוי עקירה. וכתב הביאור הלכה (קע"ח ד"ה בבית אחר) דלשיטת הרי"ף יש לומר, דמחדר לחדר נמי לא הוי שינוי מקום, דלא מצינו לדידיה חילוק בין מחדר לחדר למפניה לפינה, וכיון שעל כרחק מוכח דלענין שינוי מפניה לפינה קל דין שינוי מקום מדין קידוש במקום סעודה, הוא הדין לענין שינוי מחדר לחדר.

מו גמ', בד"א שהניחו שם זקן או חולה. כתב הר"ן (דף כ: מדפי הרי"ף) דאפילו אם יצא וחזר למקומו הראשון חשיב שינוי מקום, והוכיח זאת מהא דהכא חזרו למקומן, ואף על פי כן בעינן שינוי שם זקן או חולה. ודעת רבינו דוד דכל מה שנחלקו רב חסדא ורב ששת היינו דוקא בחזר למקומו הראשון, אבל בעקר לגמרי למקום אחר וממשיך סעודתו שם לכולי עלמא בעי לחזור ולברך, אפילו בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן. והמגן אברהם (קע"ח סק"ז) כתב, דמהני הנחת זקן או חולה דוקא אי חזר אחר כך למקומו הראשון, אבל אם עקר מקומו לגמרי למקום אחר לא

למאן דאמר דלא הוי שינוי מקום, אין צריך לברך, ואדרבא כיון שדעתו לחזור ולאכול הוי ברכה שאינה צריכה. אמנם דעת הרמ"א (קע"ח ס"ב) שצריך לברך ברכת המזון גם אליבא דרב חסדא לכתחילה, שמא ישכח מלברך. וכתב הביאור הלכה (ד"ה בלא ברכה) דמקורו מתוס' דידן. דהא סברי דשינוי מקום אין טעון ברכה לאחריו, ואף על פי כן הצריכו לברך ברכת המזון כשיוצא משום שמא ישכח, ואם כן הוא הדין לדין דסבירא לן כרב חסדא דאין זה שינוי מקום כלל, מכל מקום צריך לברך ברכת המזון שמא ישכח. אמנם כתב דיש לחלק, דתוס' איירו אליבא דר"ש דסבר שצריך ברכה מתחילה כשחזור משום היסח הדעת, ומהאי טעמא יש לומר דחיישינן שישכח גם מלברך. אבל לרב חסדא שאין צריך כלל ברכה לפניו משום שאין כאן היסח הדעת, לא חיישינן נמי שישכח מלברך.

נד בא"ד, כשיחזרו לא יברכו רק ברכת המוציא. דעת הרמב"ם (פ"ד מהלכות ברכות הלכה ג') שצריך לברך ברכת המזון, ורק אחר כך יברך המוציא. וטעמו, כתב הלבוש (קע"ח ס"א) דפסק סעודתו וגרע טפי מהיסח הדעת, דכיון שגמר הסעודה צריך לברך אחריה.

הטעם שדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן לא שייך בהו שינוי מקום, וזה לשונו, כיון שאם לא היה אוכל כאן היה צריך לחזור למקומו ולברך הוה כאילו עדיין הוא במקומו, עכ"ל, ומוכיח מזה המחצית השקל (קע"ח סק"ז) דדווקא אם נתחייב בברכה אחרונה במקומו הראשון איתיה להאי דינא, ודלא כהרש"ש בדעת הרשב"ם.

נא תוס' ד"ה אלא וכו'. עוד קשה דאמר בירושלמי, היה אוכל במזרחא של תאנה וכו'. התוס' פירשו דהיה אוכל שם תאנים, ולכן הקשו, והיפה עיניים תירץ, שהיה אוכל מינים אחרים ולא משבעת המינים מתחת לתאנה, וכן תירץ בשער הציון. (קע"ח אות י"ז).

נב תוס' ד"ה כשהן יוצאין וכו'. ויש לדחות וכו' והיה לו טורח ליטול ידיו. בפשטות הטעם שצריך ליטול ידיו, משום שהסיח דעתו מאכילה. ועיין ביאור הלכה (ד"ה המוציא) שנסתפק אם לא הסיח דעתו משמירת ידיו האם צריך לחזור וליטול ידיו.

נג בא"ד, היינו משום שמא יהו מלחזור עד שירעבו. כתב רבינו עקיבא איגר (בהגהה לשולחן ערוך קע"ח ס"ב בהג"ה) דרק למאן דאמר דהוי שינוי מקום, צריך לברך לפני שיוצא, אבל

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>